

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

72 – 39/15
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 45586 датум: 10. 12. 2015.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Извештај за 2014. годину

Београд, 2015. година

Поштовани,

Ово је трећи годишњи извештај Заштитника грађана о активностима које је спровео у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре у Републици Србији.

Превенција тортуре проистиче из обавеза Републике Србије према својим грађанима и међународној конвенцији којој је приступила.

Током 2014. године обављено је 79 посета местима где се налазе лица лишена слободе, а на основу утврђених неправилности у раду надлежним органима је упућено 345 препорука.

Представљајући налазе и опште и појединачне препоруке за унапређивање стања, Извештај нуди јасан и доступан правац према друштву без тортуре као идеалном циљу. Ипак, из извештаја је јасно да кораци ка недостижном идеалу нису и сами обавијени маглом, недостижни, чак ни претешки, нити скупи.

Остаје да их чинимо што брже, без изговора и изузетака. Ради жртава тортуре, али и достојанства свих нас. Тамо где је и једно људско биће изложено нечовечном поступању, ничије достојанство не може да буде потпуно.

Захваљујем се свим органима, удружењима грађана и појединцима са којима сам у извештајном периоду сарађивао обављајући послове Националног механизма за превенцију тортуре.

Саша Јанковић,

Заштитник грађана

Садржај

- 1. Увод**
 - 1.1. Општа оцена поштовања забране тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака у Р. Србији
 - 1.2. Најзначајнији подаци о активностима Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре у 2013. години
- 2. Забрана тортуре**
 - 2.1. Национални прописи
 - 2.2. Међународни инструменти
- 3. Опциони протокол уз Конвенцију против тортуре**
 - 3.1. Поткомитет за превенцију тортуре
 - 3.2. Национални механизми за превенцију тортуре
 - 3.3. Успостављање и одређивање НПМ у Србији
- 4. Методологија, ресурси и организација НПМ у 2014. г.**
 - 4.1. Методологија НПМ
 - 4.2. Материјални услови и финансијска независност НПМ
 - 4.3. Посебна НПМ јединица и њена функционална независност
 - 4.4. Учесће Покрајинског омбудсмана у активностима НПМ
 - 4.5. Учесће цивилног сектора у активностима НПМ
 - 4.6. Учесће спољних стручњака у активностима НПМ
 - 4.7. Обука чланова НПМ
 - 4.8. Остали облици сарадње
- 5. Остваривање мандата НПМ током 2014. г.**
 - 5.1. Посете установама у којима су смештена лица лишена слободе
 - 5.2. Сарадња органа власти са НПМ током посета установама
 - 5.3. Извештаји о посетама установама
 - 5.4. Препоруке за отклањање утврђених недостатака
 - 5.5. Успостављање дијалога са органима власти
 - 5.6. Разматрање Извештаја НПМ за 2013. год. пред Народном скупштином РС
 - 5.7. Промоција НПМ и превенције тортуре
 - 5.8. Сарадња са Поткомитетом за превенцију тортуре
 - 5.9. Сарадња са другим НПМ и стварање регионалне мреже НПМ
 - 5.10. Дистрибуција / разматрање годишњег извештаја НПМ
- 6. Стање и активности НПМ по областима у 2014. г.**
 - 6.1. Полицијско задржавање
 - 6.2. Извршење мере притвора
 - 6.3. Извршење кривичних санкција
 - 6.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама
 - 6.5. Задржавање особа у установама социјалне заштите
 - 6.6. Поступање према тражиоцима азила
 - 6.7. Прихват повратника у поступку реадмисије
- 7. ДОДАТАК I - Препоруке НПМ упућене органима власти Републике Србије**
ДОДАТАК II - Закључци Народне скупштине Републике Србије

1. Увод

1.1. Општа оцена поштовања забране тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака у Р.Србији¹

Уставом Републике Србије зајемчено је људско достојанство и неприкосновеност физичког и психичког интегритета, а мучење, нечовечно или понижавајуће поступање или кажњавање је изричито забрањено. Република Србија је ратификовала најважније међународне и регионалне конвенције у области заштите људских права, између осталог и УН Конвенцију против тортуре и Опциони протокол уз Конвенцију. Законом о измени Закона о ратификацији Опционог протокола, донетим 2011. године, прописано је да Заштитник грађана обавља послове Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ), у сарадњи са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода. Заштитник грађана је 2012. године започео остваривање мандата НПМ у складу са Опционим протоколом. У протекле три године остварио је бројне активности које су у великој мери допринеле превенцији тортуре и злостављања у Републици Србији.

У обављању послова НПМ, Заштитник грађана се суочио са недостатком свести у широј јавности да основна људска права припадају сваком грађанину, па и оном ко је ухапшен, који се налази у притвору, на извршењу казне затвора или мере безбедности, који је смештен у психијатријској болници или домској установи социјалне заштите, који је у прихватилишту за странце, као и било ком другом лицу које је одлуком државног органа на било који начин лишен слободе. Залагање за забрану злостављања и мучења, као и за поштовање других међународних стандарда у области заштите људских права, у Србији се дуго времена доживљавало као нешто наметнуто, као прихватање туђих правила која су непримењива на овим просторима. Тезе о посебности културе људских права, односно о особености традиције на овим просторима, довеле су залагања за непримерено поштравање казнене политике и до заговарања оправданости злостављања. Приметна је појава периодичних популистичких залагања за поновно увођење смртне казне, а између осталог, стално се обнављају предлози за увођење казне хемијске кастрације.

Охрабрује утисак да у органима власти надлежним за непосредно поступање према лицима лишеним слободе превлађује свест о неопходности искорењивања злостављања и мучења, као и да је са Заштитником грађана у обављања послова НПМ остварена прописана сарадња, да је поступљено по већини од преко 1000 упућених препорука, што је све довело до значајне промене општег става јавности о забрани тортуре, али и до бројних примера унапређења поступања према лицима лишеним слободе.

Народна скупштина Републике Србије је 23. октобра 2014. године донела закључке поводом разматрања извештаја о раду НПМ за 2013. године у којима је оценила да је Заштитник грађана Извештајем о раду НПМ дао целовиту оцену стања и квалитета остваривања права лица лишених слободе, указујући на неопходна унапређења стања и превенцију тортуре и других облика злостављања. Осим тога, Народна скупштина је обавезала надлежне органе да приступе спровођењу свих препорука НПМ као и да о томе писаним путем известе Народну скупштину најкасније до 31. децембра 2014. године, што надлежни органи нису учинили.

¹ Види више под б. овог извештаја.

На основу вишегодишњег праћења поступања према лицима лишеним слободe, може се закључити да у Србији не постоји тортура као организована и подстицана појава од стране органа власти. Међутим, током обављених бројних посета установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободe утврђени су бројни случајеви да се према тим лицима поступало незаконито или неправилно. Такви недостаци у раду у свом континуитету могу представљати нечовечно или понижавајуће поступање, па и мучење. Наведено је у великој мери последица недостатака система, који је тако устројен да не представља довољну препреку за настајање таквих случајева, као и да није успостављен ефикасан систем за њихово откривање, спровођење делотворне истраге, утврђивање одговорних за пропусте у раду, гоњење учинилаца кажњивих дела и пружање сатисфакције лицу коме је право повређено.

У том смислу илустративан пример је случај тортуре који је почетком 2012. године у својој препоруци утврдио Заштитник грађана², а који је средином 2013. године потврђен пресудом Уставног суда.³ Затворска управа до данас није утврдила ко су непосредни извршиоци, нити одговорна службена лица која нису, а требала су, да предузму потребне мере да не дође до таквог поступања, односно да оно буде благовремено откривено и истражено. Забрињавајуће је да је тужилаштво обуставило спровођење истражних радњи и да није покренут судски поступак, што је имало за последицу да уопште није утврђена кривична одговорност у случају у ком су претходно два државна органа утврдила да је лице лишено слободe било изложено мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању. Очигледно је да надлежни државни органи треба да унапреде своје поступање у борби против некажњивости за тортуру. У том погледу, осим тужилаштва и судова, значајну улогу треба да имају интерни контролни механизми државних органа, у смислу повећања њихове ефикасности.

У Закључку бр. 73 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „Полазећи од оцене Заштитника грађана да надлежни државни органи не извршавају своје обавезе у борби против некажњивости за тортуру, да не спроводе увек благовремене и темељне поступке ради утврђивања повреде права лица лишених слободe, да је изузетно мали број случајева у којима је утврђена индивидуална одговорност за повреду ових права и одговорност за пропусте у раду и организацији рада, као и да је мали број одговорних за повреде ових права кажњен, а посебно имајући у виду да су Заштитник грађана и Уставни суд утврдили одређене случајеве злостављања, Народна скупштина обавезује надлежне државне органе да у потпуности извршавају своје обавезе у борби против некажњивости за тортуру, да предузимају све потребне мере и активности да до злостављања не дође и да, у складу са законом, спроводе благовремене и темељне поступке како би се испитали сви аргументовани наводи о злостављању и утврдила субјективна и објективна одговорност, а починиоци казнили.“

У циљу ефикасне борбе против некажњивости за тортуру, осим тужилаштва и судова, значајну улогу треба да имају интерни контролни механизми државних органа, у смислу повећања њихове ефикасности.

У Закључку бр. 73 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „У циљу остваривања ефикасније и свеобухватније контроле рада Управе за извршење кривичних санкција, Народна скупштина указује Министарству правде да би требало да размотри препоруке Заштитника грађана о спровођењу потребних активности ради измештања одељења за надзор из оквира Управе за извршење кривичних санкција, тако да надзор над радом завода и Управе врши одељење за надзор

² Предмет бр. 12-3630/12

³ Одлука Уставног суда Републике Србије бр. Уж-4100/2011

као посебна организациона јединица Министарства правде, те да у том смислу предложи и одговарајуће измене закона и других прописа.“

У Републици Србији је потребно развити систем континуираних обука о људским правима за судије, тужиоце, доносиоце одлука и све службенике који непосредно поступају према лицима лишеним слободе, нарочито у погледу забране тортуре и других облика злостављања.

Услови за полицијско задржавање у појединим полицијским станицама су унапређени, али и даље је велики број просторија за задржавање у одређеним полицијским станицама неуслован, односно није у складу са важећим стандардима. Испитивање окривљених полиција врши у просторијама које нису опремљене аудио и видео надзором.

У Закључку бр. 73 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „С обзиром на оцену Заштитника грађана да велики број постојећих просторија за задржавање у полицијским станицама не испуњава минималне стандарде Европског комитета за спречавање мучења у погледу потребних услова смештаја, Народна скупштина обавезује Владу да приликом предлагања буџета за 2015. годину предвиди потребна средства за изградњу, односно адаптацију просторија за задржавање у полицијским станицама у складу са важећим стандардима.“

Упркос препорукама НПМ, још није унапређено постојеће Упутство МУП о поступању према доведеним и задржаним лицима, тако да сходно његовим одредбама, које нису сагласне са важећим стандардима, полицијски службеници углавном присуствују лекарским прегледима задржаних лица; инсталираним системима видео-надзора се у великом броју случајева нарушава приватност задржаних лица (снима се и тоалет); полицијски службеници задржана лица углавном везују лица током транспорта.

У Закључку бр. 73 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „Полазећи од оцене Заштитника грађана да Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима није у складу са важећим прописима, као ни стандардима и одлукама Европског суда за људска права (примена средстава за везивање, присуство немедицинског особља лекарским прегледима, необавезност инсталирања аларма, овлашћења контролних механизма и сл.), што изазива недоумице код полицијских службеника у вези са применом полицијских овлашћења и различиту праксу у њиховом поступању, Народна скупштина обавезује Министарство унутрашњих послова да усклади Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима са важећим прописима, стандардима и одлукама Европског суда за људска права.“

И даље постоји утисак да се мере притвора често олако изричу, да су непромерено дугог трајања, као и да судови ретко одређују мере, попут јемства, које представљају ефикасне алтернативе притвору. Околности које прате извршење мере притвора, повреде претпоставке невиности притвореника, као и услови извршења те мере, у великом броју случајева представљају својеврсну казну пре осуде.

У извештајном периоду значајно је смањен ниво пренасељености притворских јединица. Већини притвореника се омогућује простор у спаваоници од најмање осам кубних метара и четири квадратна метра. Иако су у претходном периоду извршене бројне адаптације и реконструкције смештајних капацитета, поједине просторије притворских јединица су у изузетно лошем стању, руиниране и прљаве. Непроветреност просторија нарочито отежава положај непушача који су смештени у истој просторији са пушачима. У појединим просторијама је недовољан и доток природне светлости, а вештачко осветљење је незадовољавајуће јачине.

Проблем система извршења мере притвора у Србији је што су притвореници углавном цео дан затворени, односно закључани у ћелији/спаваоници. По правилу, притворенима се не омогућује да расположиво време током дана проводе ван ћелије, у заједничким просторијама са другим притвореницима са којима им одлуком суда није забрањен контакт. Охрабрују најаве да ће се у наредном периоду приступити формирању дневних боравака у којима ће притвореници заједно проводити одређени део дана.

У највећем броју случајева притвореницима се не омогућује радно ангажовање, нити су укључени у социјалне и културне активности. Такође, нема довољно услова за физичке активности, посебно у време лоших временских прилика. Осим у Окружном затвору у Београду, притвореницима се не омогућују посете брачног друга, деце и других блиских лица у посебним просторијама.

У Закључку бр. 72 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „Имајући у виду налазе Заштитника грађана да се по правилу притвореницима не омогућује да расположиво време током дана проводе ван ћелије у заједничким просторијама са другим притвореницима са којима им одлуком суда није забрањен контакт, да им се у највећем броју случајева не омогућује радно ангажовање, нити су укључени у социјалне и културне активности, да се не води рачуна о распоређивању притвореника у зависности од врсте кривичног дела које им се ставља на терет, Народна скупштина обавезује Управу за извршење кривичних санкција у саставу Министарства правде да унапреди поступање према притвореницима, односно да им омогући остваривање свих припадајућих права у складу са важећим прописима и стандардима“.

И даље се жене којима је изречена мера притвора смештају у притворским јединицама затвора широм Србије. Релативно мали број жена у једној притворској јединици има за последицу да су поједине од њих током извршења мере притвора, често на недопустиво дуги рок, практично у усамљењу. Иако у систему извршења кривичних санкција усамљење/самица представља посебну/дисциплинску меру, која је строго временски ограничена, у постојећој пракси то је за поједине притворенице редован начин извршења мере притвора, што довољно говори о негативном аспекту система притварања жена.

У Закључку бр. 72 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „Узимајући у обзир оцену Заштитника грађана да су жене на извршењу мере притвора, због своје малобројности у притворским јединицама, углавном и често на дуги рок у осамљењу – изолацији, а што за мушкарце у систему извршења кривичних санкција представља дисциплинску или посебну меру која је временски строго ограничена, Народна скупштина обавезује надлежне органе да предузму мере појачане пажње у циљу смањења појаве да притворенице на дуги рок издржавају меру притвора у осамљењу – изолацији“.

Велики казнено-поправни заводи су и даље пренасељени, и даље је присутна је појава кревета на три спрата, а у појединим заводима дешава се да лица на извршењу казне затвора спавају на поду. Приметни су напори за повећану примену алтернативних санкција како би се растеретили затворски капацитети.

У бројним заводима⁴ не остварује се принцип заједничког извршења казне. Наиме, осуђени током дана не проводе расположиво време са другим осуђенима у заједничком

⁴ Посебно одељење КПЗ у Пожаревцу за извршење казне за дела из области организованог криминала, новосаграђени КПЗ Београд у Падинској Скели, VII павиљон у КПЗ у Пожаревцу, II павиљон у КПЗ у Нишу, али и у многим окружним затворима.

боравку, већ су све време изоловани у ћелијама (сами или у малим групама). Слично је и са осуђенима којима је изречена мера појачаног надзором, уместо да се остварује појачана пажња над осуђенима, та мера се углавном своди на њихову изолацију.

У Закључку бр. 72 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „Имајући у виду налазе Заштитника грађана да се великом броју осуђених који су смештени у затвореним одељењима не омогућује да расположиво време током дана проводе у заједничким просторијама са другим осуђеницима, што се нарочито односи на осуђене под мером појачаног надзора, Народна скупштина обавезује Управу за извршење кривичних санкција у саставу Министарства правде да свим осуђенима, осим онима који су на извршењу мере самице или усамљења, омогући да расположиво време током дана проводе у заједничким просторијама са другим осуђеницима“.

Активности васпитача са осуђенима и даље су спорадичне. Одређен број осуђених је радно ангажован на адаптацијама затворских капацитета што је довело до значајног унапређења смештајних услова. Међутим, и даље стоји да за велики број осуђених нема могућности за радно ангажовање. Потребно је повећати обим културних садржаја. Поступак класификације осуђених лица је и даље недовољно транспарентан. Осуђенима се недовољно појашњавају критеријуми за напредовање, васпитачи се претежно баве администрирањем упитника. Нефлексибилност критеријума напредовања у третману проузрокује отежан прелазак осуђених у повољније васпитне групе, тако да се и даље многи осуђеници отпуштају из затвора из исте васпитне групе у коју су били разврстани одмах по пријему у затвор.

У Закључку бр. 72 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „Полазећи од оцене Заштитника грађана да постоје значајни недостаци у погледу активног, индивидуалног и колективног третманског рада васпитача са осуђеним лицима, Народна скупштина обавезује Министарство правде да унапреди поступање у заводима за извршење кривичних санкција према осуђеним лицима у погледу интензивнијег и ефективнијег рада васпитача са осуђеним лицима, повећања њиховог радног ангажовања тамо где је то могуће, образовања и највишег нивоа остваривања верских права, те да без одлагања донесе нове или усклади постојеће прописе који ће у том погледу омогућити спровођење закона у складу са важећим стандардима.“

У Закључку бр. 73 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „Због значајних недостатака, на које Заштитник грађана у Извештају указује, у погледу активног индивидуалног и колективног третманског рада васпитача са осуђеним лицима, радног ангажовања осуђених и њиховог образовања, примене система накнадног разврставања осуђених лица који омогућава да осуђени због доброг владања прелазе у повољнију васпитну групу, припреме осуђених за отпуст и остваривања сарадње са органима социјалне заштите, Народна скупштина обавезује Министарство правде – Управу за извршење кривичних санкција да унапреди поступање према осуђеним лицима како би се наведени недостаци отклонили и указује на обавезу да се, без одлагања, донесу прописи за спровођење закона у складу са важећим стандардима.“

Затворски капацитети намењени малолетницима и женама⁵ су централне (једине) установе, у којима се смешта по 200 лица. У њима, нарочито онима намењеним малолетницима, стварају се јаки неформални системи, што рађа немогућност адекватног третмана. У тим централним установама поставља се и проблем што су затвореници значајно удаљени од њихових пребивалишта, што их значајно онемогућује у остваривању контакта са породицом.

⁵ КПЗ за жене у Пожаревцу, КПЗ за малолетнике у Ваљеву и ВПД у Крушевцу.

Недостаци у здравственој заштити у затворима су бројни. Пре свега, не постоји континуитет у пружању здравствене заштите, који се огледа у томе што се здравствени картон осуђеника не доставља заводу у ком је он примљен, нити се здравствени картон преноси у завод у који је осуђени премештен. Први лекарски прегледи су већином паушални, затвореници се не прегледају без одеће, нити постоје протоколи који утврђују садржину прегледа. У пракси се није спроводила прописима установљена обавеза обављања периодичних здравствених прегледа, а која обавеза више не постоји сходно новом Закону о извршењу кривичних санкција. И даље се дешава да немедицинско особље присуствује лекарским прегледима. Приметан је недостатак лекова, као последица што набавку лекова врше заводи појединачно, уместо да њихова набавка врши централизовано.

Лекари углавном не остварују своју улогу у заштити од злостављања, тако што у појединим случајевима пропуштају да утврде и детаљно опишу све уочене повреде, а нарочито што углавном не дају мишљење о узрочно-последичној вези између примењене мере принуде или објашњења како су повреде настале - са повредама које су непосредно уочене током прегледа. Осуђеници са менталним поремећајима и даље се смештају у редовном затворском режиму, што не одговара њиховим потребама и ствара велики безбедносни ризик за та лица и за њихово окружење, а у сваком случају је велико оптерећење особљу које није обучено за поступање у таквим случајевима.

У Закључку бр. 73 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „Народна скупштина обавезује Министарство правде - Управу за извршење кривичних санкција да, у складу са важећим прописима и стандардима, унапреди поступање према осуђеним лицима у погледу пружања здравствене заштите. Ово полазећи од оцене Заштитника грађана да постоје значајни недостаци у пружању здравствене заштите осуђеним лицима у заводима за извршење кривичних санкција, нарочито кад се ради о обезбеђивању потребних лекова и терапије, лекарским прегледима по пријему у затвор, непостојању јединствених протокола лекарских прегледа, необављању периодичних лекарских прегледа осуђених лица и свакодневних лекарских прегледа пацијената, укључивању немедицинског особља, смештају осуђених лица са менталним сметњама у редовном затворском режиму, неподношењу обавезних периодичних извештаја, предвиђених Законом о извршењу кривичних санкција, о здравственом стању осуђених лица, санитарним и хигијенским условима у заводу, квалитету хране, о физичким активностима осуђених и др. Имајући у виду да су поновљене оцене Заштитника грађана, које су изнете и у свим претходним годишњим извештајима, да службе за здравствену заштиту у заводима за извршење кривичних санкција треба изместити из надлежности Министарства правде - Управе за извршење кривичних санкција и пренети их у надлежност Министарства здравља, што је један од предуслова за остваривање ефикасних истрага за случај постојања тврдњи да се према лицу лишеном слободе поступало насилно, Народна скупштина указује да је неопходно да Влада што пре размотри ово питање и предложи Народној скупштини измене одговарајућих законских решења.

У области рада психијатријских болница током посета запажена су одређена побољшања у примени процедура задржавања и смештања пацијената без пристанка. Наиме, судови поступају и доносе одлуке о принудној хоспитализацији на начин и у законом прописаним роковима. Рочишта се одржавају у болници, где се и саслушава лице о чијем се задржавању одлучује, а одлуке о принудној хоспитализацији се уручују пацијентима. Болнице су унапредиле информисање пацијената о начину поступања у болници, као и о њиховим правима, тако што су обезбедиле посебне брошуре које се одмах по пријему на лечење у болницу уручују пацијентима и њиховим породицама и/или старатељима. Иако су извршене су одређене адаптације и реновирања у појединим психијатријским болницама, у великој психијатријској болници Ковин бројни смештајни капацитети су и даље руинирани и не испуњавају важеће стандарде.

Закон о заштити лица са менталним сметњама⁶ садржи бројне недостатке. Прописано је да се службе за заштиту менталног здравља у заједници организују као допунска делатност постојећих психијатријских установа и домова здравља, који нису кадровски оспособљени, нити заинтересовани у том погледу. Сходно таквом решењу, у Србији су активности на пољу деинституционализације неприметне. Законом је уведена мера изолације психијатријских пацијената, што не само да није у складу са важећим стандардима, него се то у Србији дуги низ година уопште није примењивало. Осим тога, законом је прописана надлежност полицијских службеника на одржавању реда унутар психијатријских болница, што није у складу са важећим стандардима имајући у виду да су то униформисана и наоружана лица. Заштитник грађана је јавно указао на наведене недостатке и дао предлоге како да се исти отклоне⁷.

Постојеће психијатријске болнице су гломазне, имају од неколико стотина до хиљаду пацијената. У великој мери попримају азиларни карактер, јер су у њима бројни пацијенти изопштени из заједнице већином преко месец дана, али многи и по десет година, а неки и доживотно. Присутна је појава да се велики број лица задржава у болницама пре свега из социјалних разлога - јер не постоји било какав облик подршке и њиховог лечења у заједници.

Одлуке суда о присилним хоспитализацијама особа са менталним сметњама и даље су углавном засноване на вештачењима лекара који су запослени у болници која је предлагач те мере. Осим тога, и даље постоји појава да сагласност на смештај и лечење у болници дају лица која су од стране полиције доведена у агитираном стању, иако изјаве дате под таквим околностима не могу бити правно релевантне.

У резиденцијалним социјалним установама поједини корисници, укључујући и децу ометену у развоју, су изоловани на веома дуг рок. До сада нису начињени значајнији помаци ка деинституционализације тих установа. НППМ је још 2013. године упутио препоруку надлежним органима да спроведу све неопходне радње у циљу смањења постојећег броја корисника у дому Ветерник у наредне две године, односно да се њихов број од преко 500 корисника најразличитијег узраста сведе на 100 одраслих или на 50 деце. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања показало је незадовољавајући степен сарадње са Заштитником грађана и није предузело потребне мере за отклањање утврђених недостатака, а министар се у неколико наврата обратио јавности изражавајући противљење упућеној препоруци и упозоравајући грађане Србије да међу лицима која су смештена у установи постоји појава канибализма. Потпуно је непримерено да се наведено истиче као аргумент да се не предузимају кораци ка деинституционализацији установа у којима су смештене особе са интелектуалним потешкоћама. Осим тога, Заштитник грађана је става да указивање на канибализам међу особама са интелектуалним потешкоћама представља непотребно узнемиравање јавности које доводи до појачане стигматизације тих особа.

У Закључку бр. 74 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „Полазећи од оцене Заштитника грађана да је велики број деце и даље смештен у резиденцијалним установама социјалне заштите из разлога што не постоје услови за њихово збрињавање у заједници; да су та деца изопштена из редовног социјалног окружења на непримерено дуг рок, на који начин не стичу, односно временом губе социјалне и друге вештине неопходне за живот ван институција; да материјални и други животни услови у тим установама нису у складу са важећим стандардима и да је изражен недостатак особља; да је број деце која се налазе у тим установама знатно изнад прописаног максимума и да су у великом броју случајева,

⁶ Сл. гласник РС бр. 45/13

⁷ http://ombudsman.npm.rs/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=111&Itemid=114&lang=sr

супротно прописима, смештени заједно са одраслим корисницима; као и да постојећи недостаци институционалног система збрињавања деце садрже елементе нечовечног или понижавајућег поступања, Народна скупштина обавезује надлежне државне органе да интензивирају активности на деинституционализацији, односно смањивању капацитета постојећих резиденцијалних установа социјалне заштите, те њиховом постепеном гашењу, уз потпуно збрињавање деце у заједници и пружање свеобухватне подршке.

Појачани надзор над корисницима се не спроводи као појачано праћење корисника и пружање додатне подршке/пажње већ фактички представља изолацију. Забрињава да се лишавање слободе дементних лица у геронтолошким центрима и домовима за старе врши искључиво на основу мишљења лекара.

У Закључку бр. 74 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „Полазећи од оцене Заштитника грађана да је у резиденцијалним установама социјалне заштите одређен број деце са менталним и/или интелектуалним сметњама смештен у изолацији, а имајући у виду став Комитета УН против тортуре да изолација особа са тешким или акутним менталним сметњама није дозвољена, као и став Специјалног известиоца УН за тортуру да осамљивање тих лица, у било ком трајању, представља сурово, нечовечно или понижавајуће поступање, Народна скупштина обавезује надлежне државне органе на предузимање свих расположивих мера да резиденцијалне установе социјалне заштите престану са праксом држања у изолацији деце са менталним и/или интелектуалним сметњама.

Органи јавне власти нису установили системски приступ који омогућује ефикасно поступање у складу са важећим прописима и међународним стандардима у области азила и миграција.

Током 2014. године од стране Министарства унутрашњих послова евидентирано је укупно 23.429 лица која су дошла на територију Републике Србије углавном из ратом захваћених подручја, већина од њих у намери одласка у земље северо-западне Европе. У том периоду 16.730 странаца добило је потврду да су изјавили намеру да ће тражити азил у Републици Србији. НПМ је током посета местима евидентирања странаца утврдио да се наведене потврде издају свим пристиглим странцима по аутоматизму, иако већина од њих уопште није изјавила намеру да ће тражити азил у Републици Србији. У прилог наведеном говори и податак да је од укупног броја евидентираних странаца само њих 388 поднело захтев за азил, а да су скоро сви у кратком року напустили Србију. НПМ је закључио да је недовољно ефикасан систем управљања миграцијским токовима кроз Републику Србију допринео је повећању броја незаконитих улазака нерегуларних миграната у Републици Србију.

У том циљу Заштитник грађана је, у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, почетком 2014. године упутио 27 препорука Министарству унутрашњих послова и Комесаријату за избеглице и миграције, које се односе на унапређење поступања према нерегуларним мигрантима/тражиоцима азила у Републици Србији. Током 2014. године посебна пажња посвећена је праћењу спровођења ових препорука, те је у том циљу обављен велики број посета релевантним органима и установама. На основу непосредног увида у поступање надлежних органа и прикупљених података, НПМ констатује да по већини упућених препорука надлежни органи нису поступили.

Странци који су прибавили потврде о намери да ће тражити азил у Републици Србији практично легализују свој боравак у Србији, а уместо да у року од 72 сата оду у неки од центара за азил, они, неометани од стране полиције одлазе ка северним границама Србије. Несхватљиво је да хиљаде таквих миграната надлежни органи пуштају да се самостално крећу по територији Србије, без било каквих ограничења и контроле.

Наведено је створило развијен неформални систем који игра значајну улогу у погледу положаја миграната и њиховог трансфера преко границе у суседне земље, а у односу на надлежне органе је створило ситуацију која носи коруптивни потенцијал.

У Закључку бр. 72 Народна скупштина Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „Полазећи од оцене Заштитника грађана да постоје бројне незаконитости и неправилности у поступању надлежних органа у односу на нерегуларне мигранте и странце који су изразили намеру да траже азил у Републици Србији, подржавајући све препоруке које је у том погледу Заштитник грађана упутио Министарству унутрашњих послова и Комесаријату за избеглице и миграције, Народна скупштина обавезује органе којима су те препоруке упућене да исте без одлагања и у потпуности спроведу, а нарочито да евидентирају све мигранте који су ступили на територију Републике Србије, да мигранти буду под пуном контролом надлежних органа све до коначног решења њиховог статуса, односно депортације у складу са важећим прописима, као и да се поступак доношења одлуке по захтеву за азил спроводи као хитан уз осујећење покушаја злоупотребе права, а све уз поштовање свих минималних права нерегуларних миграната и тражилаца азила, у складу са правилима међународног права и важећим стандардима.“

1.2. Најзначајнији подаци о активностима Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ) у 2014. години⁸

НПМ је током 2014. године обавио 79 посета установама у којима се смештају лица лишена слободе. Обављено је 38 редовних и 41 тетматска посета.

У оквиру редовних посета посећено је 25 полицијских станица, 3 затвора, 2 психијатријске болнице, 5 домова за старе, а обављена су и 3 мониторинга прихвата лица враћених у поступку реадмисије на Аеродрому Никола Тесла. На основу обављених посета, посећеним установама достављани су извештаји о посетама, са препорукама за отклањање утврђених недостатака у раду који могу довести или доводе до тортуре или злостављања.

НПМ је 2014. године посебну пажњу посветио тематским посетама које се односе на превенцију злостављања избеглица и миграната у Републици Србији. Кроз праћење спровођења препорука НПМ за унапређење поступања према избеглицама и мигрантима у Републици Србији⁹, НПМ је у сарадњи са удружењем Београдски центар за људска права посетио 41 установу. Обишао је 23 полицијске станице, 5 регионалних центара граничне полиције, 5 центара за смештај тражиоца азила, 5 завода за извршење кривичних санкција, 2 завода за смештање малолетника и Прихватилиште за странце у Падинској Скели.

У циљу промоције и заштите права лица лишених слободе и превенције тортуре представници НПМ су током 2014. године узели учешће у бројним конференцијама, округлим столовима и радионицама. Заменик Заштитника грађана задужен за права лица лишених слободе одржао је неколико предавања студентима Правног факултета, а путем средстава јавног информисања дао је око 30 изјава за медије поводом забране злостављања и унапређења стања у области превенције тортуре.

⁸ Види више под 5. овог извештаја.

⁹ Број препорука 75-6/14, доступне на <http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/2012-02-07-14-03-33/3190-2014-02-14-08-47-05>.

НПМ је наставио сарадњу са Мисијом ОЕБС у Србији. Представник НПМ је учествовао на радионици „Превенција тортуре“, коју је Мисија ОЕБС у Србији организовала у сарадњи са Мисијом ОЕБС из Швајцарске у Београду у фебруару 2014. године, а чији је циљ био представљање значаја регионалне сарадње и размена искустава земаља Западног Балкана. Уз подршку Мисије ОЕБС у Србији, представник НПМ Србије присуствовао је дводневном састанку „Превенција тортуре“, који је одржан у Бечу у априлу 2014. године.

Такође је интензивирана сарадња са Канцеларијом УНХЦР у Србији, као и удружењима Београдски центар за људска права и Групом 484, у циљу спровођења активности унапређења и заштите права тражилаца азила у Србији.

У новембру 2014. године Заштитник грађана је у обављању послова НПМ, у сарадњи са Мисијом ОЕБС у Србији и Канцеларијом УНХЦР, организовао Први Југоисточно-европски форум механизма предвиђених Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре („*The first South-East OPCAT Forum*“). Форуму су присуствовали представници Поткомитета УН за превенцију тортуре (SPT), представници националних превентивних механизма земаља југоисточне Европе и представници НПМ Румуније, Немачке, Грчке, Чешке, Француске, Пољске, Естоније и Азербејдана чланови Европског Комитета за спречавање мучења (CPT), Асоцијације за превенцију тортуре (APT) и других међународних организација, али и представника цивилног друштва. Такође, организована је конференција на тему „Превенција тортуре и других облика мучења и борба против некажњивости“. На Конференцији су се поред учесника Форума учествовали и представници релевантних министарстава и одбора Народне скупштине, као и судова и тужилаштва.

Током 2014. године настављена је сарадња са представницима Мреже НПМ Југоисточне Европе. У мају 2014. године представник НПМ Србије учествовао је на састанку Мреже на тему „Методологија писања НПМ извештаја“, који је одржан у Љубљани (Словенија), док су у октобру 2014. године у Скопљу (Македонија) представници НПМ похађали обуку „Мониторинг психијатријских установа у области заштите од тортуре и нечовечног и понижавајућег поступања“.

У фебруару 2014. године Заштитник грађана, Министарство унутрашњих послова и удружење Београдски центар за људска права организовали су конференцију за штампу на тему „Изазови Републике Србије у области азила и миграција“. У марту 2014. године Хелсиншки одбор за људска права и Међународна мрежа помоћи организовали су конференцију на тему „Стање у области менталног здравља и мере предузете у процесу деинституционализације“ на којој су учествовали и представници НПМ. На Међународни дан УН за подршку жртвама тортуре, 26. јуна у организацији Комитета правника за људска права, одржана је конференција за штампу на тему „Улога служби здравствене заштите у превенцији и кажњавању за тортуру“, а надлежни заменик Заштитника грађана и представник НПМ представили су стање здравствене заштите у затворима. Септембра 2014. године у организацији Групе 484, Београдског центра за људска права и Београдског центра за безбедносну политику одржана је конференција посвећена „Систему азила и миграција“, на којој су говорили надлежни заменик Заштитника грађана и представник НПМ.

НПМ Србије је током 2014. године у студијску посету примио представнике НПМ Грузије, Јавне мониторе из Русије (PMS) и НПМ Украјине. У оквиру ових студијских посета, НПМ Србије је представио свој рад и заједно са представницима наведених мониторинг механизма посетио институције у којима се налазе лица лишена слободе. Такође, у посети НПМ Србије били су и представници НПМ, државних органа и невладиних организација Црне Горе и Албаније.

2. Забрана тортуре

2.1. Национални прописи

Устав Републике Србије¹⁰ јемчи људско достојанство, неприкосновеност људског живота, неповредивост физичког и психичког интегритета, а злостављање изричито забрањује¹¹.

Устав Републике Србије, члан 25. став 2.

Нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању¹².

Забрана мучења је предвиђена и другим прописима, између осталог, Закоником о кривичном поступку¹³, Законом о полицији¹⁴ и Законом о извршењу кривичних санкција¹⁵. Кривичним закоником¹⁶ мучење и злостављање је одређено као посебно кривично дело¹⁷.

Кривични законик Републике Србије, члан 137.

(1) Ко злоставља другог или према њему поступа на начин којим се вређа људско достојанство, казниће се затвором до једне године.

(2) Ко применом силе, претње, или на други недозвољени начин другоме нанесе велики бол или тешке патње с циљем да од њега или од трећег лица добије признање, исказ или друго обавештење или да се он или неко треће лице застраши или незаконито казни, или то учини из друге побуде засноване на било каквом облику дискриминације, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(3) Ако дело из ст. 1. и 2. овог члана учини службено лице у вршењу службе, казниће се за дело из става 1. затвором од три месеца до три године, а за дело из става 2. затвором од једне до осам година.

2.2. Међународни инструменти

Србија је држава чланица свих најважнијих конвенција које се односе на забрану, односно спречавање тортуре. Међународни пакт о грађанским и политичким правима¹⁸, који је у члану 7. преузео одредбу о забрани мучења из члана 5. Опште декларације о правима човека¹⁹, ратификован је 1971. године²⁰.

Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака²¹ (Конвенција против тортуре) ратификована је 1991. године²². Она је један од најзначајнијих међународних инструмената у области забране тортуре.

¹⁰ "Сл. гласник РС", бр. 98/2006

¹¹ Устав РС, чланови 23, 24 и 25

¹² Преузето из члана 5. Опште декларације о правима човека, члана 7. Међународног пакта о грађанским и политичким правима и члана 3. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода

¹³ "Сл. лист СРЈ", бр. 70/2001 и 68/2002 и "Сл. гласник РС", бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005 - др. закон, 49/2007, 20/2009 - др. закон, 72/2009 и 76/2010

¹⁴ "Сл. гласник РС", бр. 101/2005, 63/2009 - одлука УС и 92/2011

¹⁵ "Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 72/2009 и 31/2011

¹⁶ "Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009 и 121/2012

¹⁷ Конвенција против тортуре, члан 4.: (1) Свака држава чланица настоји да се према њеном кривичном праву сва акта тортуре сматрају кривичним делима. Исти је случај и са покушајем вршења тортуре или неког другог акта који изврши неко лице, а који представља саучесништво или учествовање у акту тортуре. (2) Свака држава чланица одређује за ова кривична дела одговарајуће казне којима је узета у обзир њихова тежина.

¹⁸ Потписан 19. децембра 1966. године у Њујорку

¹⁹ Усвојена од стране Генералне скупштине Уједињених нација 10. децембра 1948. године у Паризу

²⁰ "Сл. лист СФРЈ", бр. 7/71

²¹ Усвојена 10. децембра 1984. године у Њујорку

Конвенција против тортуре, члан 1. став 1.

Тортура означава сваки акт којим се једном лицу намерно наносе бол или тешке физичке или менталне патње у циљу добијања од њега или неког трећег лица обавештења или признања или његовог кажњавања за дело које је то или неко треће лице извршило или за чије извршење је осумњичено, застрашивања тог лица или вршења притиска на њега или застрашивања или вршења притиска на неко треће лице, или из било којег другог разлога заснованог на било ком облику дискриминације ако тај бол или те патње наноси службено лице или било које друго лице које делује у службеном својству или на његов подстицај или са његовим изричитим или прећутним пристанком. Тај израз се не односи на бол или патње које су резултат искључиво законитих санкција, неодвојивих од тих санкција или које те санкције проузрокују.

Осим што даје најпотпунију дефиницију тортуре, Конвенција против тортуре садржи низ одредби значајних за искорењивање тортуре.

Конвенција против тортуре, члан 2. став 1.

Свака држава чланица предузима законске, административне, судске или друге ефикасне мере како би спречила извршење аката тортуре на територији под њеном јурисдикцијом.

Конвенција против тортуре садржи и одредбе којима се забрањује протеривање и изручивање лица држави у којој би био изложен тортури.

Конвенција против тортуре, члан 3. став 1. и 2.

Ни једна држава чланица неће протерати, истерати нити изручити једно лице другој држави ако постоје озбиљни разлози да се посумња да може бити подвргнуто тортури.

Да би утврдили постојање таквих разлога, надлежни органи водиће рачуна о свим релевантним околностима, укључујући, евентуално, постојање низа систематских, озбиљних, очигледних или масовних повреда права човека у тој држави

Конвенција против тортуре обавезује државе чланице да се старају да упознавање и информисање о забрани тортуре буде саставни део образовања службених лица, медицинског особља, носилаца јавних функција, као и свих осталих лица која на било који начин долазе у контакт са лицима лишеним слободе²³.

Конвенција против тортуре, члан 12.

Свака држава чланица се стара да надлежни органи неодложно изврше непристрасну истрагу сваки пут кад постоје оправдани разлози да се посумња да је акт тортуре извршен на некој територији под њеном јурисдикцијом.

У том смислу свака држава чланица је дужна да сваком ко сматра да је био подвргнут тортури омогући право да се жали надлежном органу који је обавезан да неодложно и непристрасно испита случај, уз обезбеђење заштите лицу које се жалило и сведока од сваког лошег поступања или било каквог застрашивања због поднете жалбе или дате изјаве²⁴.

Конвенција против тортуре, члан 14. став 1.

Свака држава чланица гарантује жртви акта тортуре право добијања накнаде и праведног и одговарајућег обештећења, укључујући средства потребна за његову што потпунију рехабилитацију.²⁵

²² "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори", бр. 9/91

²³ Конвенција против тортуре, члан 10. став 1.

²⁴ Конвенција против тортуре, члан 13.

²⁵ Конвенција против тортуре, члан 14.

Свака држава чланица се стара да изјава за коју се докаже да је добијена тортуром не може да буде наведена као доказни елемент у неком поступку, осим против лица оптуженог за тортuru да би се утврдило да је изјава дата²⁶.

Конвенцијом против тортуре је установљен Комитет против тортуре²⁷. Државе чланице су дужне да Комитету подносе извештаје о мерама које предузимају да би испуниле своје Конвенцијом преузете обавезе. Комитет разматра сваки извештај, када оцени за потребно, даје коментаре о извештају и доставља их свакој заинтересованој држави чланици, на шта држава чланица може да одговори²⁸. Република Србија је доставила Извештаје Комитету, на шта је Комитет доставио Коментаре²⁹.

Република Србија је држава чланица Савета Европе. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода³⁰ и Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих поступака и кажњавања³¹ (Европска конвенција о спречавању мучења) су ратификоване 2003. године.³²

Европском конвенцијом о спречавању мучења установљен је Европски комитет за спречавање мучења.³³ Држава је обавезна да дозволи посете Комитету свим местима у којима се налазе лица лишена слободе.³⁴ Држава је дужна да Комитету омогући приступ на њену територију и путовање по земљи без ограничења, потпуне информације о свим местима у којима се налазе особе лишене слободе, као и неограничен приступ свим местима у којима се налазе особе лишене слободе, укључујући и право на слободно кретање унутар тих места и право да слободно разговара без присуства сведока са особама лишеним слободе и са било којом особом за коју верује да поседује релевантне информације.³⁵ После сваке посете Комитет саставља извештај о чињеничном стању утврђеном приликом посета.³⁶ Комитет је, до краја 2014. године, три пута посетио Србију, и то 2004, 2007. и 2011. године.³⁷

3. Опциони протокол уз Конвенцију против тортуре

Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака³⁸ (Опциони протокол) државе чланице су потврдиле да је злостављање забрањено и да представља озбиљно кршење људских права³⁹.

Опционим протоколом државе чланице су се споразумеле да успоставе систем редовних посета местима где се налазе лица лишена слободе од стране независних међународних и домаћих тела, ради превенције тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.⁴⁰

²⁶ Конвенција против тортуре, члан 15.

²⁷ Конвенција против тортуре, члан 17.

²⁸ Конвенција против тортуре, члан 19. став 1.

²⁹ Коментар Комитета против тортуре са 41 седнице од 3. до 21. 11. 2008. године на Извештај Р.Србије

³⁰ Сачињена 4. новембра 1950. године у Риму

³¹ Потписана 26. новембра 1987. године у Стразбуру

³² "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 - испр. и Сл. лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 9/2003)

³³ Европска конвенција о спречавању мучења, члан 1.

³⁴ Европска конвенција о спречавању мучења, члан 2. и члан 7. став 1.

³⁵ Европска конвенција о спречавању мучења, члан 8.

³⁶ Европска конвенција о спречавању мучења, члан 10. став 1.

³⁷ Извештаје о посетама Р. Србији и одговоре Владе Р. Србије види на интернет страници Европског комитета за спречавање мучења www.cpt.coe.int/en/states/srb.htm

³⁸ Усвојен 18. децембра 2002. године у Њујорку, на 57. седници Генералне скупштине Уједињених нација резолуцијом А/RES/57/199, ступио на снагу 22. јуна 2006. године

³⁹ Опциони протокол, преамбула

⁴⁰ Опциони протокол, члан 1.

Интенција Опционог протокола да се омогуће посете, односно стално присуство механизма за превенцију тортуре у установама у којима се налазе лица лишена слободе последица је схватања да је највећи проблем затворених институција управо то што су затворене, што су дешавања у њима склоњена од очију јавности.

Државе чланице Опционог протокола обавезне су да дозволе посете од стране механизма установљених Опционим протоколом сваком месту под њиховом надлежношћу и управом где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе било по основу наредбе издате од стране државног органа или на његов подстицај, или уз њихову сагласност или пристанак (места задржавања).⁴¹

3.1. Поткомитет за превенцију тортуре⁴²

Опционим протоколом успостављен је Поткомитет за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака⁴³.

Поткомитет за превенцију тортуре је овлашћен да обилази сва места задржавања и да даје препоруке државама чланицама у вези са заштитом лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.⁴⁴

Државе чланице Опционог протокола обавезне су:

- да приме Поткомитет за превенцију тортуре на своју територију;
- да му омогуће неограничен приступ свим местима задржавања, њиховим инсталацијама и објектима, по слободном избору;
- да му омогуће да насамом, по слободном избору, разговара са лицима лишеним слободе без сведока, било лично или уз помоћ преводиоца уколико се сматра потребним, као и са било којим другим лицем за које Поткомитет за превенцију тортуре верује да може да пружи релевантне информације;
- да му омогуће неограничен приступ свим информацијама у вези с бројем лица лишених слободе на местима задржавања, бројем таквих места и њиховом локацијом, неограничен приступ свим информацијама које се односе на поступање с тим лицима и условима притвора, као да му пружи релевантне информације које Поткомитет за превенцију тортуре може тражити ради процене потреба и мера које треба усвојити ради јачања заштите лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака;
- да разматрају препоруке Поткомитета за превенцију тортуре и да ступе у дијалог са њим о могућим имплементационим мерама.⁴⁵

Поткомитет за превенцију тортуре до сада није посетио Србију.

3.2. Национални механизми за превенцију тортуре (НПМ)

Опционим протоколом одређено је да свака држава чланица има обавезу да има, успостави или одреди једно или више тела на националном нивоу која врше посете ради превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака⁴⁶

⁴¹ Опциони протокол, члан 4. став 1.

⁴² www2.ohchr.org/english/bodies/cat/opcat/

⁴³ Опциони протокол, члан 2. став 1.

⁴⁴ Опциони протокол, члан 11. тачка (а)

⁴⁵ Опциони протокол, члан 12. и 14.

⁴⁶ Опциони протокол, члан 3.

НПМ има право:

- на приступ свим подацима о броју и третману лица лишених слободе у установама задржавања, као и броју установа и њиховој локацији;
- на приступ свим притворским установама, њиховим инсталацијама и објектима, по слободном избору;
- на несметане разговоре са лицима лишеним слободе без присуства сведока, било лично или са преводиоцем уколико је потребно, као и било којом другом особом за коју НПМ сматра да може да пружи значајне информације, по слободном избору⁴⁷.

НПМ је овлашћен да редовно проверава третман лица лишених слободе у установама задржавања, да даје препоруке надлежним органима у циљу побољшања третмана и положаја лица лишених слободе и да се спрече тортура, сурови, нељудски или понижавајући поступци и кажњавање, узимајући у обзир релевантне норме Уједињених нација, као и да подноси предлоге и даје мишљења у вези с важећим или предложеним законима⁴⁸.

Држава је дужна да гарантује функционалну независност НПМ као и независност његовог особља⁴⁹.

Ниједан орган или службено лице не могу да наложе, примене, допусте или толеришу било коју санкцију против било ког лица или организације зато што су НПМ саопштили неку информацију, било истиниту или неистиниту, и ниједно такво лице или организација не смеју сносити неке друге консеквенце ни на који начин⁵⁰.

Држава је обавезна да стави на располагање потребна средства за функционисање НПМ⁵¹.

Однос између НПМ и државних органа базиран је на принципу поверења и сарадње.

Надлежни државни органи дужни су да размотре препоруке НПМ и ступе у дијалог с њим у вези с могућим мерама имплементације⁵².

Надлежни државни органи дужни су да објаве и дистрибуирају годишње извештаје НПМ.

⁴⁷ Опциони протокол, члан 20.

⁴⁸ Опциони протокол, члан 19.

⁴⁹ Опциони протокол, члан 18. тачка 1.

⁵⁰ Опциони протокол, члан 21. тачка 1

⁵¹ Опциони протокол, члан 18. тачка 3.

⁵² Опциони протокол, члан 22.

3.3. Успостављање НПМ у Србији

Србија је потписала Опциони протокол 25. септембра 2003. године, а ратификовала га 1. децембра 2005. године⁵³.

Србија је постала држава чланица Опционог протокола 26. септембра 2006. године⁵⁴.

Србија је четири године каснила са извршењем своје обавезе да има, одреди или уведе, независни национални механизма за превенцију тортуре на националном нивоу, најкасније годину дана након ступања на снагу Опционог протокола или након његове ратификације или приступања државе.⁵⁵

НПМ је у Србији установљен Законом о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, усвојеним 28. јула 2011. године.⁵⁶

У складу са сагласношћу постигнутом током јавне расправе, у Србији није формиран нови орган НПМ, већ је изабран је аутентичан, комплексан модел НПМ, који подразумева да послове НПМ обавља постојећи независни државни орган, у сарадњи са органима децентрализованих јединица и цивилним сектором.

Послове НПМ обавља Заштитник грађана у сарадњи са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода⁵⁷.

Приликом одабира комплексног модела НПМ у Србији узети су у обзир принципи који се односе на статус и функционисање националних институција за унапређење и заштиту људских права⁵⁸.

Заштитник грађана је Уставом Републике Србије⁵⁹ одређен као независан државни орган који штити права грађана и контролише рад органа државне управе и других носилаца јавних овлашћења⁶⁰. Законом о Заштитнику грађана⁶¹ прописано је да је Заштитник грађана независан државни орган, самосталан у обављању послова, који штити и стара се о унапређењу права грађана⁶². У априлу месецу 2010. године препознат је као орган који своје поступање базира на Париским принципима⁶³.

Заштитник грађана је независан и самосталан државни орган, омбудсман универзалне надлежности, акредитован као Национална институција за људска права са „А“ статусом при Међународном координационом комитету (ИСС).

Заштитник грађана је Законом о Заштитнику грађана овлашћен да обавља посете установама у којима су смештена лица лишена слободе, да насамом разговора са њима и свим запосленима у установи, а такође има и приступ свим подацима који су од значаја

⁵³ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/2005, измене 2/2006

⁵⁴ 30. дана по подношењу инструмента ратификације генералном секретару Уједињених нација

⁵⁵ Опциони протокол, члан 17.

⁵⁶ Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака „Сл. гласник РС – међународни уговори“ бр. 7/11

⁵⁷ Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, члан 2а

⁵⁸ Опциони протокол, члан 18. тачка 4.

⁵⁹ "Сл. гласник РС", бр. 98/2006

⁶⁰ Устав Републике Србије, члан 138, став 1.

⁶¹ "Сл. гласник РС", бр. 79/2005 и 54/2007

⁶² Закон о Заштитнику грађана, члан 1. став 1. и 2. и члан 2. став 1.

⁶³ http://www.ohchr.org/Documents/Countries/NHRI/Chart_Status_NIs.pdf

за остварење циља његовог превентивног деловања, без обзира на степен њихове тајности⁶⁴.

Надлежност Заштитника грађана у области заштите права лица лишених слободе прописана Законом о Заштитнику грађана подударна је са мандатом НПМ предвиђеним Опционим протоколом.

У образложењу предлога закона којим је установљен НПМ⁶⁵ предвиђено је обезбеђење материјалних услова потребни за остваривање мандата НПМ, и то запошљавање потребног броја извршилаца у Стручној служби Заштитника грађана, као и обезбеђење потребних финансијских средстава, као наменска линија у оквиру буџета Заштитника грађана⁶⁶

4. Методологија, ресурси и организација НПМ у 2014. г.

4.1. Методологија НПМ

НПМ Србије у свом раду има искључиво превентивни приступ. НПМ не врши контролу законитости и правилности рада надлежних органа у појединачним случајевима, већ о томе благовремено обавештава организациону јединицу Заштитника грађана која поступа по притужбама лица лишених слободе.

НПМ Србије посете установама у којима су смештена лица лишена слободе обавља по унапред утврђеној методологији.

Методологија рада НПМ Србије првенствено је заснована на одредбама Опционог протокола које одређују мандат НПМ у обављању сталних посета установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе.

План НПМ Србије је да током прве четири године рада посети све установе у којима се смештају лица лишена слободе.

Методологија НПМ препознаје следеће врсте посета: редовне, накнадне (*follow-up*), тематске и ванредне (*ad hoc*).

Посете могу бити најављене и ненајављене. Након почетног периода рада, у ком су посете углавном биле најављене, циљ је да се у наредном периоду све чешће обављају ненајављене посете. Тиме ће се остварити потпунији увид у стварно стање, што ће имати за последицу повећање превентивног ефекта.

У методологији НПМ Србије посебана пажња се придаје припреми и спровођењу ненајављених посета установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе.

Након почетног периода, у ком је циљ утврђен методологијом био да се обаве редовне посете свим установама, планирано је да се у наредном периоду повећа број накнадних (*follow-up*) посета. Тиме се омогућује праћење стања утврђеног током редовних посета, нарочито поступање надлежних органа по упућеним препорукама НПМ.

У методологији НПМ Србије посебан значај се поклања накнадним (*follow-up*) посетама установама у којима се налазе лица лишена слободе.

⁶⁴ Закон о Заштитнику грађана, члан 21. став 1. и 2. и члан 22.

⁶⁵ Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре

⁶⁶ Предлог Закона о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, образложење

У склопу припреме посете установи, разматрају се постојеће информације о установи. Врши се подела задужења, тако што се тим за посету по правилу дели у четири тематске групе – прва опажа смештајне услове (група за опажање услова смештаја), друга разматра остваривање правне заштите у установи (правна група), трећа се бави питањима третманског рада са лицима лишеним слободе (третманска група), док четврта испитује остваривање здравствене заштите лица смештених у установи (здравствена група). У циљу повећања ефикасности у прикупљању релевантних информација током посете, свим члановима тима се унапред доставља радни материјал (упитници, структура и модели делова извештаја), који им служи као водич.

Тимови НПМ за посете установама у којима су смештена лица лишена слободе су мултидисциплинарни, по правилу састављени од искусних правника, психијатра, лекара форензичара и психолога.

Посете се обављају по унапред одређеним фазама. Прва фаза је разговор са руководством установе, други део је заједнички обилазак установе. У трећој фази, представници тематских група тима НПМ (правна, третманска и здравствена група), обављају разговоре са руководиоцима референтних служби и разматрају документацију. У четвртој фази се обављају разговори са лицима лишеним слободе, а у петој фази се након кратког састанка свих тематских група обавља завршни разговор са руководством установе на ком се износе прелиминарни утисци о посети и уоченом стању. Поступање по утврђеним фазама није обавезно, оно зависи од врсте посете и других околности.

Ради ефикаснијег и систематичнијег рада сачињени су упитници које чланови тима користе, односно попуњавају током посете, као и збирке извода из релевантних прописа и стандарда у одређеним областима рада.

У складу са методологијом рада, извештаји се по правилу сачињавају по унапред утврђеној структури. Међутим, у зависности од врсте посете и података који се прикупљају током конкретне посете, на предлог чланова тима унапред задата структура извештаја се може изменити, односно прилагодити потреби.

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе НПМ утврђује пропусте и упућује препоруке за отклањање уочених недостатака који могу довести или доводе до тортуре или злостављања. Када се утврди недостатак, односно неправилност у раду уз упућену препоруку наводе се и релевантни прописи и стандарди са којима треба ускладити постојеће стање, односно поступање.

Извештаји се достављају посећеној установи и надлежном министарству уз позив на састанак на ком ће се разматрати могућности за спровођење препорука.

Методологијом НПМ предвиђено је да се са посећеном установом и надлежним министарством успостави дијалог.

Циљ дијалога са посећеном установама и надлежним министарствима је сагледавање стања у посећеној установи и систему као целини, пре свега ради изналажења најбољег начина за спровођење препорука које је НПМ упутио након обављених посета.

У циљу одржавања равнотеже између поверљивости и транспарентности у раду, НПМ извештај о посети установи, у коме су анонимизовани сви лични подаци, објављује након изјашњења надлежних органа по упућеним препорукама из извештаја. Извештаји и одговори органа се објављују на интернет страници Заштитника грађана и подстраници НПМ.

Методологијом НПМ предвиђено је да се посебна пажња обраћа заштити лица лишених слободе, запослених у установама детенције, као и свим осталим лицима која су имала

контакт са НПМ, пружила му информације о поступању према лицима лишеним слободе или указала на појаву злостављања.

У методологији НПМ Србије посебан значај је посвећен предупредбењу појаве одмазде на тај начин што штити извор информација, односно податке о лицима која су пружила информације. Уколико је њихов идентитет препознат, НПМ своју превентивну активност остварује путем накнадних посета тим лицима и праћењем њиховог положаја, односно опхођења запослених у установама детенције према њима. Осим тога, одговорним лицима се предочава да предузимање одмазде према лицима која су сарађивала са НПМ представља најтежи начин злостављања.

Методологијом НПМ предвиђене су интензивне активности у циљу борбе против некажњивости за тортуру, или било који други облик злостављања. Надлежним органима се указује на појаве, односно поступања која представљају тортуру, односно злостављање, уз очекивање да ће у тим случајевима предузети расположиве мере и активности из своје надлежности у циљу утврђивања одговорности запослених.

У методологији НПМ Србије посебан значај је посвећен подршци активностима надлежних органа у циљу остваривања борбе против некажњивости за тортуру, и утврђивање како индивидуалне, тако и објективне одговорности.

4.2. Материјални услови и финансијска независност НПМ

Ради успешног остваривања послова НПМ у складу са мандатом утврђеним Законом о ратификацији Опционог протокола, неопходно је обезбедити потребна материјална средства за рад, уз остварење његове финансијске независности.

За потребе обављања послова НПМ, у оквиру усвојеног буџета Заштитника грађана за 2013. годину обезбеђена су финансијска средства у висини од 7.236.267, 30 динара (око 60.302,00 €).

За потребе запослених на пословима НПМ током 2014. године коришћене су две канцеларије у згради Заштитника грађана, као и наменско комби возило за превоз чланова тима за посете установама. Запослени на пословима НПМ имали су на располагању сву потребну канцеларијску опрему и материјал.

4.3. Посебна НПМ јединица и њена функционална независност

Крајем 2012. године у Стручној служби Заштитника грађана раздвојени су постојећи реактивни послови на поступању по притужбама лица лишених слободе од проактивних послова на превенцији тортуре. Фактички је формирана посебна организациона јединица НПМ, којом руководи или оперативни руководилац и која је под надлежношћу Заштитника грађана, односно заменика кога он одреди.

За ефикасан рад НПМ неопходно је ангажовање довољног броја запослених, односно ангажованих извршилаца, са потребним знањима из области превенције тортуре.

На пословима НПМ у Стручној служби Заштитника грађан током 2014. године било је ангажовано троје запослених, од којих је двоје у радном односу на неодређено време и један запослен на одређено време.

Недовољан број запослених на пословима НПМ спречава вршење послова НПМ у пуном, потребном обиму, што ће умањити ефикасност превенције тортуре у Републици Србији.

4.4. Учесће Покрајинског Заштитника грађана у активностима НПМ

Заштитник грађана је у складу са закљученим Меморандумом о сарадњи, током 2014. године наставио сарадњу са Покрајинским заштитником грађана АП Војводине (Покрајински омбудсман) у обављању посета местима задржавања на територији АП Војводине. У марту 2014. године у сарадњи са Покрајинским Заштитником грађана АП Војводине и Мисијом ОЕБС у Србији, Заштитник грађана организован је дијалог са представницима Министарства унутрашњих послова и полицијским управама са територије АП Војводине. Децембра 2014. године Заштитник грађана, Покрајински Заштитник грађана АП Војводине и Мисија ОЕБС у Србији организовали су округли сто на тему „Улога Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ-а) у спречавању тортуре, нехуманог и нечовечног поступања према лицима са менталним сметњама“. На округлом столу учествовали су представници Министарства здравља, Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију, психијатријских болница и Министарства унутрашњих послова.

Представници Покрајинског омбудсмана су током 2014. године учествовали у 21 посети установама у којима су смештена лица лишена слободе.

Покрајински Заштитник грађана је системски пратио положај лица смештених у домовима за старе и геронтолошким центрима и у том циљу посетио је 4 установе.

4.5. Учесће цивилног сектора у активностима НПМ

У циљу обављања послова НПМ, Заштитник грађана је Споразумом о измени споразума о сарадњи са удружењима, током 2014. године наставио сарадњу са невладиним организацијама, и то: Београдским центром за људска права (област примене полицијских овлашћења и поступања према тражиоцима азила), Комитетом правника за људска права (област притвора), Хелсиншким одбором у Србији (област извршења кривичних санкција), Међународном мрежом помоћи (област права особа са менталним сметњама у детенцији), Иницијативом за права особа са менталним инвалидитетом (област права особа са инвалидитетом у установама социјалне заштите), Виктимолошким друштвом Србије (област права жена у затворском систему), Центром за људска права Ниш (област права особа са инвалидитетом у затворском систему), Дијалогом и Одбором за људска права Ваљево (област права малолетника у затворском систему).

Током извештајног периода, представници удружења са којима су закључени споразуми о сарадњи у обављању послова НПМ, су у складу са методологијом НПМ активно учествовали у посетама установама детенције, састављању извештаја и препорука, као и у дијалогу са посећеним установама и надлежним министарствима.

Такође, током 2014. године Заштитник грађана је сарађивао и са Иницијативом младих за људска права, Организацијом „АpsArt“, Групом 484, Удружењем бивших осуђеника „Libertas“ и Удружењем корисника психијатријских услуга и њихових породица „Душа“. Током извештајног периода НПМ је учествовао и у бројним пројектима организација цивилног друштва са којима сарађује на пољу превенције злостављања.

У 2014. години НПМ Србије интензивирао је сарадњу са удружењем Београдски центар за људска права у обављању тематских посета. Том приликом, посебна пажња посвећена је мониторингу установама у којима се смештају тражиоци азила у Републици Србији. Спроведена је 41 тематска посета, а планом посета за 2015. годину предвиђено је интензивно праћење поступања надлежних органа према избеглицама које долазе из ратом захваћених подручја.

Удружење Иницијатива младих за људска права у сарадњи са НПМ организовала је тренинг за особље затворских служби на тему „Поступање особља Управе за извршење кривичних санкција у складу са савременим стандардима забране злостављања“. Такође, у сарадњи са Иницијативом младих за људска права у оквиру пројекта „Изградња друштва без мучења и некажњивост на Западном Балкану“ организована је студијска посета Црној Гори за представнике НПМ-а Србије, а кроз исти пројекат представници НПМ Алабаније и Црне Горе били су у студијској посети НПМ Србије.

4.6. Учесће спољних стручњака у активностима НПМ

Тимови НПМ за посете установама у којима се налазе лица лишена слободе треба да имају мултидисциплинарни карактер.

Представници Заштитник грађана, Покрајинског заштитника грађана и удружења у тимовима за посету установама у којима се налазе лица лишена слободе су углавном правници, тако да је за ефикасан рад НПМ неопходно ангажовање спољних сарадника других струка.

У раду НПМ ангажовани су стручњаци у области форензичке медицине, психијатрије, психологије, специјалне превенције и интерне медицине.

Током 2014. године у раду НПМ учествовали су: проф. др Ђорђе Алемпијевић, специјалиста за судску медицину, Медицински факултет Универзитета у Београду; проф. др Зоран Илић, Катедра за превенцију и третман поремећаја понашања, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду; Проф. др Драган Јечменица, специјалиста за судску медицину, Медицински факултет Универзитета у Београду; проф. др Владимир Јовић, специјалиста психијатар, Филозофски факултет Универзитета у Приштини/К.Митровица и др Радомир Самарџић психијатар.

Доприноси ангажованих спољних стручњака, односно њихови стручни доприноси довели су до унапређења квалитета рада НПМ, пре свега сачињених извештаја и бројних упућених препорука за отклањање утврђених недостатака.

4.7. Обука чланова НПМ

Представник НПМ-а учествовао је на две стручне обуке у области превенције тортуре. У октобру 2014. године у организацији НПМ Македоније, за представнике НПМ мреже земаља Југоисточне Европе у Скопљу је одржана обука на тему „Обука за мониторинг психијатријских установа у области заштите од тортуре и нечовечног и понижавајућег поступања на којој су учествовали и представници НПМ Србије. Децембра 2014. године Комесаријат за избеглице и миграције у сарадњи са Институтом за хуманитарно право из Сан Рема организовао је обуку за представнике државних институција и невладиних организација у оквиру пројекта „Заштита тражилаца азила и избеглица“.

У будућем раду НПМ потребно је посветити већу пажњу стручној обуци чланова НПМ.

4.8. Остали облици сарадње

Заштитник грађана је наставио сарадњу са Мисијом ОЕБС у Србији. Представник НПМ учествовао је на радионици „Превенција тортуре“, коју је Мисија ОЕБС у Србији, у сарадњи са организацијом *Civic Solidarity*, организовала у Београду у фебруару 2014. године, а чији је циљ био представљање значаја регионалне сарадње и размена искустава земаља Западног Балкана. Уз подршку Мисије ОЕБС у Србији, представник НПМ присуствовао је дводневном састанку ОЕБС „Превенција тортуре“, који је одржан у Бечу у априлу 2014. године.

Интензивирана је сарадња са Канцеларијом УНХЦР у Србији, као и удружењима Београдски центар за људска права и Група 484, у циљу спровођења активности унапређења и заштите од злостављања тражилаца азила у Србији.

У новембру 2014. године Заштитник грађана је у обављању послова НПМ, уз подршку Мисије ОЕБС у Србији и Канцеларије УНХЦР, организовао Први југоисточно-европски форум механизма предвиђених Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре („*The first South-East OPCAT Forum*“) и конференцију „Превенција тортуре и других облика мучења и борба против некажњивости“.

5. Остваривање мандата НПМ током 2014. г.

5.1. Посете установама у којима су смештена лица лишена слободе

НПМ је током 2014. године обавио 79 посета установама у којима се смештају лица лишена слободе. Обављено је 38 редовних и 41 тетматска посета.

У оквиру редовних посета посећено је 25 полицијских станица, 3 затвора, 2 психијатријске болнице, 5 домова за старе, а обављена су и 3 мониторинга прихвата лица враћених у поступку реадмисије на Аеродрому Никола Тесла. На основу обављених посета, посећеним установама достављани су извештаји о посетама, са препорукама за отклањање утврђених недостатака у раду који могу довести или доводе до тортуре или злостављања.

НПМ је 2014. године посебну пажњу посветио тематским посетама које се односе на превенцију злостављања избеглица и миграната у Републици Србији. Кроз праћење спровођења препорука НПМ за унапређење поступања према избеглицама и мигрантима у Републици Србији⁶⁷, НПМ је у сарадњи са удружењем Београдски центар за људска права посетио 41 установу. Обишао је 23 полицијске станице, 5 регионалних центара граничне полиције, 5 центара за смештај тражиоца азила, 5 завода за извршење кривичних санкција, 2 завода за смештање малолетника и Прихватилиште за странце у Падинској Скели.

У 2014. години спроведена је ноћна ненајављена посета полицијској управи Крушевац. Планом посета за 2015. годину предвиђено је да се најчешће спроводе ненајављене посете.

Преглед остварења Плана посета за 2014. годину:

ПОСЕТЕ	планирано посета у 2014 год.	обављено посета у 2014 год.
Полицијске станице	37	48
Затвори (укључујући и притворске јединице)	7	8
Психијатријске болнице	5	2
Резиденцијалне установе социјалне заштите	3	/

⁶⁷ Број препорука 75-6/14, доступне на <http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/2012-02-07-14-03-33/3190-2014-02-14-08-47-05>.

Домови за старе и пензионере / геронтолошки центри	7	5
Мониторинг прихвата у поступку реадмисије	1	3
Регионални центар граничне полиције	5	5
Центара за смештај тражиоца азила	5	5
Прихватилиште	1	1
Завода за смештај малолетних страних лица	2	2
УКУПНО	73	79

5.2. Сарадња органа власти са НПМ током посета установама

НПМ је током 2014. године омогућен несметан приступ у све установе у којима су смештена лица лишена слободе, разговор са свим затеченим лицима лишеним слободе и запосленима, као и увид у целокупну документацију.

Током посета НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе обављеним 2014. године, надлежни органи и установе поступали су у складу са чл. 20. Опционог протокола.

5.3. Извештаји о посетама установама

НПМ је током 2014. године сачинио 43 извештаја из посета установама у којима се смештају лица лишена слободе. Из редовних посета сачињено је 13 извештаја са препорукама, а из тематских 30 извештаја.

У сачињавању извештаја о обављеним посетама, односно уоченом стању, учествовали су чланови тима за посету, и то представници Заштитника грађана, Покрајинског заштитника грађана АП Војводине и задужених удружења, као и ангажовани стручњаци.

5.4. Препоруке за отклањање утврђених недостатака

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе, НПМ надлежним органима упућује препоруке за отклањање недостатака.

НПМ је током 2014. године надлежним органима упутио 345 препорука за отклањање утврђених недостатака.

Уз сваку упућену препоруку, поред утврђених чињеница, односно недостатака у раду, наведени су и релевантни прописи и стандарди са којима посећена установа, односно надлежни орган треба да усклади постојеће стање, односно поступање. Сачињени извештаји су достављени посећеним установама и надлежним министарствима, уз позив на састанак на ком ће се разматрати могућности за имплементацију препорука из извештаја.

Све препоруке упућене посећеним установама / надлежним министарствима налазе се у делу Извештаја - ДОДАТАК I.

5.5. Успостављање дијалога са органима власти

У циљу пуног спровођења препорука, које су упућене у извештајима о посетама, током 2014. године НПМ је наставио започети дијалог са Министарством унутрашњих послова и посећеним полицијским управама⁶⁸. Циљ дијалога био је унапређење поступања полиције према лицима лишеним слободе, превенција тортуре, као и унапређење система поступања према тражиоцима азила и нерегуларним мигрантима. Такође, у области менталног здравља и процеса деинституционализације, односно образовања посебних организационих јединица у заједници, одржан је дијалог са Министарством здравља, Покрајинским секретаријатом за здравство, социјалну политику и демографију, Министарством унутрашњих послова и посећеним психијатријским болницама⁶⁹.

Са посећеним институцијама и надлежним министарствима НПМ одржава периодичне састанке, на којима се разматрају упућене препоруке и важећи стандарди у области заштите од тортуре, са циљем да се пронађу начини за спровођење препорука и унапређење поступања у складу са стандардима. Нарочита пажња се посвећује комплексним проблемима у функционисању које није могуће остварити унутар установе, односно појединачним активностима, већ је потребно остварити сарадњу више органа, у ком случају НПМ преузима улогу посредника у савладавању проблема.

5.5.1 Разматрање Извештаја НПМ пред Народном скупштином

Народна скупштина Републике Србије је први пут разматрала Извештај о раду Националног механизма за превенцију тортуре за 2013. годину. Оценила је да је Извештај детаљан и свеобухватан и да су у њему целовито представљене активности усмерене ка побољшању стања у области положаја лица лишених слободе и стварању друштва без тортуре, поштујући достојанство и права свих лица која су ограничена у слободи кретања. Гласовима већине посланика усвојени су Закључци⁷⁰ којима је Народна скупштина обавезала надлежне органе да приступе спровођењу препорука Заштитника грађана и да о томе обавесте Народну скупштину до 31. децембра 2014. Према информацијама којима располаже Заштитник грађана, надлежни органи то нису учинили.

Разматрајући Извештај о раду Националног механизма за превенцију тортуре за 2013. годину, Народна скупштина је препознала значај препорука које је НПМ упутио Министарству унутрашњих послова и усвојила Закључке Одбора за правосуђе, државну управу и локалну самоуправу⁷¹ којима подржава упућене препоруке. Усвојеним Закључцима, Народна скупштина обавезала је Министарство унутрашњих послова и Владу да усклади Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима са важећим прописима, стандардима и одлукама Европског суда за људска права, као и да се у буџету за 2015. годину предвиде потребна средства за изградњу, односно адаптацију просторија за задржавање у полицијским станицама у складу са важећим стандардима. Закључцима Народне скупштине, надлежни органи су обавезани да препоруке без одлагања и у потпуности спроведу, као и да о томе писаним путем извести Народну скупштину до 31. децембра 2014. године.

У вези са положајем притворених лица, Народна скупштина је обавезала Управу за извршење кривичних санкција Министарства правде да унапреди поступање према притвореницима и притвореницама, односно да им омогући остваривање свих припадајућих права, у складу са свим важећим прописима и стандардима. Народна

⁶⁸ ПУ Шабац, ПУ Смедерево, ПУ Нови Сад, ПУ Зрењанин, ПУ Панчево, ПУ Сремска Митровица, ПУ Сомбор, ПУ Суботица, ПУ Кикинда, ПУ Нови Пазар и ПУ Пријепоље.

⁶⁹ СПБ „Свети Врачеви“, Нови Кнежевац; СПБ „Др Славољуб Бакаловић“, Вршац и СПБ Ковин.

⁷⁰ „Службени гласник РС“, број 114/14.

⁷¹ http://www.zastitnik.rs/attachments/3518_odbora%20pravosudje.pdf

скупштина је подржала препоруке Заштитника грађана упућене у циљу унапређења положаја лица лишених слободе, односно спречавања злостављања и обавезала надлежне органе да без одлагања приступе њиховом спровођењу⁷². Управу за извршење кривичних санкција Министарства правде обавезала је да предузме потребне мере да се у складу са упућеним препорукама Заштитника грађана унапреди поступање према осуђеним лицима.

Поводом разматарања Извештаја о раду Националног механизма за превенцију тортуре за 2013. годину⁷³ у Народној скупштини, усвојен Закључак Одбора за права детета⁷⁴ којим се надлежни државни органи обавезују да интензивирају активности на деинституционализацији, односно смањивању капацитета постојећих установа социјалне заштите, те њиховом постепеном гашењу, уз потпуно збрињавање деце у заједници и пружање свеобухватне подршке и предузимању мера како би установе социјалне заштите домског типа престале са праксом држања у изолацији деце са менталним и/или интелектуалним сметњама.

Поводом разматарања Извештаја о раду Националног механизма за превенцију тортуре за 2013. годину⁷⁵ у Народној скупштини, усвојен је Закључак Одбора за људска и мањинска права⁷⁶ који обавезује органе којима су ове препоруке упућене да исте без одлагања и у потпуности спроведу, а нарочито да евидентирају све мигранте који су ступили на територију Републике Србије, да мигранти буду под пуном контролом надлежних органа све до коначног решења њиховог статуса, односно депортације у складу са важећим прописима, као и да се поступак доношења одлуке по захтеву за азил спроводи као хитан уз осујећење покушаја злоупотребе права, а све уз поштовање свих минималних права нерегуларних миграната и тражилаца азила, у складу са правилима међународног права и важећим стандардима.

Закључци Народне скупштине Републике Србије налазе се у делу Извештаја - ДОДАТАК II.

5.7. Ораганизација догађаја и промоција НПМ/превенције тортуре

У циљу промоције и заштите права лица лишених слободе и превенције тортуре, представници Заштитника грађана су током 2014. године узели учешће у бројним конференцијама, округлим столовима и радионицама. Заменик Заштитника грађана задужен за права лица лишених слободе одржао је неколико предавања студентима Правног и Медицинског факултета, а путем средстава јавног информисања дао је око 30 изјава за медије поводом забране злостављања и унапређења стања у области превенције тортуре.

У фебруару 2014. године Заштитник грађана, Министарство унутрашњих послова и удружење Београдски центар за људска права организовали су конференцију за штампу на тему „Изазови Републике Србије у области азила и миграција“. У марту 2014. године заменик Заштитника грађана имао је уводно излагање на конференцији „Стање у области менталног здравља и мере предузете у процесу деинституционализације“ коју су организовали Хелсиншки одбор за људска права и Међународна мрежа помоћи. На Међународни дан УН за подршку жртвама тортуре 26. јуна, у организацији Комитета правника за људска права одржана је конференција за штампу на тему „Улога служби здравствене заштите у превенцији и кажњавању за торттуру“, а надлежни заменик Заштитника грађана и представник НПМ представили су стање здравствене заштите у

⁷² Закључак НС, број 73, усвојен на Четвртој седници Другог редовног заседања у 2014. години, одржаној 23. октобра 2014. године.

⁷³ Извештај доступан на http://zastitnik.rs/attachments/3471_IZV%20NPM%202013%20final.pdf.

⁷⁴ http://www.zastitnik.rs/attachments/3518_odbor%20za%20prava%20deteta.pdf

⁷⁵ Извештај доступан на http://zastitnik.rs/attachments/3471_IZV%20NPM%202013%20final.pdf.

⁷⁶ http://www.zastitnik.rs/attachments/3518_odbor%20ljudska%20i%20manjinska.pdf

затворима. Септембра 2014. године у организацији Групе 484, Београдског центра за људска права и Београдског центра за безбедносну политику одржана је конференција посвећена „Систему азила и миграција“, на којој су говорили надлежни заменик Заштитника грађана и представник НПМ.

У новембру 2014. године Заштитник грађана у сарадњи са мисијом ОЕБС у Србији и канцеларијом УНХЦР организовао је „The first South-East OPCAT Forum“ (Први Југоисточно-европски форум механизма предвиђених Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре). Форуму су присуствовали представници Поткомитета УН за превенцију тортуре (SPT), представници националних превентивних механизма 19 земаља, чланови Европског Комитета за спречавање мучења (CPT), Асоцијације за превенцију тортуре (APT) и других међународних организација, али и домаћих представника цивилног друштва. Такође, наредног дана организована је конференција на тему „Превенција тортуре и других облика мучења и борба против некажњивости“. На Конференцији су, поред учесника Форума учествовали и представници релевантних министарстава, као и судова и тужилаштва.

На интернет страници НПМ (<http://npm.rs>), на српском и енглеском језику, налазе се све актуелности, извештаји о посетама и одговори органа о поступању по препорукама, као и остале активности НПМ у Србији.

5.8. Сарадња са Поткомитетом за превенцију тортуре

НПМ Србије је и током 2014. године остваривао сарадњу са Поткомитетом за превенцију тортуре.⁷⁷

У новембру 2014. године на Првом Југоисточно-европском форуму механизма предвиђених Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре присуствовали су и представници Поткомитета УН за превенцију тортуре (SPT), и то председник Поткомитета Малколм Еванс (Malcolm Evans), као и чланови Маргарет Остерфилд (Margarete Osterfeld), Виктор Захарија (Viktor Zaharia), Анета Станчевска, Марија Дефинис Гојановић и Милош Јанковић.

5.9. Сарадња са другим НПМ

НПМ Србије је наставио сарадњу са НПМ у оквиру Мреже НПМ југоисточне Европе.

Током 2014. године Заштитник грађана је наставио учешће у раду Мреже НПМ југоисточне Европе. У мају 2014. године представник НПМ Србије учествовао је на састанку Мреже на тему „Методологија писања НПМ извештаја“, који је одржан у Љубљани (Словенија), док су у октобру 2014. године у Скопљу (Македонија) представници НПМ похађали обуку „Мониторинг психијатријских установа у области заштите од тортуре и нечовечног и понижавајућег поступања“.

Током 2014. године НПМ Србије је у студијску посету примио НПМ Грузије, Јавне мониторе из Русије (PMS) и НПМ Украјине. У оквиру ових студијских посета, НПМ Србије је представио свој рад и заједно са представницима наведених мониторинг механизма посетио институције у којима се налазе лица лишена слободе. Такође, у посети Заштитнику грађана били су и представници НПМ, државних органа и невладиних организација Црне Горе и Албаније.

У сарадњи са НПМ Шпаније НПМ Србије је обавио мониторинг прихвата повратника из Краљевине Шпаније и Републике Немачке на аеродрому „Никола Тесла“.

⁷⁷ Смернице Поткомитета за превенцију тортуре, тачке 39. и 40., на интернет страници Поткомитета http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/opcat/docs/SPT_Guidelines_NPM_en.doc

На Форуму, одржаном у новембру 2014. године, учествовали су представници 19 националних превентивних механизма, и то: Ајзербеџана, Албаније, Аустрије, Босне и Херцеговине, Бугарске, Грчке, Естоније, Литваније, Мађарске, Македоније, Немачке, Пољске, Румуније, Словеније, Србије, Француске, Хрватске, Црне Горе и Чешке.

5.10. Дистрибуција годишњег извештаја НПМ

Државе чланице Опционог протокола обавезне су да објаве и дистрибуирају годишње извештаје НПМ.⁷⁸

Извештај о раду НПМ за 2013. годину достављен је Народној скупштини, Председнику Републике, Влади Републике Србије, Уставном суду, Врховном касационом суду и Републичком јавном тужилаштву.

Уз подршку Мисије ОЕБС у Србији Извештај је преведен на енглески језик и публикован на српском и енглеском језику. Извештај је у форми публикације на српском језику достављен одборима и комисијама Народне скупштине, независним државним органима, ресорним министарствима, свим заводима за извршење кривичних санкција, свим полицијским управама, социјалним установама, специјалним болницама за психијатријске болести, факултетима, као и удружењима и стручњацима са којима је НПМ сарађивао у различитим специјалистичким областима.

Надлежни државни органи дужни су да размотре препоруке НПМ и ступе у дијалог с њим у вези с могућим мерама имплементације.⁷⁹

Извештај на енглеском језику достављен је Поткомитету УН за превенцију тортуре (*SPT*), Комитету УН за против тортуре (*CAT*), Канцеларији Савета Европе у Београду, Европском комитету за спречавање мучења (*CPT*), Асоцијацији за превенцију тортуре (*APT*) и другим релевантним међународним организацијама. Извештај је достављен и другим НПМ.

НПМ на интернет страници НПМ⁸⁰, као и на страници Заштитника грађана⁸¹, поставља годишње извештаје о раду, на српском и енглеском језику.

⁷⁸ Опциони протокол, члан 23.

⁷⁹ Опциони протокол, члан 22.

⁸⁰ <http://ombudsman.npm.rs/index.php?limitstart=28&lang=sr>

⁸¹ http://www.zastitnik.rs/attachments/2902_izvestaj_%20NPM_%202012.pdf

6. Стање и активности НПМ по областима у 2014. г.

У Републици Србији не остварује се ефикасна борба против некажњивости за тортуру. НПМ је током 2014. године у више случајева утврдио неправилности које су се огледале у томе што лекарски прегледи лица лишених слободе након примена мера принуде нису обављени у складу са важећим прописима и стандардима, а што је предуслов за оцену да ли је мера принуде примењена правилно, за утврђивање да ли је прегледано лице било изложено злостављању, као и, уосталом, за пружање здравствене заштите лицу према ком је примењена мера принуде.

У том смислу, Управа за извршење кривичних санкција је у складу са препоруком Заштитника грађана⁸² предузела мере за унапређење начина обављања лекарског прегледа након примене мере принуде, као и извештавања у случају постојања индикација да је према прегледаном поступано насилно.

Поред јачања улоге лекара у борби против некажњивости за тортуру, потребно је унапредити надзор над радом установа у којима су смештена лица лишена и у том циљу ојачати интерну контролу рада. Између осталог, потребно је да се Одељење за надзор изместити из Управе за извршење кривичних санкција, како би представљало посебну организациону јединицу унутар Министарства правде⁸³, као и унапредити рад интерних контролних механизма у погледу поштовања људских права у психијатријским болницама и социјалним установама домског типа.

Илустративан је случај тортуре који је почетком 2012. године у својој препоруци утврдио Заштитник грађана⁸⁴, а који је средином 2013. године потврђен пресудом Уставног суда.⁸⁵ Затворска управа до данас није утврдила ко су непосредни извршиоци, нити одговорна службена лица која нису, а требала су, да предузму потребне мере да не дође до таквог поступања, односно да оно буде благовремено откривено и истражено. Забрињавајуће је да је тужилаштво обуставило спровођење истражних радњи и да није покренут судски поступак, што је имало за последицу да уопште није утврђена кривична одговорност у случају у ком су претходно два државна органа утврдила да је лице лишено слободе било изложено мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању. Очигледно је да надлежни државни органи треба да унапреде своје поступање у борби против некажњивости за тортуру. У том погледу, осим тужилаштва и судова, значајну улогу треба да имају интерни контролни механизми државних органа, у смислу повећања њихове ефикасности.

У Закључку бр. 73 Народне скупштине Републике Србије од 23. октобра 2014. године наведено је „Полазећи од оцене Заштитника грађана да надлежни државни органи не извршавају своје обавезе у борби против некажњивости за тортуру, да не спроводе увек благовремене и темељне поступке ради утврђивања повреде права лица лишених слободе, да је изузетно мали број случајева у којима је утврђена индивидуална одговорност за повреду ових права и одговорност за пропусте у раду и организацији рада, као и да је мали број одговорних за повреде ових права кажњен, а посебно имајући у виду да су Заштитник грађана и Уставни суд утврдили одређене случајеве злостављања, Народна скупштина обавезује надлежне државне органе да у потпуности извршавају своје обавезе у борби против некажњивости за тортуру, да предузимају све

⁸² Препорука, дел. бр. 29004/29006, од 6. октобра 2014. године.

⁸³ Закључком број 73 од 23. октобра 2014. године Народна скупштина је указала Министарству правде да би требало да размотри препоруке Заштитника грађана које се односе на измештање Одељења за надзор из оквира Управе за извршење кривичних санкција и да у том смислу предложи одговарајуће измене закона и других прописа.

⁸⁴ Предмет бр. 12-3630/12

⁸⁵ Одлука Уставног суда Републике Србије бр. Уж-4100/2011

потребне мере и активности да до злостављања не дође и да, у складу са законом, спроводе благовремене и темељне поступке како би се испитали сви аргументовани наводи о злостављању и утврдила субјективна и објективна одговорност, а починиоци казнили.“

6.1. Полицијско задржавање

У циљу праћења поступања полиције према доведеним и задржаним лицима Национални механизам за превенцију тортуре Србије је у 2014. години обишао укупно 19 полицијских станица. Сачињено је 7 извештаја о посетама полицијским управама обављеним током 2014. године, од тога један извештај о посети обављеној крајем 2013. године⁸⁶ који је посећеној установи и надлежном министарству упућен почетком 2014. године. Кроз извештаје о посети упућено је 120 препорука. Од укупног броја упућених препорука надлежни органи су поступили по 67 препорука, нису поступили по 8 препорука, а за 45 препорука је потребно даље праћење.

Као и у претходном периоду, велики број препорука НПМ Србије односио се на унапређење смештајних услова у просторијама за задржавање. По препорукама које нису захтевале материјална улагања је углавном поступљено. С друге стране, иако прихваћене, препоруке које су захтевале материјална улагања (реконструкција просторија, уградња грејних тела, инсталирање видеоназора и сл.) углавном нису спроведене, већ су о потребним адаптацијама просторија и неопходним трошковима обавештене надлежне службе Министарства унутрашњих послова. Као разлог за неспровођење препорука углавном се наводи недостатак финансијских средстава.

НПМ је препоручио затварање две просторије за полицијско задржавање⁸⁷, због тога што не испуњавају минималне важеће стандарде у погледу потребних услова смештаја и указао на неопходност адаптације одређених просторија за задржавање⁸⁸, као и усклађивање смештајних услова са важећим стандардима. Као и претходне године, услед недостатка одговарајућих просторија за задржавање, уочено је да се лица лишена слободе смештају по службеним канцеларијама⁸⁹ или се превозе по другим полицијским станицама, какав је случај у ПУ Врању која упркос великој удаљености између станица, на нивоу целе полицијске управе има само једну просторију за задржавање у ПС Сурдулица. Наиме, услед непостојања довољног броја просторија за задржавање, полицијски службеници ПУ Врање, ПС Бујановац, ПС Прешево, ПС Трговиште, ПС Босилеград, ПС Владичин Хан, лица која лишвају слободе спроводе на задржавање у ПС Сурдулица или ОЗ Врање, што знатно отежава и компликује њихов рад, али и повећава безбедносни ризик како за задржана лица, тако и за поступајуће полицијске службенике.

Такође, у свим посећеним полицијским управама/станицама не постоји простор за време на свежем ваздуху, за лица која у полицијском задржавању проводе дуже од 24 часа.

НПМ је у одређеном броју случајева уочио да извештај који лекар сачињава након употребе средстава принуде не садржи информације о наводима лица које се прегледа у вези с пореклом евентуалних повреда, нити мишљење лекара о томе на који начин су те повреде могле настати. Овај извештај по правилу не садржи ни информације о томе да ли је преглед извршен у присуству полицијских службеника. Да би се поступак контроле оправданости и правилности употребе средстава принуде могао спровести на што објективнији и ваљан начин потребно је бележити све релевантне и неопходне информације, а у вези околности примене средстава принуде.

⁸⁶ Извештај о посети ПУ за град Београд, бр.предмета 71-71/13

⁸⁷ Просторије за задржавање у ПС Кула и ПС Апатин.

⁸⁸ Просторије у седиште ПУ Нови Пазар, ПС Тутин, ПС Сјеница, ПС Сурдулица, седиште ПУ Сомбор

⁸⁹ ПС Мионица и ПС Мали Иђош.

Иако НПМ, већ пуне две године, кроз извештаје и препоруке указује на неопходност измене Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима⁹⁰, Министарство унутрашњих послова није предузело активности у циљу његовог усклађивања са позитивним прописима и стандардима. Упркос препоруци НПМ, у Полицијској управи у Сомбору настављено је са применом средства за везивање према сваком лицу које се доводи у полицијску станицу. Важно је напоменути да уколико средства принуде нису апсолутно неопходна, она представљају повреду људских права и нарушавају достојанство, те је стога потребно ову меру примењивати када то околности у конкретном случају захтевају, а након оцене свих објективних околности.

НПМ је става да је потребно без даљих одлагања изменити одредбе⁹¹ Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима којима је прописна обавезна употреба средстава за везивање када се врши транспорт лица које се доводи у полицију и обавеза полицијских службеника да присуствују здравственом прегледу задржаног лица.⁹²

У складу са препорукама НПМ, током 2014. године, уочен је позитивни помак који се огледа у томе што су у одређеним полицијским станицама⁹³ унапређени материјални услови просторија за полицијско задржавање и извршене адаптације у складу са важећим стандардима. Такође, полицијски службеници у полицијским управама у Крушевцу, Новом Пазару, Врању и Сомбору свим задржаним лицима уручују писана обавештења о правима, а полицијски службеници одређених полицијских станица⁹⁴ не задржавају медицинску документацију у полицијским досијеима, већ се она даје задржаном лицу, имајући у виду да та медицинска документација представља посебно осетљиве податке о личности. У одређеним полицијским станицама⁹⁵, полицијски службеници не присуствују лекарским прегледима задржаних лица. Такође, полицијски службеници су током 2014. године прошли обуку о поступању према доведеним и задржаним лицима у оквиру које је спроведена и обука о пружању прве помоћи, а одређене полицијске станице⁹⁶ су обезбеђене кутијом са прибором за прву помоћ.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Просторије за задржавање у полицијским станицама треба ускладити са важећим стандардима, у ком циљу у буџету треба без даљих одлагања обезбедити потребна средства.

Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима треба ускладити са важећим прописима и стандардима.

Полицијски службеници неће приликом довођења у полицијску станицу свако лице везивати, већ ће то чинити само из оправданих разлога и када је то заиста неопходно, у законом предвиђеним случајевима.

Полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица, осим ако, изузетно, то изричито затражи лекар. Полицијски службеник ће лекару благовремено пружити све расположиве информације које су релевантне за доношење одлуке лекара о присуству полицијског службеника лекарском прегледу задржаног лица.

⁹⁰ Упутство о поступању према задржаним и доведеним лицима, 01 бр. 7989/12-10 од 10.12.2012. године.

⁹¹ Тач.13. ст. 2 и тач.26., ст. 3.

⁹² Види, на пример, пресуду Европског суда за људска права у предмету *Берлински против Пољске* (представке број 27715/95 и 30209/96), параграф 59.

⁹³ Полицијска управа у Крушевцу и Станица граничне полиције на аеродрому „Никола Тесла“

⁹⁴ Извештај о посети ПУ за град Београд бр.предмета 71-71/13, Извештај о посети ПУ Сомбор бр. предмета 71-5/14, Извештај о посети ПУ Ваљево, бр. предмета 71-18/14, Извештај о посети ПУ Суботица бр, предмета 71- 4/14.

⁹⁵ Извештај о посети ПУ Врање, бр. предмета 71-45/14, Извештај о посети ПУ Ваљево, бр. предмета 71-18/14, Извештај о посети ПУ Нови Пазар, бр. предмета 71-57/14.

⁹⁶ ПУ Нови Пазар, ПУ Ваљево, ПУ Сомбор.

У полицијским станицама треба обезбедити посебан простор намењен за боравак на свежем ваздуху лицима која у полицијском задржавању проводе више од 24 часа.

Организовати обуку за полицијске службенике о примени полицијских овлашћења према лицима са менталним сметњама, односно поступања полицијских службеника сходно одредбама Закона о заштити лица са менталним сметњама.

6.2. Извршење мере притвора

Током извештајног периода НПМ је упутио укупно 16 препорука, посећеним притворским јединицама. Поступљено је по 7 препорука, док по 9 није поступљено.

Законом о извршењу кривичних санкција⁹⁷, који је донет 2014. године установљен је посебан вид судске заштите права притворених лица - лицима у притвору је омогућено да усмено на записник или писмено поднесу притужбу судији за извршење кривичних санкција. Новим Правилником о извршењу мере притвора⁹⁸ детаљније су уређени, у односу на раније важећи правилник у овој области, поступак остваривања права на здравствену заштиту, остваривања права на посете и поступак за заштиту права притворених лица.

У 2014. години донет је нови Закон о извршењу кривичних санкција⁹⁹, којим је су измењене и допуњене и одредбе које се односе на извршење мере притвора, као и пратећи подзаконски акт.

Уочена је тенденција смањења броја притворених лица и сходно томе смањење пренасељености притворских јединица. Може се претпоставити да је оваквом стању највише допринело почетак примене новог Законика о кривичном поступку, којим је уведена тзв. „тужилачке истраге“, али и генерална обустава рада адвоката која је трајала од септембра 2014. године до друге половине јануара 2015. године. Међутим, како током обуставе рада адвокати нису приступали на суђења, претреси притвореним лицима су одлагани, чиме је доведено у питање право притворених лица које проистиче из обавезе суда да трајање притвора сведе на најкраће неопходно време.

Као и у претходном извештајном периоду, материјални услови смештаја и други животни услови притвореника у појединим притворским јединицама и даље нису усклађени са важећим стандардима, притвореницима се не омогућује простор у спаваоници од најмање осам кубних метара и четири квадратна метра. Поједине просторије притворских јединица су у изузетно лошем стању, са руинираним мокрим чворовима, прљаве, непроветрене, са недовољним дотоком природне светлости и незадовољавајућим вештачким осветљењем.

Материјални услови смештаја у великом броју притворских јединица и даље нису усклађени са важећим стандардима.

Притвореници су по цео дан закључани у ћелији/спаваоници, сем времена које је предвиђено за шетњу. Не омогућује им се да расположиво време током дана проводе ван ћелије, у заједничким просторијама са другим притвореницима са којима им одлуком суда није забрањен контакт. У највећем броју случајева им није омогућено радно ангажовање, нити су укључени у социјалне и културне активности. Такође, нема довољно услова за физичке активности, посебно у време лоших временских прилика.

⁹⁷ „Службени гласник РС“, бр. 55/14.

⁹⁸ Правилник о извршењу мере притвора „Службени гласник РС“, бр. 132/14.

Притвореницима се, супротно важећим стандардима, не омогућује да расположиво време током дана проводе ван ћелије, у заједничким просторијама са другим притвореницима са којима им одлуком суда није забрањен контакт.

Жене којима је изречена мера притвора смештају се у притворске јединице завода за извршење кривичних санкција, а њихов релативно мали број у једној притворској јединици има за последицу да су поједине од њих током извршења мере притвора, често на дужи рок, практично у усамљењу, односно самици. Тиме, оно што представља посебну односно дисциплинску меру за лица на извршењу казне затвора, за притворенице неретко представља начин извршења мере притвора. Осим тога, током посета заводима уочен је и проблем неадекватних хигијенских пакета који нису прилагођени потребама жена, који је је након препоруке НПМ отклоњен.

У односу на претходни извештајни период, нема бројних промена у погледу услова за извршење мере притвора и омогућавања остваривања свих припадајућих права притвореним лицима, иако су видљиви извесни помаци. Иако се и даље не поклања довољна пажња распоређивању притвореника у спаваонице у зависности од врсте кривичног дела које им се ставља на терет, у складу са препорукама Заштитника грађана, унапређено је поступање завода приликом распоређивања притвореника (нпр. Казнено-поправном заводу у Шапцу). Такође, у притворској јединици у Казнено-поправном заводу у Шапцу притвореници који су непушачи се приликом пријема, на лични захтев, смештају у просторије у којима неће бити изложени дуванском диму.

У већини притворских јединица притвореницима се омогућује да најмање два сата дневно проводе изван затворених просторија на свежем ваздуху, ни у једној краће од једног сата, на који начин је у потпуности обезбеђено поштовање међународних стандарда у том погледу¹⁰⁰.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Потребно је унапредити постојеће безусловне смештајне капацитете притворских јединица, односно усклади их са важећим прописима и стандардима.

Управа за извршење кривичних санкција треба да предузме потребне активности у циљу измене и допуне Правилника о извршењу мере притвора, којима ће се ближе уредити начин не који притвореници расположиво време током дана проводе ван ћелија, у заједничким просторијама са другим притвореницима са којима им одлуком суда није забрањен контакт, као и да се ближе уреди начин остваривања права притвореника на радно ангажовање и укључивање у социјалне и културне активности.

Омогућити притвореницима радно ангажовање и да се укључе у социјалне и културне активности.

Предузети потребне активности како би се обезбедило да се притворенице, због своје малобројности у притворским јединицама, фактички не налазе у осамљењу, односно изолацији.

Приликом распоређивања притвореника у спаваонице водити рачуна о врсти кривичног дела које им се ставља на терет.

Притвореницима са тешким инвалидитетом у притворским јединицама обезбедити услови за примерен смештај, третман и рехабилитацију.

¹⁰⁰ Закон о извршењу кривичних санкција прописује минимално слободно време на свежем ваздуху у трајању од два сата, док је према важећим међународним стандардима то време најмање један сат.

6.3. Извршење кривичних санкција

НПМ је током 2014. године обавио две редовне посете завода за извршења кривичних санкција¹⁰¹ као и посету Васпитно-поправном дому у Крушевцу. Почетком 2014. године упућен је и Извештај са препорукама Казнено-поправном заводу за малолетнике Ваљево, о посети обављеној крајем 2013. године. У наведеним извештајима упућено је укупно 114 препорука. Од овог броја упућених препорука надлежни органи су поступили по 51 препоруци, даље праћење је потребно за 25, а нису поступили по 38 препорука.

Република Србија донела је нов Закон о извршењу кривичних санкција¹⁰² и пратеће подзаконске акте, као и Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера.¹⁰³ Такође, донет је Акциони план за спровођење Стратегије развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године¹⁰⁴ и формирана је мрежа канцеларија за алтернативне санкције.

Иако су, у погледу материјалних и других животних услова прописаних важећим стандардима у извештајном периоду, спроведене адаптације појединих смештајних капацитета и даље је велики број просторија у заводима за извршење кривичних санкција руиниран. Није смањена пренасељеност у великим казнено-поправним заводима (у Пожаревцу – Забела, Сремској Митровици, Нишу).

Смештајни и други животни услови осуђених и прекршајно кажњених лица у појединим затворским капацитетима и даље нису у складу са важећим стандардима.

Извршење казне затвора према женама и малолетницима, као и васпитне мере упућивања у васпитно - поправни дом спроводи се у једном заводу за жене и у једном заводу за малолетнике, односно у једном васпитно - поправном дому. Околност да се извршење казне затвора према малолетницима и васпитне мере упућивања у васпитно - поправни дом извршава искључиво у једној установи (у Ваљеву, односно у Крушевцу), у којима је смештен непримерено велики број лица, погодује стварању неформалних система који умањују ефекте третманског рада. На овај начин доводи се у питање и остваривање принципа извршења санкција што ближе месту становања, чиме су отежани контакти тих лица са породицама и блиским лицима. Извршење казне затвора што ближе месту становања онемогућено је и женама, јер се све смештају искључиво у Казнено - поправном заводу за жене у Пожаревцу.

Упркос учињеном помаку у повећању уписаности осуђених, преостао је и даље велики број лица на извршењу казне затвора који нису радно ангажовани. Број запослених на пословима обуке и упошљавања, односно инструктора у Служби за обуку и упошљавање, не одговара потребама осуђених и прекршајно-кажњених лица за радом.

Потребна су даља интензивирања активног, индивидуалног и колективног третманског рада васпитача са осуђеним лицима. Неопходно је унапредити систем накнадног разврставања осуђених, у смислу стварања могућности да осуђени због доброг владања прелазе у повољнију васпитну групу, на који начин ће се смањити велики број осуђених који се отпуштају из завода директно из затвореног одељења.

Програми који се сачињавају ради пружања социјалне подршке и помоћи осуђенима након отпуштања из завода, и даље су паушални, тако да је осуђени након отпуштања препуштен сам себи, што повећава опасност да ће, као лице које није адекватно прилагођено животу ван затворских услова, поново учинити кривично дело. У том погледу, у наредном периоду очекују се ефекти примене Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера и резултати рада основаних повереничких канцеларија.

¹⁰¹ КПЗ Шабац и ОЗ Нови Сад

¹⁰² "Службени гласник РС", бр. 55/14

¹⁰³ "Службени гласник РС", бр. 55/14

¹⁰⁴ Закључак Владе, 05 број 021-8527/14, од 7. августа 2014. године

У појединим заводима за извршење кривичних санкција (нпр. у Пожаревцу – Забела) недостаје број васпитача довољан за остваривање циљева третмана осуђених, пре свега за обављање појединачног и групног рада са осуђенима, а што отежава и функционално и стимулативно разврставање и доделу проширених права осуђеним лицима.

Установљено је да се и даље великом броју лица на извршењу казне затвора не омогућава да расположиво време током дана проводе ван спаваоница, у заједничким просторијама са другим осуђеницима.¹⁰⁵

У затворском систему су и даље присутни бројни недостаци у пружању здравствене заштите лицима на извршењу казне затвора. Највећи број препорука односио се на неправилности које су уочене и у другим заводима претходних година¹⁰⁶. Лекарски прегледи по пријему у затвор су углавном паушални и нису установљени јединствени протоколи. Наведено је у највећој мери последица недовољног броја здравственог особља, пре свега лекара, како опште праксе тако и специјалиста психијатрије, а посебно забрињава недостатак лекара у Специјалној затворској болници у Београду. Поред тога, велики проблем се јавља у обезбеђивању потребних лекова и терапија. У великом броју завода лекове и терапију дели немедицинско особље. Присутна је појава да немедицинско особље присуствује лекарским прегледима и када то не захтева здравствени радник, чиме се повређује приватност осуђених и право на тајност података о њиховом здравственом стању.

Лица на извршењу казне затвора са менталним поремећајима и даље се смештају у редовни затворски режим који није адекватан за њихово лечење и психо-социјални третман.

Став Заштитника грађана је да лица са менталним поремећајима треба збринуту у Специјалну затворску болницу, односно стационарну здравствену јединицу унутар завода (у којој би постојали услови за њихово лечење и третман), или другу одговарајућу здравствену установу.

Поступајући по препорукама Заштитника грађана, дошло је до извесних побољшања положаја лица лишених слободе у посећеним заводима.

Завод у Шапцу обезбедио је још једног дипломираног правника, који ће осуђеном против кога се води дисциплински поступак омогућити стручну правну помоћ. Предузете су мере како би се обезбедила адекватна просторија у којој ће се вршити претреси лица уз потпуно обезбеђивање приватности и поштовања достојанства особе која се претреса. Завод је предузео мере како би омогућио одлазак на испите ван Завода и лицима која су смештена у затвореном одељењу. У недостатку стоматолошке амбуланте Завод је обезбедио пружање стоматолошких услуга за осуђена лица у Дому здравља Шабац. Побољшана је разноврсност производа у исхрани осуђених лица.

Окружни затвор у Новом Саду, поступајући по препорукама НПМ, омогућио је осуђенима, из затвореног одељења, посете у посебној просторији једном у два месеца. Такође, Завод је опремио просторију и прилагодио је за посете блиских лица. Генерално је смањен број дисциплинских поступака, који су вођени и за минималне прекршаје дисциплине. Поступљено је по препоруци која се односила на фотографисање свих насталих повреда лица лишених слободе, како оних насталих током вандредних догађаја тако и оних који су настали приликом употреба мера принуде. На тај начин лицима лишеним слободе омогућен је исти степен заштите у случају да им је право на телесни интегритет уgroжен од прекорачења употребе мере принуде.

¹⁰⁵ Извештај о посети КПЗ Шабац, бр. 71-23/14, и Извештај о посети ОЗ Нови Сад, бр. 71-77/14.

¹⁰⁶ Годишњи извештај НПМ за 2012. и 2013. годину.

Васпитно - поправни дом у Крушевцу

НПМ тим је у јуну 2014. године обишао Васпитно – поправни дом у Крушевцу. Дому је упућено 30 препорука за уклањање недостатака, од чега је поступљено по 13, а по 17 препорука није поступљено.

Васпитно - поправни дом у Крушевцу представља једину установу на територији Републике Србије за извршење васпитне мере упућивање у васпитно-поправни дом. Како је већ истакнут, суштински проблем је то што је Дом једина установа такве врсте у Републици Србији, а што има за последицу да се у њој смешта непримерено велики број штићеника, што погодује стварању неформалних система који умањују ефекте третманског рада са штићеницима. Поред тога, смештањем свих лица на издржавање васпитне мере у један Дом, доводи у питање остваривање права штићеника на смештај што ближе месту становања. Оваквим смештањем умањена је могућност остваривања контаката са њиховим породицама и блиским лицима.

У Дому је током 2013. године усељено осам нових павиљона у два комплекса. Међутим, одељење за интензиван рад, отворено одељење, пријемно и одељење за осуђена лица су у јако лошем стању. Услед недостатка финансијских средстава, Дом није у могућности да приступи адаптацији тих одељења, као ни да обезбеди посебну просторију за посете блиских лица.

Једна од препорука Заштитника грађана односила се и на обезбеђивање адекватаног интензиваног, разноврсаног и свеобухватаног третмана. Наиме, малолетницима на извршењу мере упућивања у васпитно - поправни дом није обезбеђен адекватан интензиван, разноврсан и свеобухватан третман, примерен њиховим развојним потребама, са више васпитних активности и садржаја усмерених ка корекцији проблематичног понашања. Такође, услед недовољног броја васпитача васпитне групе су велике, што додатно отежава квалитетан третмански рад са штићеницима.

Овај проблем је посебно изражен у Одељењу интензивног рада, који се налази ван круга Дома, у коме је остваривање интензивног васпитно - корективног рада према штићеницима додатно отежан услед изузетно лоших смештајних услова, али и непостојања васпитно – културних садржаја и недовољног броја васпитача. Утврђено је и да се не обавља редовна ревизија првобитног програма поступања са штићеницима овог одељења.

Анализом медицинске документације два случаја након примене средстава принуде, као и непосредним прегледом штићеника, који је обавио експерт тима Националног механизма за превенцију – специјалиста за судску медицину, утврђено је да телесне повреде нису детаљно описане у здравственим листовима наведених штићеника, а у вези са првим и поновним лекарским прегледом који су извршени након примене средства принуде. С обзиром на утврђену разлику у броју, распореду и локализацији повреда код наведених лица, у конкретном случају, могло се закључити да лекарски преглед није обављен детаљно, те да нису забележене све постојеће повреде у медицинској документацији – здравственом листу. Даље, бројност, опсежност, локализација, распоред и карактер установљених повреда код штићеника упућивали су на закључак да је при примени средстава принуде коришћена непропорционална сила која није имала за циљ савладавање отпора наведених штићеника већ је у конкретном случају примена силе имала обележја намерног наношења бола. Сходно томе, НПМ је Дому упутио препоруку да лекар детаљно описује телесне повреде, без обзира на околности под којим су настале, а да управник Дома без одлагања предузме мере како би се сваки случај примене средстава принуде анализирао на основу потпуне медицинске документације и како би се на несумљив начин утврдило да ли је коришћена минимална сила у датим околностима, односно да ли је примена средстава принуде коришћена као прилика за намерно наношење бола малолетницима.

Дом је поступио и по препоруци НПМ која се односи на евиденције, односно да лекар у Дому у постојећој посебној евиденцији о повредама – књизи повреда приликом регистровања повреда, почне да бележи податак од прегледаног лица о начину настанка повреда, као и свој (лекарски) закључак о начину настанка повреда, односно мишљење о повезаности навода повређеног о настанку повреде и утврђених повреда. Такође, успостављена је и пракса да лекар у Дому евидентира све случајеве телесних повреда које установи у посебној евиденцији о повредама – књизи повреда.

Поступајући по препорукама НПМ, Дом и Управа за извршење кривичних санкција су у сарадњи са представницима Министарства просвете, науке и технолошког развоја предузели мере како би диплома, коју штићеници добијају након стручног оспособљавања у Дому, постала важећа и равноправна са дипломама које се добијају у редовним школама након стручног оспособљавања, како би штићеници Дома могли равноправно са другим члановима заједнице да конкуришу на одређена занимања на тржиште рада.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Нису спроведене све препоруке Заштитника грађана које се односе на унапређење смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција.

Није смањена пренасељеност у великим казнено-поправним заводима (у Пожаревцу – Забела, Сремској Митровици, Нишу).

Министарство правде треба да предузме мере из своје надлежности у циљу да се извршење казне затвора према женама и малолетницима, као и васпитне мере упућивања малолетника у васпитно-поправни дом не спроводи искључиво у једном заводу за жене и у једном заводу за малолетнике, односно у једном васпитно -поправном дому.

Великом броју лица на извршењу казне затвора се не омогућује да расположиво време током дана проводе ван спаваоница, у заједничким просторијама са другим осуђеницима.

И даље су присутни бројни недостаци у пружању здравствене заштите лицима на извршењу казне затвора, што је у највећој мери последица недовољног броја здравственог особља, пре свега лекара, како опште праксе тако и специјалиста психијатрије, а приметни су и проблеми у обезбеђивању потребних лекова и терапија. Поред тога, присутна је појава да немедицинско особље присуствује лекарским прегледима и када то не захтева здравствени радник.

Службе за здравствену заштиту у заводима за извршење кривичних санкција су под надлежношћу завода, односно Управе за извршење кривичних санкција, уместо да су под надлежношћу Министарства здравља.

Лица на извршењу казне затвора са менталним поремећајима и даље се смештају у редовни затворски режим, који није адекватан за њихово лечење и психосоцијални третман.

У појединим заводима за извршење кривичних санкција (нпр. у Пожаревцу – Забела) недостаје број васпитача довољан за остваривање циљева третмана осуђених, пре свега за обављање појединачног и групног рада са осуђенима, а што отежава и функционално и стимулативно разврставање и доделу проширених права осуђеним лицима.

Упркос учињеном помаку у повећању упослености лица на извршењу казне затвора у заводима за извршење кривичних санкција, и даље велики број осуђених није радно ангажован, а окупационе активности осуђених су недовољне.

Не остварује се адекватан постпенални прихват осуђених у заједници по њиховом отпусту са извршења казне затвора.

Одељење за надзор није измештено из Управе за извршење кривичних санкција и организовано као посебна целина у саставу Министарства правде како би вршило надзор над радом Управе као целине.

6.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама

Током 2014. године, Заштитник грађана је, у обављању послова Националног механизма за превенцију торуре, посетио Специјалну психијатријску болницу „Свети Врачеви“ ради провере поступања по претходно упућеним препорукама, као и Специјалну болницу за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић“ у Вршцу, у оквиру редовне посете. Током извештајног периода достављен је одговор о поступању по препорукама Специјалне болнице за психијатријске болести „Ковин“¹⁰⁷.

Током посета утврђено је да судови поступају и доносе одлуке о принудној хоспитализацији на начин и у Законом¹⁰⁸ предвиђеним роковима. Рочишта се одржавају у болници, где се и саслушава лице о чијем се задржавању одлучује. Пацијент потписује доставницу о пријему судске одлуке, а потписана доставница се враћа у суд, као доказ да је лице примило одлуку о задржавању без пристанка¹⁰⁹.

Извршене су одређене адаптације и реновирања у појединим психијатријским болницама¹¹⁰. У тоалетима је обезбеђена приватност пацијената. Болнице охрабрују пацијенте да током дана пацијенти носе дневну одећу, а болесничке собе и остали простори у којима бораве пацијенти (дневни боравци, ходници, трпезарија...) декорисани су тако да стварају утисак хуманијег окружења и осликавају посебности пацијената који их користе. Болнице охрабрује пацијенте да доносе своје личне ствари, фотографије, као и књиге и часописе.

Међутим, у великој психијатријској болници Ковин бројни смештајни капацитети су руинирани и не испуњавају важеће стандарде¹¹¹. Велике собе, неке и са преко 20 кревета не стварају услове за позитивно терапијско окружење, нити обезбеђују приватност пацијената¹¹². Такође, болесничке собе и остале просторије у којима бораве пацијенти (дневни боравци, ходници, трпезарије...) углавном нису декорисане на начин да стварају утисак хуманијег окружења, нити осликавају индивидуалност пацијената који их користе.

Психијатријске болнице организују информативне сесије за пацијенте и пружају техничку подршку у организовању и спровођењу избора и рада Савета пацијената¹¹³, на који начин пацијенти учествују у доношењу важних и релевантних одлука за њихов боравак и лечење у болницама.

Болнице воде евиденције у којима се уписује тачно време почетка механичког спутавања - тзв. везивања (и то одмах по фиксирању), тачно време окончања фиксације (и то одмах по престанку фиксирања), разлоге за прибегавање тој мери, име лекара који је наредио

¹⁰⁷ Посета обављена у децембру 2013. године.

¹⁰⁸ Закон о запити лица са менталним сметњама („Службени гласник РС“, бр. 45/2013).

¹⁰⁹ Извештај о посети СПБ „Свети Врачеви“, бр. 71-15/14, и Извештај о посети СПБ Ковин, бр. 71-73/13.

¹¹⁰ СПБ „Свети Врачеви“, Нови Кнежевац и СПБ „Др Славољуб Бакаловић“, Вршац

¹¹¹ СПБ Ковин, бр. 71-73/13.

¹¹² СПБ Вршац, 71-26/14, и СПБ Ковин, бр. 71-73/13.

¹¹³ СПБ Ковин, бр. 71-73/13 и СПБ „Свети Врачеви“ бр. 71-15/14.

или одобрио меру, опис свих евентуалних повреда пацијента или особља, као и остале релевантне околности случаја.¹¹⁴ Механичко спутавање пацијената не врши се у просторијама у којима бораве остали пацијенти који нису везани. Сходно препоруци НППМ, механичко спутавање не врши се везивањем само једног екстремитета.

Болнице су унапредиле информисање пацијената о начину поступања у болници, као и о њиховим правима, тако што су обезбедиле посебне брошуре које се одмах по пријему на лечење у болницу уручују пацијентима и њиховим породицама и/или старатељима. Сваком пацијенту који није у стању да разуме брошуру, на прикладан начин се пружа помоћ ради њеног схватања у границама постојећих интелектуалних моћи пацијента.

Охрабрује организовање обука и усавршавања медицинског особља болница. Међутим, неопходно је да се изврше и неопходне обуке запослених на психијатријским одељењима Општинских болница.

Дужина боравка пацијената у болницама, без медицинских разлога, сама по себи представља нељудско поступање. Непостојањем одговарајуће службе за заштиту менталног здравља у заједници, које могу да преузму бригу о пацијентима након болничког лечења, онемогућава се континуитет неге и адекватна психосоцијална рехабилитација. Тиме се повећава могућност погоршања основне болести и убрзава пропадање личности.

Сарадња психијатријских болница са центрима за социјални рад поводом збрињавања у заједници пацијената који су годинама институционализовани, многи из социјалних разлога, није на задовољавајућем нивоу. Увидом у неколико историја болести запажено је да се поводом таквих пацијената болнице обраћају надлежним центрима за социјални рад са захтевима да се пацијент пребаци у установу социјалног типа, наводећи да ти пацијенти немају сроднике спремне да преузму бригу о њима по отпусту из болнице.

У циљу унапређења положаја пацијената неопходно је појачати активности на отварању служби за заштиту менталног здравља у заједници. Потребно је пружити подршку породицама које су спремне да прихвате пацијенате по њиховом отпусту из болнице. Охрабрује пример да је направљен план отварања Центра за ментално здравље у заједници у Кикинди, у коме ће радити лекари из СПБ „Свети Врачеви“.

Један од значајнијих проблема у психијатријским болницама је недовољан број медицинског особља и окупационих/радних терапеута. Недовољна кадровска структура доводи до тога да рад запослених није у потпуном складу са потребама пацијента. Болнице су Министарству здравља упућивале бројне захтеве за повећање броја запослених, али је проблем и даље није решен.

Сарадња психијатријских болница са општим болницама није на задовољавајућем нивоу. Опште болнице не прихватају клиничке аргументе за пацијенте из психијатријских болница, чак и када су пацијенти витално угрожени. Такође, дешава се и да код озбиљних стања телесне угрожености, из општих болница пацијенти бивају упућени у специјалне болнице за психијатријске болести само из разлога што су некада лечени у некој од специјалних болница, иако њихово психичко стање у датом тренутку није од примарног значаја.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Министарство здравља треба без даљих одлагања да спроведе све потребне активности усмерене на рационализацију служби у секундарним и терцијарним психијатријским институцијама, фокусирање лечења лица са менталним сметњама на дневне болнице и диспанзерско лечење, односно да обезбеди да се формирају

¹¹⁴ СПБ Ковин, бр. 71-73/13, и СПБ „Свети Врачеви“, бр. 71-15/14.

посебне организационе јединице које обављају послове заштите менталног здравља у заједници.

Министарство здравља треба да предузме мере из своје надлежности у циљу измене Закона о заштити лица са менталним сметњама, и то одредаба које се односе на процедуре добровољне и принудне хоспитализације; улогу полиције у односу на лица са менталним сметњама; физичко спутавање; а нарочито одредаба којима је предвиђена мера изолације пацијената. Сходно извршеним изменама Закона потребно је предузети мере у циљу измене Правилника о ближим условима за примену физичког спутавања и изолације лица са менталним сметњама која се налазе на лечењу у психијатријским установама.

Министарство здравља треба да предузме мере у циљу адаптације смештајних капацитета у Специјалној болници за психијатријске болести „Ковин“.

6.5. Задржавање особа у установама социјалне заштите

НПМ Србије у 2014. години обишао је укупно 5 установа социјалне заштите домског типа. Сачињена су три извештаја¹¹⁵ о посетама установама обављеним током 2014. године и један извештај¹¹⁶ о посети обављеној у 2013. години. На основу Извештаја о посети Дому „Ветерник“ из 2013. године сачињене су 3 системске препоруке¹¹⁷ које су у 2014. години упућене Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајинском секретаријату за здравство, социјалну политику и демографију.

Кроз извештаје о посетама, надлежним органима упућено је укупно 49 препорука. Од овог броја упућених препорука, надлежни органи су поступили по 24 препоруке, нису поступили по 2 препоруке, за 15 препорука потребно је даље праћење, а по 8 препорука чека се изјашњење органа.

Током извештајног периода НПМ није нашао да је дошло до унапређења у области збрињавања лица смештених у установама социјалне заштите домског типа, нити су начињени значајнији кораци у циљу деинституционализације. У великим установама социјалне заштите и даље је смештен велики број корисника искључиво из разлога што не постоје услови за њихово збрињавање у заједници. Постојеће установе социјалне заштите, поред тога што нису подобне за збрињавање корисника, у њима постоји и недостатак особља, пре свега лекара, педагога и неговатеља, а нису видљиве ни активности које ће у законом предвиђеним роковима довести до уподобљавања броја корисника смештених у ове установе са законом утврђеним ограничењима.

У циљу измештања већине корисника из Дома, уподобљавања њиховог броја са законски прописаном границом, раздвајања заједничког смештања деце и одраслих, као и обезбеђивања подршке и смештаја корисника у заједници, НПМ је током 2014. године сачинио препоруке кроз које је скренуо пажњу Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајинском секретаријату за здравство, социјалну политику и демографију о недостацима у раду и потреби измештања већине корисника из Дома „Ветерник“, у наредне две године, обезбеђивање подршке и/или смештаја у заједници, као и смањење капацитета домског смештаја за највише 50 корисника и то искључиво деце и младих како је и превиђено релевантним прописима и важећим стандардима.

¹¹⁵ Извештај о посети Дому Вождовац и одговор органа доступни на <http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/izvestaji/posebni-izvestaji/3572-2014-11-25-09-17-29>, Извештај о посети Геронтолошком центру „Срем“ у Руми и одговор органа доступни на <http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/izvestaji/posebni-izvestaji/3792-2015-04-14-14-18-00>, Извештај о посети Геронтолошком центру Шабац бр.предмета 71 -81/14

¹¹⁶Извештај о посети Дому „Ветерник“ и одговор органа доступан на <http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/izvestaji/posebni-izvestaji/3360-2014-06-19-13-00-21>

¹¹⁷ Препоруке Дом "Ветерник" бр. 75-54/14 доступне на <http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/2012-02-07-14-03-33/3418-2014-08-01-11-28-35>

Нарочито забрињава чињеница што је у Дому смештен и велики број деце¹¹⁸, а одређеном броју лица смештених у установама социјалне заштите домског типа ограничена је и слобода кретања (закључани су), многи од њих се повремено физички спутавају (везују се), за шта не постоји ваљан правни основ, нити су прописане одговарајуће процедуре.

Поступање надлежних органа није у складу са међународним прописима и стандардима, пре свега са одредбама Конвенције о правима особа са инвалидитетом, која између осталог прописује обавезу држава страна уговорница (чији је члан и наша држава) да признају једнако право свим особама са инвалидитетом да живе у заједници, да имају једнак избор као и други. Такође, државе уговорнице су у обавези да предузимају ефикасне и одговарајуће мере да особама са инвалидитетом олакшају њихово потпуно уживање овог права и потпуно укључивање и учешће у заједници. На основу тренутног стања може се закључити да држава није испољила активну улогу у циљу стварања услова за укључивање особа са инвалидитетом у живот заједнице.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања показало је незадовољавајући степен сарадње са Националним механизмом за превенцију тортуре и у току извештајног периода није упутило изјашњење о мерама које су предузете у циљу поступања по упућеним препорукама.

На основу извештаја из посета домовима за стара лица НПМ је утврдио да поред потешкоћа које постоје у кадровској структури, почев од недостатка особља и недовољне обучености медицинског особља за рад са зависним и полузависним корисницима, проблеми постоје и код спровођења третманских активности са овим корисницима, као и извођења на свеж ваздух зависних и полузависних корисника. Наиме, услед недостатка особља дешава се да су зависни и полузависни корисници углавном по цео дан у собама, а услед недостатка едукација, обука и семинара особља, садржаји третманских активности су мање разноврсни за зависне корисника. Смештајни услови зависних и полузависних корисника су лошији у односу на независне кориснике. Они су смештени у вишекреветним собама¹¹⁹, нису им обезбеђени паравани на који начин им је повређено право на приватност, јер су често изложени погледима других корисника приликом пресвлачења, одржавања личне хигијене и сл, а ни хватаљке изнад кревета. Системи за хитни позив особља (сос) механизми по собама зависних и полузависних корисника или не функционишу или су покварени на који начин им је онемогућено да позову особље у стању хитних потреба. Констатовано је да у домовима не постоје евиденције о поднетим молбама, притужбама и жалбама, као ни процедуре за њихово решавање.

На основу упућених препорука домови за старе су углавном поступали по препорукама НПМ за унапређење положаја корисника. Наиме, предузете су мере за отклањање проблема у раду система за хитно позивање особља, обезбеђене су хватаљке изнад кревета, као и паравани за заштиту приватности корисника. Такође, сачињени су планови едукација за особље ангажовано у раду са корисницима, а успостављена је и евиденција о поднетим молбама, притужбама и жалбама.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Потребно је започети са препорученим активностима у складу са Закључком Одбора за права детета Народне скупштине и интевизирати активности на свеобухватној деинституционализацији, односно смањивању капацитета и гашењу постојећих резиденцијалних установа социјалне заштите, као и збрињавању њихових корисника у заједници.

¹¹⁸ У време посете 96 корисника је било старости од 6-18 година.

¹¹⁹ Извештај о посети Геронтолошком центру Срему Руми и Извештај о посети Геронтолошком центру Шабац

Потребно је започети са препорученим активностима у складу са Закључком Одбора за права детета Народне скупштине и предузети расположиве мере и активности како би установе социјалне заштите престале са праксом држања у изолацији деце са менталним и/или интелектуалним потешкоћама.

Установе социјалне заштите домског типа треба да прекину са праксом изолације корисника.

Потребно је прописима предвидети услове и прописати процедуре за ограничење слободе кретања и физичког спутавања у установама социјалне заштите домског типа.

Потребно је предузети мере у циљу обезбеђења довољног броја особља (лекара, педагога и неговатеља) у установама социјалне заштите домског типа.

Потребно је обезбедити да се у установама социјалне заштите домског не смештају заједно деца и одрасли корисници.

Потребно је обезбедити да се у установама социјалне заштите домског типа број корисника усклади са законом утврђеним ограничењима.

6.6. Поступање према избеглицима/мигрантима

Током 2014. године НПМ је посебну пажњу посветио положају тражилаца азила у Републици Србији. Тим поводом, остварена је интензивна сарадња са канцеларијом УНХЦР и удружењима Београдски центар за људска права. Заштитник грађана је, у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, у фебруару 2014. године упутио 27 препорука¹²⁰ (у даљем тексту: препорука) Министарству унутрашњих послова и Комесаријату за избеглице и миграције, које се односе на унапређење поступања према нерегуларним мигрантима/тражиоцима азила у Републици Србији. Током 2014. године НПМ је кроз посете релевантним органима и установама¹²¹ пратио спровођење ових препорука. Посећеним установама упућено је 30 извештаја¹²² кроз које је констатована пракса поступања надлежних органа по овим препорукама, а затим је сачињен и посебан извештај¹²³ у коме су дате оцене у којој мери су спроведене упућене препоруке НПМ.

Према подацима Министарства унутрашњих послова, током 2014. године евидентирано је укупно 23.429 странаца који су незаконито ушли на територију Републике Србије. Намеру да ће тражити азил у Републици Србији изразило је 16.730 странаца, од којих је регистровано њих 1.350, личне карте су издате за 460 лица, захтев за азил је поднело 388 лица, азил је добило само једно лице, а супсидијерну заштиту пет лица.

Велика диспропорција између броја лица која су изразила намеру да траже азил и лица која су поднела захтев за азил, нарочито оних који су учествовали у поступку по захтеву за азил, показатељ је да њихов циљ није био добијање азила, већ начин да остваре

¹²⁰ Препорука бр. 75-6/14 доступна на <http://www.ombudsman.rs/index.php/lang-sr/2012-02-07-14-03-33/3190-2014-02-14-08-47-05>

¹²¹ Укупно је посећена 41 установа (полицијске управе/станица, регионални центри граничне полиције, центри за смештај тражиоца азила, заводи за извршење кривичних санкција, заводи за смештање малолетника, Прихватилиште за странце у Падинској Скели).

¹²² Извештаји о посетама доступни на http://ombudsman.npm.rs/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=89&Itemid=82&lang=sr

¹²³ Извештај доступан на <http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/izvestaji/posebnii-izvestaji/3754-2015-03-24-12-07-14>

могућност привременог смештаја у центрима за азил и легализују свој боравак у Републици Србији док не обезбеде могућност за одлазак преко границе у западноевропске земље.

Лица која су изразила намеру да траже азил бораве на територији Републике Србије углавном од свега неколико дана до неколико недеља, колико им је потребно да се организују за прелазак државне границе Републике Србије.

Кроз извештаје о праћењу спровођења препорука, НПМ је утврдио да постоје извесна побољшања по питању унапређења поступања према нерегуларним мигрантима/тражиоцима азила у Републици Србији. Пре свега, у складу са упућеним препорукама установљена је Канцеларија за азил, са знатно повећаним бројем извршилаца у односу на број запослених у некадашњем Одсеку за азил. Министарство унутрашњих послова интензивирало је активности у погледу идентификације и евидентирања странаца затечених на територији Републике Србије. Комесаријат за избеглице и миграције прекинуо је са праксом издавања потврда о привременом одсуству тражиоцима азила, а од септембра 2014. године полицијски службеници свакодневно дежурају у центрима за азил и редовно извештавају Управу граничне полиције о броју слободних капацитета центара за азил. Управа граничне полиције прослеђује ове податке полицијским станицама, које сходно томе упућују лица која су изразила намеру за тражење азила у центре за азил у којима има слободних места. У центрима за азил повећани су смештајни капацитети за пријем око 760 лица укупно.

Међутим, и поред извесних побољшања и даље постоје одређене мањкавости које се тичу како безбедносног аспекта земље, тако и остваривања и поштовање права тражиоца азила/нерегуларних миграната. Пре свега, надлежни органи Републике Србије нису у адекватној мери успоставили непосредну и делотворну контролу над странцима у процесу миграција преко територије Републике Србије, тако да одређени број затечених странаца и даље остаје невидљив систему, а одређени број напусти Србију пре него што и уђе у процедуру за азил. Када је у питању обавештавање о правима и обавезама затечених странаца док су на територији Републике Србије, Министарство унутрашњих послова још увек није израдило брошуре о правима и обавезама на језицима који би били разумљиви затеченим странцима, а комуникација између затечених странаца и полицијских службеника углавном се одвија на енглеском језику или се повремено ангажују тумачи за арапски, турски и енглески језик¹²⁴.

Одређени број недостатака постоји и кад је у питању обављање лекарских прегледа у центрима за азил, који иду од тога да су у појединим центрима за азил они непотпуни¹²⁵, да се у неким не врше уопште¹²⁶, па до тога да се у неким центрима здравствени прегледи обављају само одређеним данима у недељи¹²⁷. У Прихватилишту за странце¹²⁸ лекарски прегледи по пријему уопште се не обављају, већ се спроводе само када запослени у Прихватилишту процене да доведени странац има видљиве повреде или здравствене проблеме. Одређене неправилности односе се и на немогућавање остваривања права на телефонски позив прекршајно кажњеног нерегуларног мигранта, односно права на обавештење лица по свом избору о томе да се налази на одслужењу казне затвор, као и да се о пријему странца на извршење казне обавештава дипломатско - конзуларно представништво државе његовог порекла, иако странац не жели да обавести органе своје државе о томе где се налази.

¹²⁴ Извештаји о посетама ПУ Врање, бр. 71 -46/14, и ПУ Суботица бр. 71-67/14.

¹²⁵ Извештај о посети ЦА у Сјеници, бр. 71-62/14

¹²⁶ Извештаји о посетама ЦА у Тутину, бр. 71-61/14, и ЦА у Сјеници, бр. 71-62/14.

¹²⁷ Извештаји о посетама ЦА у Бањи Ковиљачи, бр. 71 -52/14; ЦА у Боговађи, бр. 71 -90/14 и ЦА у Крњачи, бр. 71 - 85/14

¹²⁸ Извештај о посети Прихватилишту за странце бр. 71 - 84/14

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Потребно је унапредити систем управљања нерегуларним миграцијама, на тај начин што ће се обезбедити свеобухватна и доследна примена важећих стандарда у области азила и миграција.

Унапредити активности у циљу ефикасног спровођења поступака азила, почев од регистрације странаца који су изразили намеру да траже азил у Републици Србији, издавања личних карата, омогућавања подношења захтева за азил, саслушавања, као и доношења одлуке о азилу.

Обезбедити да се здравствени прегледи у Прихватилишту за странце, односно у свим центрима за азил обављају у складу са важећим прописима и стандардима (укључујући и преглед благовремено по пријему).

Обезбедити брошуре о правима и обавезама затечених странаца на њима разумљивом језику.

Обезбедити да потврде о намери за тражење азила садрже и фотографију тражиоца азила.

Омогућити прекршајно кажњеним нерегуларним мигрантима телефонски позив у земљу порекла и не обавештавати дипломатска-конзуларна представништво без изричите сагласности тих лица.

6.7. Прихват повратника у поступку реадмисије

НПМ је током 2014. године обавио три посете аеродрому „Никола Тесла“, ради утврђивања чињеница о поступању према лицима која се враћају у Републику Србију, по основу одлуке надлежних власти држава са којима Србија има закључене споразуме о реадмисији. Један прихват лица која се враћају по споразуму о реадмисији обављен је у сарадњи са НПМ Краљевина Шпаније, који је испратио мониторинг над поступком депортације, до момента предаје лица Граничној полицији Републике Србије.

Током посета уочено је да полицијски службеници након слетања авиона сачекују групе повратника, којима одмах, на језику који разумеју, указују на њихова права и поступак остваривања. Уколико је потребно без одлагања се омогућује хитна здравствена заштита. Након тога се обављају разговори у просторијама Канцеларије за реадмисију Комесаријата за избеглице и миграције. Том приликом прикупљају се основни лични и здравствени подаци повратника уз поштовање њихове сагласности за давањем истих, пружају им се информације о процесу реадмисије и њиховим правима и обавезама, попуњавају упитник о стању њихових потреба како би им се у наредном периоду пружила потребна помоћ и самим тиме унапредила реинтеграција. Омогућава им се контакт телефоном са родбином и пријатељима, појашњава им се да се могу обратити Повереништву за миграције и другим службама на локалном нивоу, ради даље помоћи. У случају да немају новчаних средстава за превоз до пребивалишта обезбеђује им се превоз.

Повратници који у Србији немају породицу или било који други вид подршке и смештаја упућују се у центре за интервентни прихват, који су оформљени у Шапцу, Белој Паланци и Зајечару. У центрима је обезбеђен смештај и исхрана, у трајању до 14 дана.

Сва службена лица на аеродрому „Никола Тесла“ у Београду (представници Станице пограничне полиције и Канцеларије за реадмисију Комесаријата за избеглице и миграције) остварила су законом предвиђену сарадњу НПМ и пружила све тражене информације. На основу утврђеног стања није уочен било који облик злостављања према лицима враћеним у поступку реадмисије.

ДОДАТАК I

Препоруке НПМ упућене органима власти Републике Србије

I/I Први део

Препоруке упућене током 2014. године у извештајима о посетама које су обављене крајем 2013. године

1. Полицијска управа Београд и полицијске станице у њеном саставу
2. Казнено-поправни завод за малолетнике Ваљево
3. Дом за децу и омладину ометену у развоју Ветерник
4. Специјална болница за психијатријске болести Ковин
5. МУП и Комесаријат за избеглице и миграције / тражиоци азила

I/II Други део

Препоруке упућене током 2014. године у извештајима о посетама које су обављене током 2014. године

1. Управа граничне полиције (Аеродром „Никола Тесла“)
2. Полицијска управа Крушевац (ноћна посета)
3. Полицијска управа Нови Пазар и полицијске станице у њеном саставу
4. Полицијска управа Суботица и полицијске станице у њеном саставу
5. Полицијска управа Ваљево и полицијске станице у њеном саставу
6. Полицијска управа Врање и полицијске станице у њеном саставу
7. Полицијска управа Сомбор и полицијске станице у њеном саставу
8. Казнено-поправни завод Шабац
9. Окружни затвор Нови Сад
10. Васпитно поправни Дом у Крушевцу
11. Дом за стара лица Вождовац
12. Геронтолошки центар „Срем“ у Руми

I/III Трећи део

Препоруке упућене у 2015. години у извештају о посети која је обављена током 2014. године

1. Геронтолошки центар Шабац

I/I Први део

- Препоруке упућене током 2014. године у извештајима о посетама које су обављене крајем 2013. године

I/I - 1 Полицијска управа за град Београд и полицијске станице у њеном саставу¹²⁹:

Писана обавештења о правима задржаних лица уручиваће се приликом задржавања лица по свим основима (ЗКП, Закона о полицији, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима).

Министарство унутрашњих послова ће изменити постојеће Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима и ускладити га са релевантним стандардима Савета Европе, тако што ће прописати да полицијски службеници не смеју присуствовати здравственим прегледима лица лишених слободе, изузев ако лекар који врши преглед то захтева. Полицијски службеници ће присуствовати лекарском прегледу само на изричит захтев лекара, о чему ће се сачинити службена белешка.

У документацији – предметима сачињеним поводом лишење слободе и задржавања неког лица не сме се налазити медицинска документација за то лице која је сачињена у вези са прегледима извршеним у периоду након доношења решења којим је одређено полицијско задржавање, односно у времену које је непосредно претходило доношењу овог решења. Уколико доктор медицине или други здравствени радник који врши преглед лица којем је решењем одређено задржавање, односно на други начин пружа здравствену заштиту, процени да је у интересу здравља пацијента – задржаног лица – да полицијски службеник има одређене информације и/или упутства, односно податке медицинске природе (нпр. потреба да се у одређеном времену дају лекови, посебно поступање и сл.), доктор медицине или други здравствени радник ће ове информације и/или упутства саопштити надлежном полицијском службенику. У вези са добијеним информацијама полицијски службеник ће без одлагања сачинити службену белешку која ће чинити саставни део предмета о задржавању лица.

У ПС Звездара задржаном лицу ће се без одлагања уручивати решење, односно наредба о задржавању, као и сва остала релевантна документација (формулар о правима, потврда о одузетим предметима, извештај лекара и сл.), односно задржаном лицу ће се омогућити да током трајања задржавања наведену документацију држи код себе.

У ПС Стари град сачињаваће се записник о задржавању по стандардном обрасцу и за лица која су задржана на основу одредаба ЗКП и ЗОБС, а сви записници о задржавању лица даће се на увид задржаним лицима, која ће исте потписати, односно уносиће се констатације да је лице одбило да потпише записник.

Министарство унутрашњих послова ће изменити Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима тако што ће прописати да ће се средства за везивање користити само када је то заиста неопходно, а не приликом транспорта сваког лица које чије се довођење врши, као што је сада одређено.

У ПУ за град Београд полицијски службеници неће приликом довођења лица службеним возилом свако лице везивати, већ ће то чинити само из објективних разлога, у законом предвиђеним случајевима.

¹²⁹ Извештај о посети ПУ за град Београд, 71-71/13

У ПС Стари град потврде о привремено одузетим и враћеним предметима потписиваће задржана лица од којих су предмети привремено одузети.

ПУ Београд ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило адекватно проветравање просторија за задржавање.

ПС Савски венац ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду проветрене и осветљене у довољној мери. Такође, у просторије ће се увести грејање. ПС Савски венац обавиће хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих.

ПС Стари град ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду проветрене и осветљене у довољној мери. ПС Стари град обавиће хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих.

ПС Стари град ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Звездара ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторија за задржавање буде осветљена у довољној мери. Такође, у просторију ће се увести грејање.

ПС Звездара ће у просторији за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Палилула ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду осветљене у довољној мери и у просторије ће се увести грејање.

ПС Палилула ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Младеновац ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду осветљене у довољној мери. ПС Младеновац обавиће хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих.

У постојећој просторији за полицијско задржавање у ПС Сопот неће се спроводити полицијско задржавање. У ПС Сопот ће се обезбедити посебна просторија за полицијско задржавање која испуњава важеће стандарде.

ПС Нови Београд ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду осветљене у довољној мери и загрејане. ПС Нови Београд обавиће хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих. У ПС Нови Београд обезбедиће се чисте и суве просторије са примереним санитарним уређајима, тако што ће се извршити неопходне адаптације постојећег тоалета.

ПС Гроцка ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду проветрене и осветљене у довољној мери. ПС Гроцка обавиће хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих, као и хигијену мокрог чвора.

ПС Гроцка ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Раковица ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду довољно осветљене, да се у њима може читати без сметњи за вид, да буду проветрене и увешће грејање. ПС Раковица ће извршити хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих.

Потребно је извршити неопходне адаптације тоалета у ПС Раковица, који користе задржана лица и редовно одржавати хигијену истог.

У ПС Врачар ће се побољшати систем природног и вештачког осветљења просторија за задржавање, тако да буду довољно осветљене да се у њима може читати без сметњи за вид, као и омогућити адекватан доток свежег ваздуха.

ПС Врачар ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Вождовац ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду довољно осветљене и проветрене. ПС Вождовац ће у просторијама за задржавање увести грејање.

ПС Вождовац ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

У постојећим просторијама за полицијско задржавање у ПС Барајево неће се спроводити полицијско задржавање. У ПС Барајево ће се обезбедити просторије за полицијско задржавање које испуњавају важеће стандарде.

ПС Обреновац ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду довољно осветљене природном и вештачком светлошћу, проветрене и загрејане.

ПС Обреновац ће извршити хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих.

ПС Обреновац ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

Из просторија за испитивање лица потребно је уклонити све предмете који не припадају стандардној канцеларијској опреми.

ПУ за град Београд предузеће одговарајуће мере и обезбедити посебан простор за боравак на свежем ваздуху задржаним лицима.

ПУ за град Београд и ПС у њеном саставу ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради полицијских станица поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

ПУ за град Београд и ПС у њеном саставу ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи, и просторије обезбедити потребном кутијом са прибором за прву помоћ.

И/1 - 2-Казнено - поправни завод за малолетнике Ваљево¹³⁰:

У КПЗ за малолетнике у Ваљеву притвореници који нису раније осуђивани неће се смештати у исте просторије-спаваонице са притвореницима који су раније осуђивани, а поклониће се посебна пажња распоређивању притворених по просторијама-спаваоницама у зависности од врсте кривичног дела које им се ставља на терет.

¹³⁰ Извештај о посети КПЗ за малолетнике Ваљево, 71-40/13

Сви припадници Службе за обезбеђење КПЗ за малолетнике у Ваљево задужени за надзор над притвореницима, обављаће своје дужности уз што мање ремећење осмочасовног ноћног одмора притвореника.

КПЗ за малолетнике у Ваљево ће редовно мењати сијалице у свим просторијама-спаваоницама.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће без одлагања адаптирати мокре чворове и просторије за туширање у објекту „Интернат“, тако да у потпуности испуњавају важеће хигијенске и санитарне услове и обезбеђује приватност лица која их користе.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће решити проблем влаге и приступити адаптацији санитарнија у оквиру заједничког мокрог чвора у оквиру полуотвореног одељења, у складу са важећим прописима и стандардима.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће у оба простора за време на свежем ваздуху (шетњу) Одељења за појачан надзор поставити надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће у просторијама Одељења за појачан надзор, у којима се смештају лица којима су изречене дисциплинске мере омогућити доток природне светлости у мери која омогућује читање и рад без сметњи за вид, као и адекватно вештачко осветљење.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће приступити адаптацији санитарнија у оквиру заједничког мокрог чвора и мокрих чворова унутар просторија-спаваоница, у којима се извршава дисциплинска мера упућивања у самицу у складу са важећим прописима и стандардима.

У КПЗ Ваљево обезбедиће се просторија за дневни боравак осуђених лица која су издвојена у посебне просторије за појачан надзор.

КПЗ за малолетнике у Ваљево ће у свим просторијама-спаваоницама Одељења за појачан надзор санирати зидове од влаге и извршити хигијенско кречење.

У КПЗ за малолетнике у Ваљево, у Одељењу појачаног надзора, обезбедиће се потребан простор за смештај осуђених, тако да на једног осуђеног у спаваоници дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће без одлагања адаптирати заједничко купатило као и мокре чворове у оквиру свих просторија-спаваоница у Одељењу за појачан надзор- тако да у потпуности испуњавају важеће хигијенске и санитарне услове.

КПЗ за малолетнике у Ваљево ће у свим просторијама пријемног одељења извршити хигијенско кречење и санираће подове.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће у „Истражном затвору“ у оквиру простора за време на свежем ваздуху (шетњу) поставити надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

У КПЗ за малолетнике у Ваљево обезбедиће се затворен простор, опремљен справама за вежбање, намењен за физичке активности прекршајно кажњених.

КПЗ за малолетнике у Ваљево ће приступити реновирању кухиње и опремити је у складу са важећим стандардима.

У записник о дисциплинском поступку, који се сачињава приликом саслушања осуђеног лица против којег се води дисциплински поступак, уносиће се подаци о томе да ли је лицу одобрено пружање стручне помоћи.

У КПЗ Ваљево, водиће се посебна књига евиденција притужби и жалби у коју ће се уносити подаци о начину решавања притужби, датуму доношења одлуке и поука о правном леку.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће без одлагања предузети мере за бољу покривеност Завода системом видео надзора. КПЗ за малолетнике Ваљево ће у просторији за посете поставити уочљиво обавештење да је просторија под видео надзором.

КПЗ Ваљево ће без одлагања предузети мере да се просторије за смештај лица лишених слободе опреме алармима за узбуњивање са звучним сигналом – позивање страже у случају инцидентних ситуација.

У КПЗ за малолетнике Ваљево ће лице лишено слободе према коме је примењена мера принуде бити одведено код лекара на преглед одмах након примене мере принуде, као и поново између 12 и 24 сата од примене мере. У Заводу се мора водити евиденција о прегледу лекара, као и уписивање тачног времена када је преглед извршен.

У КПЗ за малолетнике Ваљево неопходно је извршити унутрашњу реорганизацију Службе за третман, тако да се васпитачи и остало особље Службе за третман сходно условима и процењеним потребама интензивније укључе у рад са осуђенима који су смештени у ОПН. Потребно је прецизније дефинисати обавезе и задатке васпитног особља у раду са овом категоријом осуђених, посебно оних са казном малолетничког затвора.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће приступити изради практичног информатора за осуђене – прилагођеног специфичностима саме установе и процедура у раду појединих служби Завода, пре свега Службе за обезбеђење и Службе за третман. У информатору ће се дефинисати и јасна задужења и прецизирати процедуре у раду стручног тима на пријему.

У КПЗ за малолетнике Ваљево ће се васпитна група као организационо-методички облик васпитног рада у већој мери користити у раду са осуђеним. У складу са тим КПЗ за малолетнике Ваљево ће формирању васпитних група посветити већу пажњу уз поштовање критеријума за њихово формирање, посебно када је у питању популација осуђених на казну малолетничког затвора.

Боравак у ОПН-у из безбедносних разлога не би смео бити нужна препрека за измену програма поступања, већ смештај у ОПН-у мора бити један од критеријума за промену програма поступања и разлог интензивнијег рада са овом затворском популацијом. Потребно је развити процедуре за константно преиспитивање тока третмана осуђених лица.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће сходно својим могућностима и обавезама, као и потребама популације осуђених, посебно оних који су осуђени на казну малолетничког затвора, већу пажњу посветити активностима, на плану социјалне подршке и помоћи осуђенима током и након њиховог боравка у затвору. Индивидуални програми третмана морају бити употпуњени садржајима из области постпеналне социјалне подршке и помоћи. Овде није довољно само позивати на сарадњу и информисати спољне чиниоце о потреби такве сарадње, него са овим акцијама и конкретним садржајима кренути одмах након доласка осуђених у КПЗ.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће предузети мере како би се свим осуђенима независно у ком одељењу су смештени омогућило остваривање права на средње образовање, сходно

донетом програму поступања, а посебну пажњу посветиће лицима са посебним потребама односно лицима која имају проблема са учењем или когнитивних проблема. КПЗ Ваљево ће предузети потребне мере како би осуђени могли да остварују право на бесплатно средње образовање.

КПЗ за малолетнике у Ваљевоу ће предузети потребне мере како би се осуђенима из полуотвореног одељења обезбедио адекватан простор за слободне време на свежем ваздуху са потребном опремом.

Притвореницима у КПЗ за малолетнике у Ваљевоу ће се омогућити да на отвореном проводе најмање два сата дневно.

КПЗ за малолетнике Ваљево обезбедиће простор опремљен справама за вежбу, намењен за физичке активности лица смештених у ОПН.

У притворској јединици КПЗ за малолетнике Ваљево формираће се посебан простор, опремљен справама за вежбу, намењен за физичке активности притвореника.

У КПЗ за малолетнике у Ваљевоу ће се омогућити да посете притвореницима трају најмање сат времена, као што је прописано важећим прописима.

У КПЗ за малолетнике ће се обезбедити просторије које ће бити прилагођене осуђенима са инвалидитетом, односно смештај примерен врсти и степену њихових посебних потреба.

КПЗ за малолетнике у Ваљевоу ће обезбедити услуге најмање једног лекара психијатра, радно ангажујући лекара одговарајуће струке, чиме ће постићи да лекар специјалиста психијатрије (или неуропсихијатрије) буде присутан у Заводу најмање два пута током недеље, сваки пут најмање по четири сата, како би се уз континуирано учешће овог специјалисте у мултидисциплинарном тиму обезбедио интегрисани приступ у здравственој заштити за малолетничку популацију.

Обезбедити да особље ангажовано на пословима здравствене заштите има законом прописане лиценце за рад издате од надлежне коморе здравствених радника.

Доставити систематизацију радних места за Службу здравствене заштите у Заводу.

Ангажовати додатне кадрове на пословима здравствене заштите и то минимално довољан број медицинских сестра (техничара) како би се обезбедило њихово присуство у Заводу на бази 24/7.

Казнено-поправни завод за малолетнике у Ваљевоу ће обезбедити да приступ медицинској документацији – личним здравственим картонима и другим евиденцијама које садрже медицинске податке и личне информације пацијената, а које се чувају у просторијама Завода које користи Службе за здравствену заштиту, има искључиво медицинско особље.

Лекар Завода ће у року од месец дана управнику Завода у писменој форми дати налазе и препоруке о побољшању хигијене у просторијама Службе за здравствену заштиту Завода – стационару и указати на стање санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у овим просторијама.

Избациће се из употребе постојећи дотрајали душеци и обезбедиће се одговарајући.

Завод ће обезбедити да се постељина мења у прописаним роковима, најмање једном у 15 дана, као и да се прање и сушење постељине, рубља и одеће обавља у заједничкој перионици Завода.

КПЗ за малолетнике у Ваљевоу ће одмах спровести забрану пушења у просторијама Службе за здравствену заштиту – стационару и то у свим собама које се користе за

смештај болесника, дакле у којима болесници спавају, као и у просторији за дневни боравак; забрана пушења у наведеним просторијама мора бити јасно означена одговарајућим знаком. Посебно ће се одредити и означити просторија у којој је дозвољено пушење.

КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће без одлагања адаптирати санитарни чвор намењен за лица која бораве у стационару, тако да у потпуности испуњава важеће хигијенске и санитарне услове.

КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће израдити план и приступити редовним (периодичним) прегледима лица лишених слободе у интервалу не дужем од три месеца. Ови прегледи морају минимално садржати елементе првог лекарског прегледа, а по потреби, у складу са здравственим стањем осуђеног лица, предузеће се и друге потребне мере. У вези са налазима установљеним при редовном (периодичном) прегледу у писаној форми ће се известити управник завода најмање једном годишње, а по потреби, уколико је дошло до побољшања или погоршања здравственог стања осуђеног, чешће, односно кад год се оваква промена констатује. Такође, Завод ће сачинити план по којем ће се малолетници најмање једанпут годишње подвргавати систематском прегледу од стране одговарајуће здравствене установе.

У КПЗ за малолетнике у Ваљеву лекар ће у писмени извештај о обављеном прегледу, а у вези са применом средстава принуде, обавезно унети 1) наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и 2) мишљење о повезаности примењене мере и насталих повреда.

У КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће се водити уредна евиденција у књизи „Обиласци ОПН“ тако што ће се попуњавати све обрасцем предвиђене рубрике одговарајућим подацима, а у једном реду (бод једним редним бројем) ће се евидентирати искључиво подаци који се односе на обављену посету једном лицу.

Завод ће без одлагања обезбедити да се осуђени Ц.У. упуту у болничку установу која је адекватно опремљена и има одговарајуће обучено особље за лечење особа са менталним поремећајима – Специјалну затворску болницу. Задржавање лица са неспорно дијагностикованим менталним поремећајима, пре свега психотичног карактера, у Заводу, па чак и када ова лица примaju од специјалисте прописану фармакотерапију, где нема адекватне опреме и одговарајуће обученог особља за третман ових лица може се посматрати, посебно када је у продуженом трајању, као нечовечно поступање.

У евентуално сличним случајевима убудуће, Завод ће од специјалисте психијатра који врши преглед затражити да се приликом сваког прегледа (првог и контролних) изјасни о томе да ли се даље лечење може спровести у Заводу или је потребно да се пацијент упуту у за то специјализовану установу. Такође, Завод ће без изузетка поштовати препоруку специјалисте психијатра у вези са роковима у којима је потребно вршити контролне прегледе.

Лекар ће уредно водити Књигу повреди и за сваког пацијента уносити податке у предвиђене рубрике, с тим што ће посебну пажњу посветити томе да буду унети 1) наводи повређеног лица о начину настанка повреда и 2) мишљење лекара о повезаности у наводима описаног догађаја и насталих повреда.

Лекар ће подносити у писменој форми управнику налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени.

I/I - 3-Дом за децу и омладину ометену у развоју Ветерник¹³¹:

Потребно је подстицати развој почетне и континуиране обуке за професионалце и друго особље које ради на пружању услуга одржавања и рехабилитације.

Установа ће сачинити анализу потребног броја особља и врсте третмана, направити план организације рада који ће омогућити обухваћеност свих корисника активностима рехабилитације и идентификовати потребне програме обуке који ће подстицати рад са корисницима са сложеним тешкоћама.

Потребно је без одлагања корисницима који не напуштају кревете обезбедити адекватан начин смештаја и неопходну рехабилитацију.

Потребно је отклонити недостатке у погледу остваривања континуираног надзора корисника који се смештају у просторије за “појачан надзор”.

„Појачани надзор“ не користити као васпитну меру.

Унапредити смештајне услове у просторијама за “појачан надзор”.

Не спроводити било које облике осамљивања корисника, јер изолација корисника, у било ком трајању, представља сурово, нечовечно или понижавајуће поступање, док дуготрајност такве изолације може представљати тортуру.

Не користити везивање као васпитну меру, имајући у виду да је то искључиво медицинска мера, коју може одредити само лекар.

За лечење корисника потребно је омогућити довољан број лекара као и другог медицинског особља одговарајућих специјализација.

Потребно је формирати тим стручњака различитих профила који би за сваког корисника понаособ направио индивидуализован план рехабилитације са разноврсним садржајима: медицинска нега и лечење, начин и квалитет исхране, физикална терапија, корекција говорних поремећаја, корекција сензорних поремећаја (вид, слух), окупациона терапија, радна терапија, социотерапија, рекреација, хоби... Потребно је да се план рехабилитације налази у писаној форми за сваког корисника.

У случајевима одбијања пружања адекватне здравствене заштите ван Дома, од стране надлежних здравствених установа, неопходно је да буде упознат начелник здравствене службе надлежне установе, као и управа Дома која ће потом, уз одговарајућу медицинску документацију, обавестити Министарство здравља.

Након пријема, кориснике и чланове њихових породица, потребно је упознати са начином поступања у Установи и њиховим правима. Такође је потребно успоставити одговарајуће формалне процедуре за подношење молби, притужби и жалби на рад Установе и њених запослених, које могу подносити корисници или њихови родитељи, односно стараоци, као и установити одговарајуће процедуре за поступање по истима. Потребно је успоставити евиденције о поднетим молбама, притужбама и жалбама.

¹³¹ Извештај по посети Дому за децу и омладину ометену у развоју, 71-26/13

I/I - 4-Специјална болница за психијатријске болести Ковин¹³²:

Извршити адаптацију руинираних смештајних капацитета. Постојеће велике собе поделити на мање.

Болница ће у болесничким собама и осталим просторијама у којима бораве пацијенти (дневни боравци, ходници, трпезарија...) обезбедити потребне елементе за одлагање личних ствари пацијената и декорисаће их на тај начин да стварају утисак хуманијег окружења и осликавају посебности пацијената који их користе.

Болница ће охрабрити пацијенте да доносе своје личне ствари: књиге, часописе, фотографије.

Болница ће охрабривати пацијенте да током дана носе дневну одећу.

У тоалетима и куптилима обезбедити приватност пацијената.

Специјална болница за психијатријске болести Ковин ће на видним местима на свим одељењима поставити писана обавештења о правима и дужностима пацијената у Болници.

У складу са својим могућностима, Болница ће израдити брошуре којима ће се на прилагођен начин пацијенти информисати о својим правима и обавезама, као и правилима понашања, а које ће бити доступне пацијентима и њиховим породицама.

Специјална болница за психијатријске болести Ковин ће обезбедити да се приликом накнадног увођења сваке нове медицинске мере, тражи писана сагласност пацијента, односно његовог старатеља за примену конкретне мере.

Специјална болница за психијатријске болести Ковин ће обавестити председника надлежног суда о проблемима са којима се сусрећу приликом задржавања лица без пристанка и смештаја без пристанка лица са менталним сметњама у психијатријску установу, сходно одредбама Закона о заштити лица са менталним сметњама, које се односе на надлежност суда у поступку задржавања лица без пристанка. Болница ће без одлагања копију дописа суду доставити Заштитнику грађана.

Специјална болница за психијатријске болести „Ковин“ ће у случајевима несарадње надлежних центара за социјални рада обавештавати органе надлежне за контролу рада органа старатељства.

У Специјалној болници за психијатријске болести Ковин пацијенти се неће фиксирати (везивати) у истим просторијама у којима бораве и остали пацијенти који нису везани.

Специјална болница за психијатријске болести Ковин ће употпунити евиденцију употребе физичког спутавања тако што ће се и исту уносити и подаци о следећим чињеницама: о томе које су мање рестриктивне мере предузете пре физичког спутавања; подаци о обилазцима фиксираних пацијената од стране надлежног психијатра и другог медицинског особља; да ли је и када о предузимању мере обавештен законски заступник пацијента; евентуалне повреде које су претрпели пацијенти или болничко особље; као и коментари пацијента.

¹³² Извештај НПМ о посети СБПБ Ковин, бр. 71 -73/ 13

Садржај индивидуалних планова лечења пацијената у Болници ће се употпунити свим неопходним програмима психосоцијалне рехабилитације, између осталог и у погледу окупационе (радне) терапије, групне терапије, индивидуалне психотерапије, активностима у области драме, музике, спорта и сличног.

У сачињавању планова лечења укључени ће бити едуковани стручњаци различитих профила и сами пацијенти.

Индивидуални планови треба да укључе и план подршке након отпуста. Исти се у писменом облику требају прилагати у сваки здравствени картон.

Болница ће предузимати све расположиве мере да се пацијенти на организован начин укључе у доношење важних одлука релевантних за њихов боравак и лечење у Болници. Болница ће организовати информативне сесије за пацијенте и за запослене и пружити техничку подршку у организовању и спровођењу избора и рада Савета пацијената.

У случајевима одбијања пружања адекватне здравствене заштите ван Болнице од стране других здравствених установа, Болница ће обавестити руководиоца надлежне здравствене установе, уз одговарајућу медицинску документацију и о томе ће обавестити и Министарство здравља.

Болница ће без одлагања сачинити анализу постојећих потреба за одговарајућим службама за заштиту менталног здравља у заједници које могу да преузму бригу о пацијентима по отпуштању са лечења, а за подручје области коју Болница покрива. Болница ће анализу доставити Министарству здравља и Покрајинском Секретаријату за здравство, социјалну политику и демографију, као и Заштитнику грађана.

Потребно је укључити већи број пацијената у програме за социјалну и психолошку рехабилитацију, тако што ће им се дати одређена задужења и обавезе, понудити да одлазе у радионицу, на групне сеансе и индивидуалне разговоре и сл. Овакве програме потребно је развијати на свим одељењима, нарочито на одељењима затвореног типа. Било би добро да Болница унапреди постојеће и уведе нове програме психосоцијалне и рехабилитационе активности.

У контексту увођења нових активности потребно је сачинити анализу потребног броја стручњака и потребних додатних обука у складу са планом развоја нових активности. Потребно је да особље значајније уважава мишљење и жеље пацијента приликом одабира активности у којима ће учествовати.

Потребно је да Болница размотри могућност увођења целодневног радног времена Централне радне терапије и дневног боравка Сунчани кутак, како би се омогућило веће радно ангажовање пацијената и већа укљученост у окупациону терапију.

Потребно је да Болница развије конкретне мере који ће омогућити да се физичке и друге слободне активности уведу на свим одељењима, пригодно пацијентима, њиховом здравственом стању и интересовањима.

Потребно је да Болница у оквиру процеса креирања нових активности укључи и саме пацијенте.

Потребно је да Болница организује коришћење адекватних просторија намењених за посете.

Болница ће без одлагања сачинити анализу постојећег система финансирања Болнице, уз указивање на постојеће недостатке, као и на модел финансирања који би омогућио пуно уживање права на лечење и рехабилитацију, односно боље функционисање Болнице.

Болница ће анализу доставити Министарству здравља и Покрајинском секретаријату за здравство, социјалну политику и демографију, као и Заштитнику грађана.

И/Л - 5 МУП и Комесаријат за избеглице и миграције / тражиоци азила¹³³:

Странца затеченог на територији Републике Србије без исправа подобних за доказивање идентитета¹³⁴, странца који је незаконито ушао на територију Републике Србије¹³⁵, као и сваког другог странца који нема доказ да на територији Републике Србије борави законито¹³⁶, полицијски службеници спровешће до најближе полицијске станице, где ће одмах приступити провери, односно утврђивању његовог идентитета¹³⁷, претрести га ради проналажења личних исправа и докумената, као и обавити проверу и уношење података у прописане евиденције.

Странац ће се на језику и на начин који му је разумљив поучити о његовом правном положају, односно правима и обавезама током његовог боравка на територији Републике Србије.

Када је очигледно или када постоји вероватноћа да је странац особа млађа од 18 година, полицијски службеници ће одмах позвати орган старатељства ради учешћа у поступку према том лицу, остваривања координативне функције и доношења одлука из надлежности тог органа.

Према лицу из става I ове препоруке полицијски службеници примениће полицијска овлашћења, као и мере и радње прописане Законом о заштити државне границе, односно Законом о странцима, у циљу његовог удаљења из Републике Србије, односно ради његовог смештања у Прихватилиште за странце под појачаним полицијским надзором (Прихватилиште).

Потребно је повећати смештајне капацитете Прихватилишта у мери која ће омогућити смештање и сваковрсно збрињавање свих странаца које није могуће одмах принудно удаљити и којима није утврђен идентитет или не поседују путну исправу, у коју намену ће се у буџету Републике Србије обезбедити потребна финансијска средства.

Странцу спроведеном у Прихватилиште обезбедиће се смештај и подршка у складу са важећим прописима и стандардима, што посебно подразумева одговарајуће смештајне услове, исхрану, одржавање хигијене, комуникацију на језику који разуме, пружање здравствене заштите и социјалне подршке, задовољење културних и верских потреба, и др.

Малолетни странац смештаће се у Прихватилиште заједно са родитељем, осим ако надлежни орган старатељства процени да је за њега повољнији други смештај.

¹³³ Препорука број 75-6/14 проистекла из Извештаја о посети Центру за азил у Боговађи, октобар 2013. године, бр. 71-59/13, накнадних посета том и другим центрима за азил, као и на основу анализе података и разговора са полицијским службеницима у вези поступања према затеченим мигрантима и тражиоцима азила.

¹³⁴ путна исправа, лична карта за странца, посебна лична карта или друга јавна исправа која садржи фотографију.

¹³⁵ ван места или времена одређеног за прелазак државне границе; избегавањем граничне контроле; употребом туђе, неважеће, односно лажне путне или друге исправе; давањем неистинитих података граничној полицији; за време трајања заштитне мере удаљења странца са територије Републике Србије, мере безбедности протеривања странца из земље или мере отказа боравка.

¹³⁶ боравак без визе, одобрења боравка или другог законског основа.

¹³⁷ између осталог: фотографисање, узимање отисака прстију и других биометријских података.

По стицању услова прописаних Законом о странцима, странац који незаконито борави у Републици Србији без одлагања ће бити принудно удаљен, у коју намену ће се у буџету Републике Србије обезбедити потребна финансијска средства.

Према странцу који изрази намеру да тражи азил у Републици Србији, односно према странцу који би требао да буде принудно удаљен на територију где му прети прогон због његове расе, пола, вере, националне припадности, држављанства, припадности одређеној друштвеној групи или политичког мишљења¹³⁸, а нарочито ако би требао да буде принудно удаљен на територију на којој постоји ризик да ће бити подвргнут мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, поступаће се у складу са одредбама Закона о азилу.

Странац који је изразио намеру да тражи азил у Републици Србији ће се евидентирати, по потреби претрести ради проналажења личних исправа и докумената, и издаће му се потврда да је изјавио намеру да тражи азил. Потврда ће садржати фотографију и друге биометријске податке.

Странац који је изразио намеру да тражи азил упутиће се у Центар за азил¹³⁹ (Центар) и поучити да је обавезан да се најкасније у року од 72 сата јави овлашћеном службенику Центра, односно Канцеларије за азил, или ће га, уколико су за то испуњени услови прописани Законом о азилу, полицијски службеници без одлагања спровести у Центар.

Центри за азил треба да су установљени и организовани искључиво у функцији ефикасног спровођења поступка азила.

Потребно је повећати смештајне капацитете центара за азил у мери која ће омогућити смештање и сваковрсно збрињавање свих упућених, односно спроведених лица на основу Закона о азилу, у коју намену ће се у буџету Републике Србије обезбедити потребна финансијска средства.

Странцу упућеном, односно спроведеном у Центар обезбедиће се смештај и подршка у складу са важећим прописима и стандардима, што посебно подразумева одговарајуће смештајне услове, исхрану, одржавање хигијене, комуникацију на језику који разуме, пружање здравствене заштите и социјалне подршке, задовољење културних и верских потреба, и др.

Малолетни странац сместиће се у Центар заједно са родитељем, осим ако надлежни орган старатељства процени да је за њега повољнији други смештај.

Овлашћена лица Центра прекинуће праксу одобравања одсуства ван Центра.

Центри ће прекинути праксу „чувања“ соба, односно кревета, странцима који су по било ком основу напустили Центар. Смештајни капацитети који су ослобођени од стране њихових дотадашњих корисника ће се без одлагања уступити новопридошлим странцима који су упућени или спроведени у Центар.

Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције ће формирати Канцеларију за азил као самосталну организациону јединицу ван Управе граничне полиције,

¹³⁸ осим уколико се основано може сматрати да странац угрожава безбедност Републике Србије или које је правоснажном пресудом осуђено за тешко кривично дело, због чега представља опасност за јавни поредак.

¹³⁹ Центар у које ће се упутити, односно спровести лице које је изразило намеру да тражи азил биће опредељен у сарадњи Канцеларије за азил и Комесаријата за избеглице и миграције.

обезбедити довољан број овлашћених службеника, спровести њихову адекватну обуку и обезбедити им потребна материјална средства за рад.

Канцеларија за азил ће у сваком Центру увести свакодневно дежурство овлашћених службеника Канцеларије.

Овлашћени службеник Канцеларије за азил ће странца који је изразио намеру да тражи азил одмах по пријему у Центар регистровати у складу са Законом о азилу, након чега ће му без одлагања издати личну карту, којом приликом ће се, у сваком конкретном случају, ценити потреба за доношење мере ограничења кретања тог лица¹⁴⁰.

Странац ће се на језику и на начин који му је разумљив поучити да је у обавези да у року од 15 дана од момента његове регистрације поднесе захтев за азил Канцеларији за азил, односно овлашћеном службенику Канцеларије за азил који је свакодневно дежуран у Центру, а који ће му предочити последице пропуштања рока, објаснити како се захтев подноси и пружити му помоћ у састављању захтева.

Овлашћени службеник Канцеларије за азил ће странца који је поднео захтев за азил без одлагања саслушати на језику који му је разумљив, при чему ће поступак за давање азила бити спроведен и окончан у најкраћем могућем року.

Канцеларија за азил ће странцу одобрити захтев за његов боравак ван Центра за азил уколико не постоје разлози за ограничење његовог кретања прописани Законом о азилу.

Странцу који не поднесе захтев за азил у року прописаном Законом о азилу, странац чији је захтев за азил одбачен или одбијен, или је одлучено да се поступак обустави, биће принудно удаљен из Републике Србије у складу са одредбама Закона о странцима, осим уколико постоји други основ за његов боравак у Републици Србији.

Странац чије удаљење из Републике Србије није могуће одмах по доношењу одлуке о његовом принудном удаљењу, до обезбеђивања потребних услова биће смештен у Прихватилишту.

У буџету Републике Србије обезбедиће се потребна финансијска средства за принудно удаљење странаца из Републике Србије.

Министарство унутрашњих послова ће Влади Републике Србије, односно надлежном министру, најкасније у року од 15 дана од момента пријема ове препоруке, доставити нацрт прописа, односно измена или допуна прописа чије доношење је неопходно у циљу потпуног спровођења ове препоруке и копију истог одмах доставити Заштитнику грађана.

¹⁴⁰ одређивањем боравка у Прихватилишту за странце под појачаним полицијским надзором или забраном напуштања Центра за азил, одређене адресе, односно одређеног подручја

I/II Други део

- Препоруке упућене током 2014. године у извештајима о посетама које су обављене током 2014. године

I/II - 1 Управа граничне полиције (Станица граничне полиције на Аеродрому „Никола Тесла“)¹⁴¹

Управа граничне полиције ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање, на аеродрому „Никола Тесла“, буду довољно осветљене и проветрене.

Управа граничне полиције ће у просторијама за полицијско задржавање, на аеродрому „Никола Тесла“, инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника, као и видео надзор.

I/II - 2- Полицијска управа у Крушевцу¹⁴²:

Полицијски службеници ПУ Крушевац ће лицима која се задржавају по основу Законика о кривичном поступку, Закона о полицији, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима, поред усменог обавештавања о правима уручивати и писани образац „Права доведеног и задржаног лица“. Пријем обрасца о правима, лице ће потврдити својим потписом на другом примерку, који остаје у предмету о задржавању, а у случају да задржано лице одбије да потврди пријем обрасца о правима, на обрасцу ће се констатовати да је лице одбило да исти потпише.

У ПУ Крушевац задржаним лицима ће се без одлагања уручивати решење о задржавању, као и сва остала релевантна документација (образац о правима, потврда о одузетим предметима, извештај лекара и сл.), односно задржаним лицима ће се омогућити да током трајања задржавања наведену документацију држе код себе.

У ПУ Крушевац у записник о задржавању лица уносиће се све битне чињенице које се тичу здравственог стања задржаног лица, а нарочито оне које се тичу видљивих повреда, којом приликом ће се посебно ценити потреба да задржано лице буде прегледано од стране лекара.

ПУ Крушевац ће предузети одговарајуће мере и активности у циљу адаптације и опремања просторије за задржавање у складу са важећим стандардима.

ПУ Крушевац ће предузети потребне мере и активности како би се унутар просторије за полицијско задржавање инсталирало дугме аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПУ Крушевац ће на видном месту унутар просторије за задржавање поставити обавештење да је просторија под видео надзором. ПУ Крушевац ће без одлагања, предузети потребне мере и активности како би се унапређењем система видео надзора у просторији за задржавање обезбедила приватност задржаних лица, на тај начин што део просторије у којој се налази тоалет-чувавац неће бити јасно видљив, путем замућивања овог дела слике или ограђивањем мокрог чвора параваном.

¹⁴¹ Извештај о материјалним условима просторија за полицијско задржавање на аеродрому „Никола Тесла“, 71-13/14

¹⁴² Извештај по ПУ Крушевац, 71-40/14

I/II – 3- Полицијска управа у Новом Пазару и полицијске станице у њеном саставу¹⁴³ :

ПУ Нови Пазар обезбедиће да се свим задржаним лицима уручује писано обавештење о правима доведених и задржаних лица, сходно одредбама тачке 4. Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима и то као посебан образац израђен на језику који лице разуме. Поред овог обрасца, ухапшеним и задржаним лицима по основу ЗКП, уручиваће се и посебни обрасци, сходно одредбама важећег ЗКП. Сви обрасци ће се уручивати у два примерка од којих ће се један уложити у предмет са потписом задржаног лица или са констатацијом да је лице одбило да потпише пријем обрасца о правима, док ће други примерак остати код задржаног лица.

Министарство унутрашњих послова ће изменити постојеће Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима и ускладити га са релевантним стандардима Савета Европе, тако што ће прописати да полицијски службеници не смеју присуствовати здравственим прегледима лица лишених слободе, изузев ако лекар који врши преглед то захтева. Полицијски службеници ће присуствовати лекарском прегледу само на изричит захтев лекара, о чему ће се сачинити службена белешка. Полицијски службеник је дужан да лекара упозори на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

У ПУ Нови Пазар и ПС у њеном саставу почетак задржавања по ЗКП рачунаће се од момента лишења слободе задржаног лица, односно одазивања на позив, а решење о задржавању уручиваће се најкасније у року од два сата од момента лишења слободе, односно од момента саопштавања осумњиченом да је задржан. У ПУ Нови Пазар и ПС у њеном саставу, почетак задржавања по ЗОБС рачунаће се од момента искључења задржаног лица из саобраћаја.

У ПУ Нови Пазар и ПС у њеном саставу о свим задржавањима ће се сачињавати записници о задржавању по стандардном образцу. По завршетку задржавања, штампани примерак записника о задржавању даваће се на увид задржаном лицу. Записник ће потписати полицијски службеник и задржано лице, односно унеће се констатација да је лице одбило да потпише записник. Штампани примерак записника о задржавању обавезно ће се улагати у предмет о задржавању.

НПМ је става да је потребно прибављати писане изјаве лица над којима су примењена средства принуде у вези са околностима употребе средстава принуде и настанка евентуалних повреда, као и изјаве евентуалних сведока догађаја, како би оцена о оправданости употребљених средстава принуде могла бити дата на што објективнији начин.

ПУ Нови Пазар извршиће кречење у просторији за задржавање и хигијену исте редовно ће одржавати. Такође, предузеће се мере како би се адаптирао мокри чвор у просторији, уградило дугме испирача и редовно одржавала хигијена истог. ПУ Нови Пазар предузеће мере како би се у просторији за задржавање побољшао доток природне и вештачке светлости и омогућио доток свежег ваздуха и природне вентилације. У просторији ПУ Нови Пазар ће се инсталирати грејање.

ПУ Нови Пазар предузеће потребне мере како би се унапредио систем видео надзора у просторији за задржавање и обезбедила приватност задржаних лица, тако што део просторије у којој се налази тоалет-чувавац неће бити јасно видљив, путем замућивања овог дела слике или ограђивањем мокрог чвора параваном.

¹⁴³ Извештај о посети ПУ Нови Пазар, 71-57/14

ПС Тутин ће предузети потребне мере како би се у просторијама за задржавање побољшало вештачка осветљеност и обезбедила вентилације. ПС Тутин предузеће мере како би се у оквиру мокрог чвора уградио испирач.

Потребно је обезбедити да просторије за полицијско задржавање у ПС Тутин буду покривене видео-надзором, уз обезбеђење приватности у пределу тоалета, као и омогућити записивање и архивирање снимљеног материјала, из разлога заштите безбедности задржаних лица и смањења ризика од насиља и других догађаја који могу угрозити сигурност. ПС Тутин ће предузети мере како би се у просторијама за полицијско задржавање инсталирала дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Сјеница извршиће кречење у просторији за задржавање и хигијену исте редовно ће одржавати. Такође, предузеће се мере како би се адаптирао мокри чвор у просторији, уградило дугме испирача и редовно одржавала хигијена истог. ПС Сјеница предузеће се мере како би се у просторији за задржавање побољшао доток природне и вештачке светлости и омогућио доток свежег ваздуха и природне вентилације.

Потребно је обезбедити да просторије за полицијско задржавање у ПС Сјеница буду покривена видео-надзором, уз обезбеђење приватности у пределу тоалета, као и омогућити записивање и архивирање снимљеног материјала, из разлога заштите безбедности задржаних лица и смањења ризика од насиља и других догађаја који могу угрозити сигурност. ПС Сјеница ће предузети мере и у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПУ Нови Пазар ће обезбедити кутије са прибором за прву помоћ у седишту управе и Полицијској станици Тутин.

ПУ Нови Пазар ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради управе и полицијским станицама поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

И/П - 4- Полицијска управа у Суботици и полицијске станице у њеном саставу¹⁴⁴:

У документацији – предметима сачињеним поводом лишење слободе и задржавања неког лица не сме се налазити медицинска документација за то лице која је сачињена у вези са прегледима извршеним у току задржавања. Изузетно, информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за конкретан случај. Другим речима, увид у податке о здравственом стању лица лишених слободе полицијски службеници би требало да имају само у мери неопходној за обављање њиховог посла. Полицијски службеници би од лекара требало да прибаве писани извештај са информацијама које су релевантне за даље поступање полиције: мишљењем лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано у полицији, белешком о томе да ли има неке повреде или здравствене тегобе, да ли му је током задржавања потребна посебна нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично), како би је требало пружити итд.

У ПУ Суботици полицијски службеници неће приликом довођења лица службеним возилом свако лице везивати, већ ће то чинити само након брижљивог сагледавања конкретних околности које упућују на неопходност везивања одређеног лица, и то у законом предвиђеним случајевима.

¹⁴⁴ Извештај о посети ПУ Суботица, 71-4/14

ПУ Суботица предузеће одговарајуће мере и обезбедити посебан простор за боравак задржаних лица на свежем ваздуху.

ПУ Суботица ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради управе и полицијским станицама поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

ПУ Суботица ће организовати и спровести одговарајућу обуку за полицијске службеника за пружање прве помоћи у ПС Бачка Топола и ПС Мали Иђош.

У ПС Мали Иђош се неће спроводити вишечасовно полицијско задржавање по канцеларијама. ПУ Суботица ће предузети одговарајуће мере како би се обезбедиле адекватне просторије за задржавање у ПС Мали Иђош.

И/П - 5-Полицијска управа у Ваљевоу и полицијске станице у њеном саставу¹⁴⁵:

Министарство унутрашњих послова ће изменити постојеће Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима и ускладити га са релевантним стандардима Савета Европе, тако што ће прописати да полицијски службеници не смеју присуствовати здравственим прегледима лица лишених слободе, изузев ако лекар који врши преглед то захтева. Полицијски службеници ће присуствовати лекарском прегледу само на изричит захтев лекара, о чему ће се сачинити службена белешка. Полицијски службеник је дужан да лекара упозори на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

У документацији - предметима сачињеним поводом лишење слободе и задржавања неког лица не сме се налазити медицинска документација за то лице која је сачињена у вези са прегледима извршеним у току задржавања. Изузетно, информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за конкретан случај. Другим речима, увид у податке о здравственом стању лица лишених слободе полицијски службеници би требало да имају само у мери неопходној за обављање њиховог посла. Полицијски службеници би од лекара требало да прибаве писани извештај са информацијама које су релевантне за даље поступање полиције: мишљењем лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано у полицији, белешком о томе да ли има неке повреде или здравствене тегобе, да ли му је током задржавања потребна посебна нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично), како би је требало пружити итд.

ПУ Ваљево и ПС у њеном саставу ће моменат почетка задржавања рачунати од тренутка хапшења, односно од тренутка фактичког лишења слободе, као и од тренутка када се осумњичени или лице које је позвано у својству грађанина ради прикупљања обавештења, а које је у позиву упозорено да ће се у случају неодржавања принудно довести, одазвало позиву.

У ПС Осечина ће се задржаном лицу омогућити да уручено решење о задржавању, као и сву осталу релевантну документацију (формулар о правима, потврда о одузетим предметима и сл.) током трајања задржавања држи код себе.

Министарство унутрашњих послова ће изменити Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима тако што ће прописати да ће се средства за везивање користити само када је то заиста неопходно, а не приликом превоза, односно транспорта сваког лица које чије се довођење врши, као што је сада одређено. У ПС Љиг, ПС

¹⁴⁵ Извештај о посети ПУ Ваљево, 71-18/14

Мионица и ПС Осечина полицијски службеници неће приликом довођења лица службеним возилом свако лице везивати, већ ће то чинити само из оправданих разлога, у законом предвиђеним случајевима.

У ПС Мионици ће се без даљих одлагања обезбедити адекватна просторија за задржавање.

У ПС Мионица се неће спроводити вишечасовно полицијско задржавање у канцеларији.

ПУ Ваљево ће предузети потребне мере, како би се обезбедило да се видео записи чувају - архивирају у трајању не краћем од 30 дана, као и да се на видном месту унутар просторија за задржавање постави обавештење да су просторије под видео надзором.

ПУ Ваљево ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Осечина ће предузети мере како би се окречила и редовно одржавала просторија за задржавање. Такође, потребно је омогућити адекватан доток природног и вештачког осветљења и адаптацију мокрог чвора у просторији.

Потребно је обезбедити да просторија за полицијско задржавање у ПС Осечина буде покривена видео-надзором и омогућити записивање и архивирање снимљеног материјала, из разлога заштите безбедности задржаних лица и смањења ризика од насиља и других догађаја који могу угрозити сигурност.

ПС Љиг ће на видном месту унутар просторије за задржавање поставити обавештење да је просторија под видео надзором.

ПС Лајковац ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да се редовно одржава хигијена како просторије, тако и душека, ћебади и јастука који се користе у просторији за задржавање.

Потребно је обезбедити да просторија за полицијско задржавање у ПС Лајковац била покривена видео-надзором и омогућити записивање и архивирање снимљеног материјала, а из разлога заштите безбедности задржаних лица и смањења ризика од насиља и других догађаја који могу угрозити сигурност.

ПУ Ваљево ће обезбедити кутије са прибором за прву помоћ у седишту управе и свим полицијским станицама у њеном саставу.

ПУ Ваљево ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради управе и полицијским станицама поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

И/П - 6- Полицијска управа у Врању и полицијске станице у њеном саставу¹⁴⁶:

ПУ Врање и полицијске станице у њеном саставу ће лицима задржаним по основу одредаба ЗКП, поред усменог обавештавања о правима и уручивања образаца обавештења о правима ухапшеног предвиђеног чланом 69. ЗКП, уручивати и примерак обрасца „Права доведеног и задржаног лица“. ПУ Врање и ПС у њеном саставу обезбедиће да се свим лицима задржаним на основу одредби Закона о полицији, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима уручује писано обавештење о правима које је предвиђено Упутством о поступању према доведеним и

¹⁴⁶ Извештај о посети ПУ Врање, 71-45/14

задржаним лицима. Пријем обрасца о правима, задржано лице ће потврдити својим потписом на примерку обрасца који ће се улагати у предмет о задржавању.

ПУ Врање неће, уколико задржане особе то не желе, самоиницијативно обавештавати њима блиска лица.

Полицијски службеници ће присуствовати лекарском прегледу само на изричит захтев лекара, о чему ће се сачинити службена белешка у којој ће на јасан начин бити предочени разлози за присуство полицијског службеника. Полицијски службеник је дужан да лекара упозори на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

ПУ Врање и ПС у њеном саставу водиће, у складу са Упутством о поступању према доведеним и задржаним лицима, у писаном облику униформни записник о задржавању.

У ПУ Врање и ПС у њеном саставу почетак задржавања по ЗКП рачунаће се од момента лишења слободе задржаног лица, односно одазивања позиву, а решење о задржавању уручиваће се најкасније у року од два сата од момента лишења слободе, односно од момента саопштавања осумњиченом да је задржан. У ПУ Врање и ПС у њеном саставу, почетак задржавања по ЗОБС рачунаће се од момента искључења задржаног лица из саобраћаја.

ПУ Врање предузеће мере како би се у радни однос у ПС Трговиште и ПС Босилеград примиле полицијске службенице ради ефикаснијег обављања полицијских послова када се задржавају лица женског пола.

ПУ Врање ће предузети одговарајуће мере и активности у циљу обезбеђивања адекватних просторија за задржавање у оквиру полицијских станица.

ПС Сурдулица предузеће мере како би се у просторији за задржавање доток природне и вештачке осветљености побољшао и омогућио доток свежег ваздуха и природне вентилације.

ПС Сурдулица ће предузети потребне мере, како би се обезбедило да се видео записи чувају - архивирају у трајању не краћем од 30 дана, као и да се на видном месту унутар просторија за задржавање постави обавештење да су просторије под видео надзором.

И/П - 7- Полицијска управа у Сомбору и полицијске станице у њеном саставу¹⁴⁷:

ПУ Сомбор и ПС у њеном саставу ће обезбедити да се свим лицима задржаним на основу одредби Закона о полицији, Закона о прекршајима, Законика о кривичном поступку и Закона о безбедности саобраћаја на путевима уручује писано обавештење о правима задржаних лица.

У документацији - предметима сачињеним поводом лишења слободе и задржавања неког лица не сме се налазити медицинска документација за то лице која је сачињена у вези са прегледима извршеним у току задржавања. Изузетно, информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за конкретан случај. Другим речима, увид у податке о здравственом стању лица лишених слободе полицијски службеници би требало да имају само у мери неопходној за обављање њиховог посла. Полицијски службеници би од лекара требало да прибаве писани извештај са информацијама које су релевантне за даље поступање полиције: мишљењем лекара о томе да ли је лице у здравственом стању

¹⁴⁷ Извештај о посети ПУ Сомбор, 71-5/14

које дозвољава да буде задржано у полицији, белешком о томе да ли има неке повреде или здравствене тегобе, да ли му је током задржавања потребна посебна нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично), како би је требало пружити итд.

ПУ Сомбор и ПС у њеном саставу ће обезбедити да се свим лицима задржаним на основу одредби Законика о кривичном поступку решење о задржавању уручи најкасније у року од 2 сата од момента лишења слободе (хапшења). Моменат почетка задржавања рачунаће се од тренутка када се осумњичени, односно лице које је позвано у својству грађанина ради прикупљања обавештења, а које је у позиву упозорено да би ће се у случају неодржавања принудно довести, одазвало позиву.

ПУ Сомбор ће задржаном лицу уручивати решење, односно наредбу о задржавању, као и сву осталу релевантну документацију (формулар о правима, потврда о одузетим предметима и сл.), односно задржаном лицу ће се омогућити да током трајања задржавања наведену документацију држи код себе.

У ПУ Сомбор сваком задржаном лицу даће се на увид записник о задржавању, што ће бити потврђено потписом задржаног лица, а у случају одбијања стављања потписа задржаног лица на записник уносиће се констатације да је лице одбило да потпише записник.

Министарство унутрашњих послова ће изменити Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима тако што ће прописати да ће се средства за везивање користити само када је то заиста неопходно, а не приликом транспорта сваког лица које чије се довођење врши, као што је сада одређено.

У ПУ Сомбор и у ПС у њеном саставу полицијски службеници неће приликом довођења лица службеним возилом свако лице везивати, већ ће то чинити само из оправданих разлога, у законом предвиђеним случајевима.

У ПУ Сомбор потврде о привремено одузетим и враћеним предметима потписиваће задржана лица од којих су предмети привремено одузети или ће уколико одбију да потпишу то бити писмено констатовано.

Потребно је извршити неопходне адаптације тоалета у ПУ Сомбор, који користе задржана лица и редовно одржавати хигијену истог.

У постојећој просторији за полицијско задржавање у ПС Апатин неће се спроводити полицијско задржавање. У ПС Апатин ће се обезбедити посебна просторија за полицијско задржавање која испуњава важеће стандарде.

У постојећим просторијама за полицијско задржавање у ПС Кула неће се спроводити полицијско задржавање. У ПС Кула ће се обезбедити посебне просторије за полицијско задржавање које испуњавају важеће стандарде.

ПУ Сомбор ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПУ Сомбор ће на видном месту унутар просторија за задржавање поставити обавештење да су просторије под видео надзором.

ПУ Сомбор ПС у њеном саставу предузеће одговарајуће мере и обезбедиће посебан простор за боравак на свежем ваздуху задржаним лицима.

ПУ Сомбор и ПС у њеном саставу ће унапредити систем противпожарене заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради полицијских станица поставити

план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

ПУ Сомбор и ПС у њеном саставу ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи.

ПУ Сомбор ПС у њеном саставу ће предузети потребне мере, како би се обезбедило да се видео записи чувају - архивирају у трајању не краћем од 30 дана, како у Полицијској управи, тако и у свим полицијским станицама у њеном саставу.

И/П - 8 - Казнено-поправни завод у Шапцу¹⁴⁸:

КПЗ у Шапцу ће обезбедити да притвореници проводе расположиво време током дана ван просторије - спаваонице, у заједничким просторијама са другим притвореницима са којима им одлуком суда није забрањен контакт.

У оквиру затвореног одељења не постоји посебна просторија намењена за дневни боравак осуђених лица.¹⁴⁹

КПЗ у Шапцу ће притвореницима обезбедити чисту ћебад.

У КПЗ у Шапцу притвореници који нису раније осуђивани неће се смештати у исте просторије-спаваонице са притвореницима који су раније осуђивани.

КПЗ у Шапцу ће спровести расположиве мере и активности у циљу утицаја на осуђенике да одржавају личну хигијену, као и хигијену простора у ком бораве, а Завод ће створити услове за одржавање исте омогућавањем неопходних средстава и опреме.

КПЗ у Шапцу ће приступити адаптацији заједничког мокрог чвора на првом етажу Завода у коме су смештени осуђеници, у складу са важећим прописима и стандардима.

КПЗ у Шапцу ће приступити адаптацији санитарних уређаја у оквиру заједничког купатила на другом етажу, у делу Завода у коме се налази спаваоница пријемног одељења.

У КПЗ у Шапцу посебна пажња ће се посветити квалитету, разноврсности, а нарочито у погледу заступљености свежег воћа и поврћа, као и млечних производа.

КПЗ у Шапцу ће осуђеном против кога се води дисциплински поступак омогућити стручну правну помоћ од стране дипломираног правника.

КПЗ у Шапцу ће у просторији за посете бранилаца поставити уочљиво обавештење да је просторија под видео надзором.

Начелници служби и друга овлашћена лица у КПЗ у Шапцу ће убудуће на поднеске осуђених који се односе на остваривање њихових права одговарати писаним путем и у одговор ће уносити и образложење. Сви поднесци ће се евидентирати у евиденцији поднесака.

КПЗ у Шапцу ће без одлагања предузети мере како би се обезбедила адекватна просторија

¹⁴⁸ Извештај о посети КПЗ Шабац, 71-23/14

¹⁴⁹ позивање на препоруку из дела смештаја притовра.

у којој ће се вршити претреси лица уз потпуно обезбеђивање приватности и поштовања достојанства особе која се претреса. Завод ће предузети потребне активности како би се у Служби за обезбеђење запослила и службена лица женског пола.

КПЗ у Шапцу ће унутар сваке просторије где постоји видео-надзор поставити уочљива обавештења о видео надзору. КПЗ у Шапцу ће предузети мере како би се систем видео надзора унапредио и како би се забележени/снимљени материјал чувао у трајању не краћем од 30 дана.

КПЗ у Шапцу ће у све просторије спаваонице у којима се налазе лица лишена слободе инсталирати дугме електричног звона за позивање дежурног припадника службе обезбеђења, са звучним и светлосним сигнаlima.

У КПЗ у Шапцу васпитачи неће у свом мишљењу о владању осуђеног, које дају у току дисциплинског поступка, уносити квалификацију дисциплинског престапа и предлог мере која треба бити изречена, јер се на тај начин прејудуцира исход дисциплинског поступка и утиче на доношење одлуке о дисциплинској одговорности осуђеног. Доношење одлуке о томе да ли ће или не бити изречена дисциплинска мера, као и одлуке о врсти и висини дисциплинке мере искључиво је у надлежности органа који воде дисциплинске поступке.

У КПЗ у Шапцу издвајање осуђених током поступка по пријави за тежи дисциплински престап, вршиће се на основу одлуке управника или лица које он овласти. Ова одлука убудуће се улагати у предмет о дисциплинском поступку.

Управник у КПЗ у Шапцу ће донети наредбе, односно упутства о понашањима осуђених која су (не)дозвољена у Заводу. Приликом доношења наредби, упутстава управник ће размотрити да ли се пролазак осуђеног испод прозора канцеларије Службе за опште послове може сматрати као недисциплиновано, непристојно и агресивно понашање које ремети живот и рад у заводу.

КПЗ у Шапцу ће без одлагања предузети мере да се убудуће у сваком појединачном случају изрицања дисциплинске мере упућивања у самицу, осуђено лице обавезно претходно прегледа од стране лекара, који ће дати своје мишљење у писаној форми, а које ће се улагати у предмет о вођењу дисциплинског поступка.

КПЗ у Шапцу ће адаптирати мокри чвор унутар просторије која се користи за извршење дисциплинских и посебних мера упућивања у самицу и усамљења.

У КПЗ у Шапцу васпитно особље ће у свом будућем раду, после сваког разговора са осуђеним сачинити белешку о садржини обављеног разговора и приложити у досије осуђеног, као и уредно водити листу спроведених индивидуалних, групних и других третманских активности утврђених индивидуалним програмом поступања.

КПЗ Шабац ће предузети одговарајуће мере и активности, како би се, у случају потребе, омогућио одлазак на испите ван Завода и лицима која су смештена у затвореном одељењу.

У КПЗ у Шапцу је неопходно обезбедити одговарајући број запослених на пословима обуке и упошљавања, односно примити у радни однос још инструктора (8).

Притвореницима у КПЗ у Шапцу ће се омогућити да на отвореном проводе два сата дневно, као што је прописано ЗИКС и ЗКП.

У КПЗ у Шапцу обезбедиће се посебан простор (теретана), опремљен справама за вежбање, намењен за физичке активности осуђених и притворених лица у време атмосферских падавина.

У КПЗ у Шапцу, у складу са могућностима Завода, простор намењен за шетњу осуђених из затвореног одељења и притворених лица опремиће се справама за вежбање.

У КПЗ у Шапцу ће се омогућити да посете притвореницима трају најмање сат времена, као што је одређено важећим прописима.

Завод ће предузети потребне мере како би се ангажовало још здравствених радника на пословима здравствене заштите и то минимално довољан број медицинских сестра (техничара) како би се обезбедило њихово присуство у Заводу 24 часа дневно седам дана у недељи. Завод ће у року не дужем од три месеца обезбедити услуге најмање једног лекара психијатра, радно ангажујући лекара одговарајуће струке, чиме ће постићи да лекар специјалиста психијатрије (или неуропсихијатрије) буде присутан у заводу најмање два пута током недеље, сваки пут најмање по четири сата, како би се уз континуирано учешће овог специјалисте у мултидисциплинарном тиму обезбедио интегрисани приступ у здравственој заштити.

Лекар у Заводу ће управнику у писменој форми подносити периодичне извештаје о здравственом стању осуђених и давати налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених. Копије датих писаних препорука чуваће се у амбуланти Завода.

КПЗ у Шапцу ће у свом будућем раду редовно проветравати и одржавати хигијену просторије намењену за издвајање оболелих.

Неопходно је обезбедити прописану опрему у посебној просторији за обављање здравствених прегледа и то: АМБУ сет за реанимацију; негатоскоп за преглед рендген филмова; хируршки сет инструмената за мале хируршке интервенције у касети. Наведено ће Завод набавити у року не дужем од 6 месеци. Поред неопходних набавки, потребно је размотрити могућности за набавку портабилног електрокардиографа и отоскопа.

Завод ће обезбедити услове да терапију (лекове) коју је лекар прописао осуђеном лицу даје искључиво медицинско особље.

На видно место, у чекаоницама, на спољашњој страни врата лекарских ординација, као и у самим ординацијама истакнути јасну забрану за немедицинско особље да присуствује лекарском прегледу лица лишеног слободе, а о овоме обавестити све припаднике Службе за обезбеђење. Уколико лекар захтева присуство немедицинског особља прегледу и/или другим медицинским радњама, неопходно је да чињеница о таквом захтеву, као и подаци о присутном немедицинском особљу буду забележени у медицинској документацији за конкретно лице лишено слободе.

Први преглед притворених/осуђених мора укључивати преглед свих телесних предела, односно преглед пацијента без одеће, а ради откривања евентуалних телесних повреда које могу бити у вези са насилним поступањем према лицу лишеном слободе. У вези са овим прегледом у медицинску документацију је потребно унети одговарајуће констатације – да је извршен целокупни телесни преглед којим нису установљене телесне повреде, односно, када се овакве повреде установе исте морају бити описане.

Неопходно је израдити план и приступити редовним (периодичним) прегледима лица лишених слободе у интервалу не дужем од три месеца. Ови прегледи морају минимално садржати елементе првог лекарског прегледа, а по потреби, у складу са здравственим стањем осуђеног лица, предузеће се и друге потребне мере. У вези са налазима

установљеним при редовном (периодичном) прегледу у писаној форми ће се известити управник завода најмање једном годишње, а по потреби, уколико је дошло до побољшања или погоршања здравственог стања осуђеног, чешће, односно кад год се оваква промена коснтатује.

Неопходно је да Завод, с обзиром на то да нема стоматолошку амбуланту, уговори са одговарајућом здравственом организацијом пружање стоматолошких услуга за лица лишена слободе и то тако што ће бити утврђен стални недељни број пацијената који ће бити примљени, а овај број ће бити распоређен у релативно правилним временским размацама (на други или трећи дан); од уговореног сталног недељног броја изузеће се лица лишена слободе која се упућују ван Завода ради пружања хитних стоматолошких услуга (нпр. зубобоља, зубни апсцес и др.), а овим лицима је потребно обезбедити хитно пружање стоматолошких услуга у складу са радним временом здравствене организације која пружа стоматолошке услуге, као и проценом лекара у Заводу.

Лекар у заводу ће се одмах, а најдаље у року од седам дана, установити и почети да води посебну евиденцију о повредама осуђених. У овој евиденцији ће лекар приликом регистравања повреда забележити податак од прегледаног лица о начину настанка повреда, као и свој (лекарски) закључак о начину настанка повреда.

КПЗ у Шапцу ће у периоду не дужем од шест месеци обезбедити да се у затвореном делу Завода, у којем су смештена лица у притвору и осуђена лица, а која највећи део времена током дана проводе у соби, установе посебне просторије – собе за смештај у којима ће бити забрањено пушење. Ове собе ће бити означене у складу са одредбама Закона о заштити становништва од изложености дуванском диму, те ће бити предузете и друге радње предвиђене овим законом. У собе за смештај у којима је забрањено пушење смештаће се притворена, односно осуђена лица која захтевају да буду смештена у просторију у којој неће бити изложена дуванском диму.

Лекар ће подносити управнику налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени.

И/П - 9- Окружни затвор у Новом Саду¹⁵⁰:

ОЗ Нови Сад обезбедиће у притворској јединици потребан простор за смештај притвореника, тако да на једног притвореника у просторији-спаваоници дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.

ОЗ Нови Сад ће обезбедити да притвореници проводе расположиво време током дана (у преподневним и поподневним сатима) ван просторије – спаваонице, у заједничким просторијама са другим притвореницима са којима им одлуком суда није забрањен контакт.

ОЗ Нови Сад ће у свим просторијама-спаваоницама притворске јединице санирати зидове од влаге и извршити хигијенско кречење.

ОЗ у Новом Саду ће притвореницима обезбедити касете за одлагање личних ствари.

ОЗ Нови Сад ће у оквиру затвореног одељења обезбедити наменску просторију за дневни боравак осуђених са довољним бројем столица и одговарајућим бројем столова, као и техничке услове за коришћење радио и телевизијског програма.

¹⁵⁰ Извештај о посети ОЗ Нови Сад, 71-77/14

ОЗ Нови Сад обезбедиће у затвореном одељењу потребан простор за смештај осуђеника, тако да на једног осуђеника у просторији-спаваоници дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.

ОЗ у Новом Саду ће осуђенима у затвореном одељењу обезбедити довољан број касета за одлагање личних ствари.

ОЗ Нови Сад у неће заједно у исту спаваоницу смештати пушаче и непушаче.

ОЗ Нови Сад ће спровести расположиве мере и активности у циљу утицаја на осуђене да одржавају личну хигијену, као и хигијену простора у ком бораве, а Завод ће створити услове за одржавање исте омогућавањем неопходних хемијских средстава и опреме.

ОЗ Нови Сад ће заменити дотрајале санитарне уређаје у оквиру мокрих чворова и заједничких купатила.

ОЗ Нови Сад ће у трпезарији видно истицати јеловнике најкасније последњег дана у недељи за наредну недељу.

ОЗ Нови Сад ће лицима лишеним слободе омогућити набавку ствари преко кантине два пута недељно, данима који нису један за другим, и то без ограничења врсте производа које могу купити. ОЗ Нови Сад ће у заједничким просторијама обезбедити раскладне уређаје за храну (фрижидере), који ће омогућити лицима лишеним слободе да чувају кварљиве прехранбене производе које купују у кантини.

У ОЗ у Новом Саду лични претрес посетилаца вршиће се у складу са прописима, на начин којим се поштује лично достојанство и чувају личне ствари посетилаца.

ОЗ у Новом Саду ће без одлагања предузети мере за бољу покривеност Завода системом видео камера. Простори који су под видео надзором биће видно обележени.

ОЗ Нови Сад ће без одлагања предузети мере да се просторије за смештај лица лишених слободе опреме дугмадима аларма за узбуњивање – позивање страже у случају инцидентних ситуација.

Иако Закон о извршењу кривичних санкција не прописује обавезу фотографисања насталих телесних повреда током ванредних догађаја, пракса фотографисања која се спроводи у ОЗ у Новом Саду показала се веома корисном и приликом спровођења дисциплинског поступка према осуђеним лицима, али и као вид заштите у случају да осуђена лица негирају начин настанка повреде који је у вези са ванредним догађајем. Такође, фотографије самих телесних повреда, по речима службеника обезбеђења и управника, могу послужити и у евентуалној заштитити запослених у Служби обезбеђења од лажних оптужби на начин настанка повреда. Имајући у виду наведено, потребно је да се у ОЗ у Новом Саду успостави уједначена пракса фотографисања свих насталих повреда, како оних повреда које су настале у току ванредних догађаја, тако и оних повреда које су настале приликом употребе мере принуде. На тај начин омогућује се и лицима лишеним слободе исти степен заштите у случају да им је право на телесни интегритет угрожен од прекорачене употребе мере принуде.

ОЗ Нови Сад неће покретати и водити дисциплинске поступке због угрожавања, оштећења или уништења имовине већег обима када је очигледно да се не ради о имовини веће вредности. ОЗ Нови Сад ће се без одлагања обратити надлежном министарству ради давања смерница и тумачења прописа у вези процене шта се сматра имовином већег обима.

ОЗ Нови Сад ће извршити адаптацију просторија које у намењене за извршење дисциплинске мере самице у складу са законским стандардима.

Потребно је повећати број васпитних група у затвореном одељењу, односно смањити број осуђених по васпитним групама, како би се повећали изгледи за успешну реализацију програма поступања и могућности напредовања у повољнију васпитну групу код сваког осуђеног.

ОЗ Нови Сад ће предузети мере и сачинити програм потребне едукације за запослене ангазоване на пословима третмана и ресоцијализације осуђених, а у циљу подизања квалитета васпитног рада усмереног ка што успешнијој реинтеграцији и рехабилитацији осуђених. ОЗ Нови Сад ће предузети мере како би се обезбедила континуирана едукација за сво особље ангазовано на третманским пословима са осуђенима.

Служба за третман ће се, у будућем раду приликом дефинисања индивидуалних циљева, првенствено руководити чиниоцима на које осуђени може да утиче и оствари постављене индивидуалне циљеве. Сходно томе, дефинисаће и мерљиве критеријуме на основу којих ће се моћи реално проценити да ли је циљ испуњен или не.

Реализатори радионица ће уредно водити листе групних активности са закључцима и коментарима осуђених на одржану радионице и сачињене листе прилагати у досијее осуђених који су укључени у одређену радионицу.

ОЗ Нови Сад предузеће мере како би свим осуђенима било омогућено да се укључе у неки вид образовања или стручног оспособљавања, сходно индивидуалним потребама и афинитетима, уз давање приоритета онима који су неписемни и без икаквих стручних квалификација.

ОЗ Нови Сад предузеће мере како би обезбедило упошљавање већег броја осуђених и то на пословима који омогућавају оспособљавање осуђених за рад и живот на слободи.

У простору за време на свежем ваздуху (шетњу) затвореног одељења ОЗ Нови Сад поставиће се надстрешница димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

У просторима за време на свежем ваздуху (шеталишта) притворске јединице ОЗ Нови Сад поставиће се надстрешнице димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

Притвореницима у ОЗ у Новом Саду ће се омогућити да на отвореном проводе најмање два сата дневно.

У ОЗ у Новом Саду обезбедиће се посебан простор (теретана), опремљен справама за вежбање, намењен за физичке активности осуђених и притворених лица у време атмосферских падавина.

У ОЗ у Новом Саду, у складу са могућностима Завода, простор намењен за шетњу осуђених из затвореног одељења и притворених лица опремиће се справама за вежбање.

ОЗ Нови Сад ће у свом будућем раду омогућити слободно учешће у литералној, драмској, ликовној и музичкој секцији или било којој другој активностима свим заинтересованим осуђенима, без обзира да ли им је индивидуалним циљем одређено учешће у овим активностима или не.

ОЗ Нови Сад предузеће мере како би свим лицима лишеним слободе на језику који разумеју били доступни примерци прописа којима је регулисано извршење кривичних санкција.

У ОЗ у Новом Саду ће се омогућити да посете притвореницима трају најмање сат времена, као што је одређено важећим прописима.

ОЗ Нови Сад омогућиће свим осуђенима посете у посебној просторији једном у два месеца.

ОЗ Нови Сад ће просторију за посете блиских лица опремити додатним елементима (сто, столица, фотеље и сл.) и редовно одржавати хигијену собе и купатила. ОЗ Нови Сад ће просторију за посете блиских лица прилагодити и за посете деце.

ОЗ Нови Сад ће садржај хигијенских пакета прилагодити потребама жена.

Завод ће запослити довољан број медицинских техничара како би се обезбедило континуирано (радним даном, викендима и државним празником) – 24 сатно – присуство најмање једног лица се медицинском квалификацијом у Заводу. Завод ће обезбедити присуство лекара специјалисте психијатрије (или неуропсихијатрије) најмање два пута током недеље, сваки пут најмање по четири сата, како би се уз континуирано учешће овог специјалисте у мултидисциплинарном тиму обезбедио интегрисани приступ у здравственој заштити.

Лекари у Заводу ће одмах у постојећој евиденцији – Књизи повреда почети да региструју податке од прегледаног лица о начину настанка повреда и свој (лекарски) закључак о начину настанка повреда.

Лекар у Заводу ће управнику у *писменој форми* подносити периодичне извештаје о здравственом стању осуђених и давати налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених. Копије датих писаних препорука чуваће се у Служби за здравствену заштиту.

Завод ће обезбедити сву сада недостајућу опрему. Такође, Завод ће размотрити могућност за набавку остале опреме на чији су недостатак указала службена лица.

Окружни затвор у Новом Саду ће изменити образац „Лист општег лекарског прегледа“, у поглављу 5. које је предвиђено за евидентирање „садашње болести и објективног прегледа при пријему“, у подпоглављу „Објективни преглед“ на тај начин што ће из обрасца уклонити штампани текст који подразумева и прејудицира нормалан налаз.

С обзиром на то да је лекар у заводу дужан да управнику завода у писменој форми подноси периодичне извештаје о здравственом стању осуђених, а како би се утврдило здравствено стање лица лишених слободе, неопходно је обављати њихове периодичне лекарске прегледе. Стога, имајући у виду расположиве професионалне ресурсе у Служби за здравствену заштиту у Заводу ће се израдити план и приступити редовним (периодичним) прегледима лица лишених слободе. Ови прегледи морају минимално садржати елементе првог лекарског прегледа, а по потреби, у складу са здравственим стањем осуђеног лица, предузеће се и друге потребне мере. У вези са налазима установљеним при редовном (периодичном) прегледу у писменој форми ће се известити управник завода.

Лекар у Заводу ће без одлагања у свим случајевима телесног повређивања, без обзира на то под којим околностима је дошло до повређивања, у прописаној медицинској документацији, у складу са правилима медицинске струке детаљно описати све телесне повреде. Управник Завода ће без одлагања предузети мере да се сваки случај примене средстава принуде анализира на основу потпуне медицинске документације како би се на несумњив начин утврдило да ли је коришћена минимална сила у датим околностима, односно како би се утврдило да ли је примена средстава принуде коришћена као прилика да се лице лишено слободе казни. У вези са тим, управник Завода ће обезбедити: (1) обуку за припаднике Службе обезбеђења о безбедним техникама за физичко спутавање уз минимално коришћење силе; (2) упозорити све запослене у Заводу да коришћење средстава принуде изван прописима утврђених оквира, било да је у питању непропорционално коришћење средстава принуде или њихово коришћење у

сврху кажњавања лица лишеног слободе представља злостављање, те да овакви случајеви подлежу дисциплинској и кривичној одговорности за службена лица; (3) за конкретни случај осуђеног Б. А. предузети мере против службених лица из своје надлежности у вези са препоруком под тачком 2, и обавестити надлежно јавно тужилаштво.

Окружни затвор Нови Сад ће обезбедити благовремено спровођење лица лишених слободе на заказане специјалистичке прегледе и друге медицинске интервенције у здравственим установама ван Завода.

У Окружном затвору Нови Сад обављаће се редовни стоматолошки периодични прегледи у периодима не дужим од 12 месеци, а стоматолошке интервенције се неће сводити углавном на вађење зуба, већ и на поправку, односно пломбирање, као и на друге стоматолошке услуге.

Окружни затвор Нови Сад ће све осуђене са тешким менталним поремећајима без одлагања упутити у Специјалну затворску болницу или у другу одговарајућу здравствену установу. Особе са тешким менталним поремећајима ће се у будуће смештати у Окружни затвор Нови Сад искључиво ако се у Заводу накнадно створе услови за њихово одговарајуће лечење и третман.

ИП - 10- Васпитно - поправни дом у Крушевцу¹⁵¹:

Дом ће предузети мере како би се омогућило боље проветравање просторија-спаваоница.

Дом ће, у складу са важећим прописима и стандардима, приступити адаптацији свих просторија у оквиру Одељења за интензивни рад, као и свих мокрих чворова, а посебно заједничких купатила.

Дом ће у све просторије-спаваонице у оквиру Одељења за интензиван рад инсталирати дугме аларма за позивање дежурног припадника службе обезбеђења.

Дом ће приступити, у складу са важећим прописима и стандардима, адаптацији отвореног одељења.

Дом ће предузети одговарајуће мере и активности како би се смештајни капацитети у пријемном одељењу ускладили са важећим прописима и стандардима.

Дом ће предузети одговарајуће мере и активности како би се смештајни капацитети у одељењу за смештај осуђених ускладили са важећим прописима и стандардима.

Дом ће приступити комплетном реновирању кухиње.

У Дому је потребно обезбедити одговарајући број запослених на пословима третмана, односно примити у радни однос још васпитног особља за рад у Одељењу интензивног рада.

Дом ће обезбедити да васпитна група има највише 10 штићеника.

Служба за третман, у будућем раду сачињаваће службене белешке да ли ЦСР упознаје родитеље/старатеље са програмом поступања штићеника. У случајевима када родитељи/старатељи нису упознати са програмом поступања, сачиниће се белешка у

¹⁵¹ Извештај о посети ВПД Крушевац, 71-35/14

којој ће бити наведени разлози због којих то није учињено. Сачињене белешке ће се прилагати у досијее штићеника.

У циљу доношења одговарајућег правилника, Дом ће Управи за извршење кривичних санкција доставити нацрт акта о правилима система бодова и нивоа, која су усаглашена са потребама разврставања штићеника у Дому.

Васпитно особље Дома ће у будућем раду након сваког састанка са мултидисциплинарним тимом сачињавати службену белешку о запажањима и предлозима чланова тима, који су укључени у рад са штићеником о напредовању према вишем нивоу, као и разлозима због којих нису испуњени услови за напредовање. Службене белешке ће се улагати у досијее штићеника.

Васпитно особље у сарадњи са осталим чланова тима ће, при класификацији штићеника из ООТ у ОИР, обављати ревизију првобитног програма поступања и предлог ревидираног програма поступања достављаће управнику на одлучивање и потпис. Васпитно особље ће уредно пратити и оцењивати спроведене активности које су предвиђене ревидираним програмом поступања и након сваке активности сачинити белешку.

У ОИР треба обезбедити интензиван, разноврсан и свеобухватан третман, примерен развојним потребама штићеника, са више васпитних активности и садржаја усмерених ка корекцији проблематичног понашања и повратку у ООТ.

Васпитно особље Дома у свом будућем раду ће након одржаних групних облика активности, сачињавати белешке у којима ће бити наведене одржане радионице, ко је присуствовао радионици, тема која је обрађивана и сврха одржавања радионице, а штићеницима треба омогућити да дају своје коментаре и запажања.

Постојећа Правила система бодова и нивоа у делу погодности и привилегија, конкретно ниво први, потребно је допунити, тако што ће се прецизно навести погодности које овај ниво носи.

Дом и Упрва за извршење кривичних санкција у сарадњи са представницима Министарства просвете, науке и технолошког развоја предузеће мере како би диплома коју штићеници добијају након стручног оспособљавања у Дому постала важећа и равноправна са дипломама која се добијају у редовним школама након стручног оспособљавања, а све у циљу како би штићеници Дома могли равноправно са другим члановима заједнице да конкуришу на одређена занимања на тржиште рада.

Инструктори ће у будућем раду сачињавати недељне извештаје о залагању штићеника и напредовању у стручном оспособљавању и исти достављати васпитачу на увид. О извештају ће се дискутовати на састанцима мултидисциплинарног тима и одлучивати о могућој ревизији третмана.

Дом ће предузети мере како би се штићеницима омогућило коришћење физкултурне сале и простора у кругу Дома у истој мери као и штићеницима.

Ради квалитетног, разноврсног и континуираног спровођења процеса преваспитања, штићеницима који су привремено смешетни у ОИР потребно је омогућити присуство културно-уметничким и другим активностима које се организују и спроводе у ООТ, а у циљу спречавања штетних ефекта изоловања и затварања.

Дом ће обезбедити посебну просторију за посете блиских лица.

Дом ће у року не дужем од шест месеца обезбедити услуге лекара психијатра/неуропсихијатра, додатно радно ангажујући лекара одговарајуће струке, чиме ће постићи да лекар специјалиста психијатрије (или неуропсихијатрије) буде присутан у Дому најмање три пута током недеље, сваки пут најмање по четири сата, како би се уз континуирано учешће овог специјалисте у мултидисциплинарном тиму обезбедио интегрисани приступ у здравственој заштити, те како би се поред фармакотерапије обезбедили услови за примену других метода лечења поремећаја менталног здравља и створили услови за адекватну превенцију менталног здравља у специфичној малолетничкој популацији.

Лекар у Дому ће одмах у постојећој евиденцији – Књизи повреда почети да региструје редни број за сваки унос, као и податке од прегледаног лица о начину настанка повреда и свој (лекарски) закључак о начину настанка повреда.

Дом ће у року не дужем од шест месеци са стручним службама – мултидисциплинарно развити и имплементирати програм за превенцију суицида.

Лекар у Дому ће управнику Дома у писменој форми подносити периодичне извештаје о здравственом стању лица на издржавању васпитне мере и давати налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима лица на издржавању васпитне мере. Копије датих писаних препорука чуваће се у амбуланти Дома.

Неопходно је без одлагања уклонити траке за глукометар којима је истекао рок трајања и набавити исправне тест траке за овај уређај.

Лекар у Дому ће без одлагања у свим случајевима телесног повређивања, без обзира на то под којим околностима је дошло до повређивања, у прописаној медицинској документацији, у складу са правилима медицинске струке детаљно описати све телесне повреде. Управник Дома ће без одлагања предузети мере да се сваки случај примене средстава принуде анализира на основу потпуне медицинске документације (*види горе*) како би се на несумњив начин утврдило да ли је коришћена минимална сила у датим околностима, односно како би се утврдило да ли је примена средстава принуде коришћена као прилика за намерно наношење бола малолетницима. У вези са тим, управник Дома ће обезбедити: (1) обуку за припаднике Службе обезбеђења о безбедним техникама за физичко спутавање уз минимално коришћење силе; (2) упозорити све запослене у Дому да намерно наношење бола предствља злостављање, те да овакви случајеви подлежу дисциплинској и кривичној одговорности за службена лица; (3) за конкретне случајеве штићеника предузети мере против службених лица из своје надлежности у вези са препоруком под бр. 2, и обавестити надлежно јавно тужилаштво. Дом ће предузети мере из своје надлежности, како би се штићеници са менталним потешкоћама изместили из редовног смештаја у одговарајућу установу у којој ће бити омогућен адекватан психо медицински третман.

Лекар у Дому ће се одмах у постојећој посебној евиденцији о повредама – књизи повреда приликом регистровања повреда почети да бележи податак од прегледаног лица о начину настанка повреда, као и свој (лекарски) закључак о начину настанка повреда, односно мишљење о повезаности навода повређеног о настанку повреде и утврђених повреда.

Лекар у Дому ће евидентирати све случајеве телесних повреда које установи у посебној евиденцији о повредама – књизи повреда.

Лекар ће подносити управнику налазе и препоруке о побољшању хигијене у Дому и код лица под васпитном мером, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве лица под васпитном мером, као и налазе и препоруке о количини и квалитету хране.

I/II - 11- Дом за стара лица Вождовац¹⁵²:

Неопходна је редовна провера и сервис постојећих апарата – СОС маханизма за позивање особља.

Потребно је обезбедити посебну просторију за кориснике пушаче у свим павиљонима.

Потребно је санирати купатила од влаге и извршити хигијенско кречење.

У Дому је потребно је успоставити евиденције о поднетим молбама, притужбама и жалбама и ове евиденције уредно водити.

Дом ће предузети потребне мере како би се Стационар, односно павиљон (Ф) регистровао као посебна здравствено социјална јединица, унутар установе социјалне заштите.

Дом ће направити анализу потреба за медицинским сестарама и исту ће проследити Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, а копију анализе и допис Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће доставити Заштитнику грађана.

Дом ће преузети расположиве мере како би се ангажовао већи број физиотерапеута у циљу пружања доступније и квалитетније услуге физикалне терапије.

Управа Дома и стручна психосоцијална служба ће разрадити доступне и прилагођене рехабилитационе психосоцијалне активности за кориснике и укључити их у што већи број програма. Дом ће повремено организовати анализирање квалитета и врсте активности које су на располагању корисницима, посветити пажњу индивидуалним могућностима и потребама корисника и развијању нових, стимулативних облика њиховог ангажовања.

Управа Дом ће сачинити анализу потреба за радним терапеутима и исту ће проследити Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, а копију анализе и допис Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће доставити Заштитнику грађана.

У послове радно окупационе терапије, треба укључити запосленог психолога и социјалне раднике, са циљем развоја програмских услуга.

Потребно је обезбедити одговарајуће садржаје и реализовати што већи број програмских активности за полузависне и зависне кориснике у складу са њиховим индивидуалним потребама, у смислу омогућавања једнаког принципа услуга за све категорије корисника. У Дому је потребно обезбедити посебну просторију погодну за радно окупациону терапију, као и салу за културно-забавна дешавања.

Дом ће формирати посебну књигу – евиденцију о фиксацији корисника у којој ће, у посебној рубрици уписивати тачно време почетка фиксације, и то одмах по фиксирању, као и у посебној рубрици тачно време окончања фиксације, и то одмах по престанку фиксирања, разлоге за прибегавање тој мери, име лекара који је наредио или одобрио меру, опис свих евентуалних повреда корисника или особља, као и остале релевантне околности случаја. Дом ће у евиденцију употребе физичког спутавања уносити и податке о следећим чињеницама: о томе које су мање рестриктивне мере предузете пре физичког спутавања; подаци о обиласцима фиксираних пацијената од стране надлежног психијатра и другог медицинског особља; да ли је и када о предузимању мере обавештен

¹⁵² Извештај о посети Дому за стара лица Вождовац, 71-53/14

законски заступник корисника; евентуалне повреде које су претрпели корисници или болничко особље; као и коментари корисника.

Дом за старе, у свом будућем поступању у сваком појединачном случају, ће разматарати да ли је мера физичког спутавања пропорционална и адекватна здравственом стању корисника. Дом за старе ће пре примене мере физичког спутавања покушати са применом мање рестриктивних мера. Дом за старе ће трајање мере физичког спутавања ограничити на најкраћи временски период, а све у циљу очувања физичког интегритета и достојанства корисника. Дом ће обезбедити да корисник, док је везан, буде смештен у посебну просторију, без присуства осталих корисника.

У циљу разматрања могућности за измене постојећих норматива и обезбеђивања адекватног броја неговатеља у установи, Дом ће сачинити анализу потреба за одговарајућим бројем неговатеља и ту анализу доставити Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, а копију ове анализе доставиће и Заштитнику грађана.

Дом ће предузети мере и сачинити програм потребне едукације за сво особље ангажовано на пословима рехабилитације корисника, а све у циљу подизања квалитета здравствене заштите и психосоцијалне рехабилитације корисника. Дом ће предузети мере како би се обезбедила континуиран едукација за сво особље Дома које непосредно ради са корисницима.

И/П - 12- Геронтолошки центар „Срем“ у Руми¹⁵³:

Центар ће у свакој соби смештати највише четири корисника.

Центар ће обезбедити да се корисницима са отежаним кретањем обезбеде кревети са хватаљкама.

Потребно је оспособити систем за сигнализацију хитних позива медицинског особља.

Потребно је санирати влагу и извршити хигијенско кречење у собама и купатилима Б објекта.

Центар ће предузети мере да сви корисници у током дана носе дневну одећу.

Центар ће у собама поставити довољан број паравана за заштиту приватности корисника.

Центар ће обезбедити адекватну опрему која омогућава сервирање obroка у кревету корисницима са отежаним кретањем.

У Центру је потребно успоставити евиденције о поднетим молбама, притужбама и жалбама и ове евиденције уредно водити.

Центар ће реорганизовати рад психосоцијалне службе, тако што ће запослени већи део времена провести у непосредном раду са корисницима. Психосоцијална служба ће обезбедити довољан број доступних и прилагођених рехабилитационих психосоцијалних активности за кориснике и укључити их у што већи број ових активности.

Стручно особље ће континуирано мотивисати кориснике како би се што већи број укључио у Савет корисника.

¹⁵³ Извештај о посети Геронтолошком центру „Срем“ у Руми, 71-70/14

I/III Трећи део

- Препоруке упућене у 2015. години у извештају о посети која је обављена током 2014. године

I/III - 1 Геронтолошки центар Шабац¹⁵⁴

Центар ће у свакој соби смештати највише четири корисника.

Центар ће предузети мере и обезбедити довољан број тушева, како је предвиђено постојећим прописима.

Центар ће предузети мере и у купатилима обезбедити ограђен простор за туширање. Потребно је обезбедити систем за сигнализацију хитних позива медицинског особља у свим спаваоницама.

Потребно је окречити ходнике, заједничке просторије и собе за пушаче Новог објекта.

Потребно је санирати влагу и извршити хигијенско кречење у купатилима у приземљу Стационара.

Центар ће предузети мере како би се корисницима омогућило да током дана носе дневну одећу.

Центар ће предузети мере како би се постојећи паравани редовно користили приликом пресвлачења и одржавања хигијене корисника, а у циљу заштите приватности корисника.

У Центру је потребно успоставити евиденције о поднетим молбама, притужбама и жалбама и уредно их водити.

Центар ће предузети мере како би се обезбедили одговарајућих садржаја и реализација што већег броја програмских активности за зависне кориснике, које ће се обављати у заједничким просторијама и на свежем ваздуху.

¹⁵⁴ Извештај о посети Геронтолошки центар Шабац, 71-81/14

ДОДАТАК II

ЗАКЉУЧЦИ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

На основу члана 8. став 1. Закона о Народној скупштини („Службени гласник РС”, број 9/10) и члана 238. став 5. Пословника Народне скупштине („Службени гласник РС”, број 20/12 - пречишћени текст),

Народна скупштина, на Четвртој седници Другог редовног заседања у 2014. години, одржаној 23. октобра 2014. године, донела је

ЗАКЉУЧАК ПОВОДОМ РАЗМАТРАЊА ИЗВЕШТАЈА О РАДУ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ ЗА 2013. ГОДИНУ

1. Народна скупштина оцењује да је Заштитник грађана у Извештају о раду Националног механизма за превенцију тортуре за 2013. годину целовито представио активности Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре у извршавању уставних и законских надлежности и дао оцену стања и квалитета остваривања и заштите права лица лишених слободе, указујући на неопходна унапређења стања и превенцију тортуре и других облика злостављања.

2. Полазећи од оцене Заштитника грађана да надлежни државни органи не извршавају своје обавезе у борби против некажњивости за торттуру, да не спроводе увек благовремене и темељне поступке ради утврђивања повреде права лица лишених слободе, да је изузетно мали број случајева у којима је утврђена индивидуална одговорност за повреду ових права и одговорност за пропусте у раду и организацији рада, као и да је мали број одговорних за повреде ових права кажњен, а посебно имајући у виду да су Заштитник грађана и Уставни суд утврдили одређене случајеве злостављања, Народна скупштина обавезује надлежне државне органе да у потпуности извршавају своје обавезе у борби против некажњивости за торттуру, да предузимају све потребне мере и активности да до злостављања не дође и да, у складу са законом, спроводе благовремене и темељне поступке како би се испитали сви аргументовани наводи о злостављању и утврдила субјективна и објективна одговорност, а починиоци казнили.

3. С обзиром на оцену Заштитника грађана да велики број постојећих просторија за задржавање у полицијским станицама не испуњава минималне стандарде Европског комитета за спречавање мучења у погледу потребних услова смештаја, Народна скупштина обавезује Владу да приликом предлагања буџета за 2015. годину предвиди потребна средства за изградњу, односно адаптацију просторија за задржавање у полицијским станицама у складу са важећим стандардима.

4. Полазећи од оцене Заштитника грађана да Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима није у складу са важећим прописима, као ни стандардима и одлукама Европског суда за људска права (примена средстава за везивање, присуство немедицинског особља лекарским прегледима, необавезност инсталирања аларма, овлашћења контролних механизма и сл.), што изазива недоумице код полицијских службеника у вези са применом полицијских овлашћења и различиту праксу у њиховом поступању, Народна скупштина обавезује Министарство унутрашњих послова да усклади Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима са важећим прописима, стандардима и одлукама Европског суда за људска права.

5. Због значајних недостатака, на које Заштитник грађана у Извештају указује, у погледу активног индивидуалног и колективног третманског рада васпитача са осуђеним лицима, радног ангажовања осуђених и њиховог образовања, примене система накнадног разврставања осуђених лица који омогућава да осуђени због доброг владања

прелазе у повољнију васпитну групу, припреме осуђених за отпуст и остваривања сарадње са органима социјалне заштите, Народна скупштина обавезује Министарство правде – Управу за извршење кривичних санкција да унапреди поступање према осуђеним лицима како би се наведени недостаци отклонили и указује на обавезу да се, без одлагања, донесу прописи за спровођење закона у складу са важећим стандардима.

6. Од посебног је значаја да се, без одлагања, изврше измене прописа који се односе на извршење кривичних санкција за кривична дела организованог криминала, у складу са препоруком Европског комитета за спречавање мучења који је постојећи систем извршења санкција оценио као стање које је на граници нељудског и понижавајућег.

7. Народна скупштина обавезује Министарство правде - Управу за извршење кривичних санкција да, у складу са важећим прописима и стандардима, унапреди поступање према осуђеним лицима у погледу пружања здравствене заштите. Ово полазећи од оцене Заштитника грађана да постоје значајни недостаци у пружању здравствене заштите осуђеним лицима у заводима за извршење кривичних санкција, нарочито кад се ради о обезбеђивању потребних лекова и терапије, лекарским прегледима по пријему у затвор, непостојању јединствених протокола лекарских прегледа, необављању периодичних лекарских прегледа осуђених лица и свакодневних лекарских прегледа пацијената, укључивању немедицинског особља, смештају осуђених лица са менталним сметњама у редовном затворском режиму, неподношењу обавезних периодичних извештаја, предвиђених Законом о извршењу кривичних санкција, о здравственом стању осуђених лица, санитарним и хигијенским условима у заводу, квалитету хране, о физичким активностима осуђених и др.

8. Имајући у виду да су поновљене оцене Заштитника грађана, које су изнете и у свим претходним годишњим извештајима, да службе за здравствену заштиту у заводима за извршење кривичних санкција треба изместити из надлежности Министарства правде - Управе за извршење кривичних санкција и пренети их у надлежност Министарства здравља, што је један од предуслова за остваривање ефикасних истрага за случај постојања тврдњи да се према лицу лишеном слободе поступало насилно, Народна скупштина указује да је неопходно да Влада што пре размотри ово питање и предложи Народној скупштини измене одговарајућих законских решења.

9. У циљу остваривања ефикасније и свеобухватније контроле рада Управе за извршење кривичних санкција, Народна скупштина указује Министарству правде да би требало да размотри препоруке Заштитника грађана о спровођењу потребних активности ради измештања одељења за надзор из оквира Управе за извршење кривичних санкција, тако да надзор над радом завода и Управе врши одељење за надзор као посебна организациона јединица Министарства правде, те да у том смислу предложи и одговарајуће измене закона и других прописа.

10. Народна скупштина подржава препоруке Заштитника грађана које је у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре упутио надлежним државним органима у циљу унапређења положаја лица лишених слободе, односно спречавања злостављања и обавезује надлежне органе да без одлагања приступе спровођењу ових препорука, као и да о томе писаним путем извести Народну скупштину најкасније до 31. децембра 2014. године.

11. Овај закључак објавиће се у „Службеном гласнику Републике Србије“.

РС број 73

У Београду, 23. октобра 2014. године

НАРОДНА СКУПШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ПРЕДСЕДНИК

Маја Гојковић

На основу члана 8. став 1. Закона о Народној скупштини („Службени гласник РС”, број 9/10) и члана 238. став 5. Пословника Народне скупштине („Службени гласник РС”, број 20/12 - пречишћен текст),

Народна скупштина, на Четвртој седници Другог редовног заседања у 2014. години, одржаној 23. октобра 2014. године, донела је

ЗАКЉУЧАК **ПОВОДОМ РАЗМАТРАЊА ИЗВЕШТАЈА О РАДУ** **НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ ЗА 2013. ГОДИНУ**

1. Народна скупштина оцењује да је Заштитник грађана Извештајем о раду Националног механизма за превенцију тортуре за 2013. годину целовито представио активности Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре у делокругу који се односи на заштиту и унапређење људских и мањинских слобода и права.

2. Имајући у виду налазе Заштитника грађана да се по правилу притвореницима не омогућује да расположиво време током дана проводе ван ћелије у заједничким просторијама са другим притвореницима са којима им одлуком суда није забрањен контакт, да им се у највећем броју случајева не омогућује радно ангажовање, нити су укључени у социјалне и културне активности, да се не води рачуна о распоређивању притвореника у зависности од врсте кривичног дела које им се ставља на терет, Народна скупштина обавезује Управу за извршење кривичних санкција у саставу Министарства правде да унапреди поступање према притвореницима, односно да им омогући остваривање свих припадајућих права у складу са важећим прописима и стандардима.

3. Узимајући у обзир оцену Заштитника грађана да су жене на извршењу мере притвора, због своје малобројности у притворским јединицама, углавном и често на дуги рок у осамљењу – изолацији, а што за мушкарце у систему извршења кривичних санкција представља дисциплинску или посебну меру која је временски строго ограничена, Народна скупштина обавезује надлежне органе да предузму мере појачане пажње у циљу смањења појаве да притворенице на дуги рок издржавају меру притвора у осамљењу - изолацији.

4. Имајући у виду налазе Заштитника грађана да се великом броју осуђених који су смештени у затвореним одељењима не омогућује да расположиво време током дана проводе у заједничким просторијама са другим осуђеницима, што се нарочито односи на осуђене под мером појачаног надзора, Народна скупштина обавезује Управу за извршење кривичних санкција у саставу Министарства правде да свим осуђенима, осим онима који су на извршењу мере самице или усамљења, омогући да расположиво време током дана проводе у заједничким просторијама са другим осуђеницима.

5. Полазећи од оцене Заштитника грађана да постоје значајни недостаци у погледу активног, индивидуалног и колективног третманског рада васпитача са осуђеним лицима, Народна скупштина обавезује Министарство правде да унапреди поступање у заводима за извршење кривичних санкција према осуђеним лицима у погледу интензивнијег и ефективнијег рада васпитача са осуђеним лицима, повећања њиховог радног ангажовања тамо где је то могуће, образовања и највишег нивоа остваривања верских права, те да без одлагања донесе нове или усклади постојеће прописе који ће у том погледу омогућити спровођење закона у складу са важећим стандардима.

6. Полазећи од оцене Заштитника грађана да постоје бројне незаконитости и неправилности у поступању надлежних органа у односу на нерегуларне мигранте и странце који су изразили намеру да траже азил у Републици Србији, подржавајући све препоруке које је у том погледу Заштитник грађана упутио Министарству унутрашњих послова и Комесаријату за избеглице и миграције, Народна скупштина обавезује органе којима су те препоруке упућене да исте без одлагања и у потпуности спроведу, а нарочито да евидентирају све мигранте који су ступили на територију Републике Србије, да мигранти буду под пуном контролом надлежних органа све до коначног решења њиховог статуса, односно депортације у складу са важећим прописима, као и да се поступак доношења одлуке по захтеву за азил спроводи као хитан уз осујећење покушаја злоупотребе права, а све уз поштовање свих минималних права нерегуларних миграната и тражилаца азила, у складу са правилима међународног права и важећим стандардима.

7. Народна скупштина подржава препоруке Заштитника грађана које је у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре упутио надлежним државним органима у циљу унапређења положаја лица лишених слободе, односно спречавања злостављања и обавезује надлежне органе да без одлагања приступе спровођењу свих препорука, као и да о томе писаним путем извести Народну скупштину најкасније до 31. децембра 2014. године.

8. Овај закључак објавити у „Службеном гласнику Републике Србије“.

РС број 72

У Београду, 23. октобра 2014. године

НАРОДНА СКУПШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ПРЕДСЕДНИК

Маја Гојковић

На основу члана 8. став 1. Закона о Народној скупштини („Службени гласник“, број 9/10) и члана 238. став 5. Пословника Народне скупштине („Службени гласник РС“, број 20/12- Пречишћени текст),

Народна скупштина, на Четвртој седници Другог редовног заседања у 2014. години, одржаној 23. октобра 2014. године, донела је

ЗАКЉУЧАК
ПОВОДОМ РАЗМАТРАЊА ИЗВЕШТАЈА О РАДУ
НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ ЗА 2013. ГОДИНУ

1. Народна скупштина оцењује да је Заштитник грађана својим извештајем о раду Националног механизма за превенцију тортуре за 2013. годину целовито представио активности Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре у делокругу који се односи на права детета.

2. Полазећи од оцене Заштитника грађана да је велики број деце и даље смештен у резиденцијалним установама социјалне заштите из разлога што не постоје услови за њихово збрињавање у заједници; да су та деца изопштена из редовног социјалног окружења на непримерено дуг рок, на који начин не стичу, односно временом губе социјалне и друге вештине неопходне за живот ван институција; да материјални и други животни услови у тим установама нису у складу са важећим стандардима и да је изражен недостатак особља; да је број деце која се налазе у тим установама знатно изнад прописаног максимума и да су у великом броју случајева, супротно прописима, смештени заједно са одраслим корисницима; као и да постојећи недостаци институционалног система збрињавања деце садрже елементе нечовечног или понижавајућег поступања, Народна скупштина обавезује надлежне државне органе да интензивирају активности на деинституционализацији, односно смањивању капацитета постојећих резиденцијалних установа социјалне заштите, те њиховом постепеном гашењу, уз потпуно збрињавање деце у заједници и пружање свеобухватне подршке.

3. Полазећи од оцене Заштитника грађана да је у резиденцијалним установама социјалне заштите одређен број деце са менталним и/или интелектуалним сметњама смештен у изолацији, а имајући у виду став Комитета УН против тортуре да изолација особа са тешким или акутним менталним сметњама није дозвољена, као и став Специјалног известиоца УН за тортuru да осамљивање тих лица, у било ком трајању, представља сурово, нечовечно или понижавајуће поступање, Народна скупштина обавезује надлежне државне органе на предузимање свих расположивих мера да резиденцијалне установе социјалне заштите престану са праксом држања у изолацији деце са менталним и/или интелектуалним сметњама.

4. Народна скупштина подржава препоруке Заштитника грађана које је у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, упутио надлежним државним органима у циљу побољшања положаја осуђених који су смештени у Казнено-поправном заводу за малолетнике Ваљево, као и корисника смештених у Дому за децу и омладину ометену у развоју „Ветерник“.

5. Овај закључак објавиће се у „Службеном гласнику Републике Србије“.

РС број 74

У Београду, 23. октобра 2014. године

НАРОДНА СКУПШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ПРЕДСЕДНИК

Маја Гојковић